

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Första kammaren.

Nr 44.

Lördagen den 24 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror.

Om beskattning av förvärv av vissa lyxvaror.

Den föreliggande propositionen avsåg beskattning av vissa förvärv av följande lyxvaror, nämligen äkta pärlor, så kallade ädla och halvädla stenar, guld-, silver- och platinaarbeten med eller utan infattade dylika pärlor och stenar samt andra arbeten, däri sådana pärlor och stenar äro infattade.

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på återopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 251, med förslag till förordning om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid betänkandet fanns fogad en reservation av herrar *Källman, Röing, Rosén, Vennersten, Olsson* i Kullenbergstorp, *Bergman* och *Öhngren*, vilka på anförda skäl yrkat, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts med propositionen nr 251 framlagda författningsförslag icke kunnat oförändrat bifallas, måtte antaga ett vid utskottets betänkande i ämnet såsom bilaga fogat omarbetat förslag till förordning om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror.

Herr Rosén: Herr talman! Kungl. Maj:ts förevarande proposition avser att tillföra statsverket ökade inkomster genom beskattning av vissa lyxvaror. Utskottet har emellertid avstyrkt denna proposition. I en reservation hemställs, att riksdagen måtte antaga ett inom utskottet utarbetat författningsförslag, som i vissa delar avviker från det författningsförslag, som vidfogats den kungl. propositionen. Reservanternas förslag går ut på en ganska väsentlig beskärning av Kungl. Maj:ts förslag. Bland annat skulle t. ex. husgeråd av silver icke beskattas. Enligt propositionen skulle skattefrihet inträda redan vid inköp av föremål för 100

Om beskattning av förvärv av vissa lyxvaror.
(Forts.)

kronors värde, varemot reservanterna höjt beloppet till 300 kronor, detta huvudsakligen för att få författningen i överensstämmelse med den lagstiftning på samma område, som redan förefinnes i Norge och Danmark. Utskottet anser, att den nya skatten skulle giva för litet och avstyrker bland annat av det skälet förslaget antagande. Jag anser emellertid, att den olägenheten en annan gång kan avhjälpas genom att man väsentligen höjer skatten. I en motion, som tidigare idag behandlats, yttrade några motionärer att den statsfinansiella situationen vore sådan, att den självfallet framställde angelägenheten att tillse, i vad mån inom den nuvarande beskattningsramen utnyttjade inkomstmöjligheter finnas. Ja, här är ju en sådan utnyttjad inkomstmöjlighet, som man borde kunna ena sig om. Detta så mycket hellre som denna skatt icke skulle drabba de mindre bemedlade eller obemedlade, som enligt det nyss återopade förslaget, utan de mera bärkraftiga i samhället. Jag förmodar, att de herrar av denna kammare, som talade och röstade för det förslaget, också skola understödja det förslag, som nu framlagts av reservanterna. Jag hemställer, herr talman, att kammaren måtte bifalla reservationen och antaga det förslag till förordning, som fogats som bilaga till utskottets utlåtande.

Herr Boman: Enligt statsrådsprotokollet har Kungl. Maj:t funnit, att den lyx, som innebäres i användandet av arbetat guld och silver, pärlor och äkta stenar betecknade en skattekraft, som borde utnyttjas. Detta är ju i specifik grad en lyxbeskattning, och man kan ju tycka, att det mot en sådan ej borde kunna resas någon invändning, då statsverket har behov av inkomster. Emellertid är förhållandet det, att för närvarande oinfattade äkta pärlor och äkta stenar äro fria från all tull. Arbetat guld, även om det innehåller infattade stenar eller pärlor, är belagt med en så låg tullsats som 25 kronor per kilogram. Silverarbeten även med infattning äro belagda med en tull av 15 kronor per kilogram och platinaarbeten av samma slag draga en tull av 30 kronor per kilogram. Denna tullfrihet för äkta stenar och pärlor samt ytterst låga tull för juvelerarearbeten har naturligtvis sin grund i, att man ej har velat införa en sådan lyxbeskattning, som ej kunnat effektivt genomföras, som rent av skulle inbjuda till smuggling och kringgående eller också medföra ytterliga besvärigheter och tråkasserier för de resande, som använda smycken.

Eljest är det ju ganska naturligt att, särskilt då det gäller dyrbarare arbeten av dessa slag, beskattningen skulle ganska smärtfritt, om jag får använda det uttrycket, kunna uttagas. Ty de flesta människor, som använda sådana saker, torde ej på 25, 30, kanske 50 % när kunna säga, vad de äro värda, så att denna skatt vore skäligen litet betungande för dem, som skattlades.

Men det har varit rent praktiska skäl, som gjort, att man ej tidigare har försökt att införa någon dylik beskattning. Nu har den Kungl. propositionen sökt lösa dessa svårigheter genom anordningar med stämpelbeläggning vid försäljning av dessa varor.

Att den utvägen på det sätt den kungl. propositionen föreslagit skulle bli synnerligen betungande för den legitima handeln och uppmuntra smyghandeln är ju klart. Också höjdes inom utskottet inte en enda röst till förmån för förslaget oförändrat. Kungl. Maj:t har ju även tagit upp silverarbeten såsom skattpliktiga, men reservanterna ha här förordat en annan beskattning, som närmar sig tämligen noga den i Norge och Danmark provisoriskt införda beskattningen, men även denna form för skattens uttagande lider nog av samma olägenheter, som med nödvändighet måste vidlåda all dylik beskattning, och ser man på uppgifterna från Danmark om skattens finansiella resultat, så var det under ett sådant år som krigstiden 1918, början av april 1918 till mars 1919, omkring 352,000 kronor, ett tämligen svagt skatteresultat, och det saknas uppgifter om vilka kostnader en dylik skatts införande måste föra med sig för bekostande av kvinnliga visitatörer vid tullstationerna, experter som värdera smyckena — ty sannolikt äro ej tullverkets vanliga tjänstemän i stånd att verkställa dylik värdering.

Om beskattning av förvärv av vissa lyxvaror.
(Forts.)

Det är, som jag sade, uteslutande de praktiska svårigheterna som ha gjort, att utskottets flertal avstyrkt den kungl. propositionen, och att det ej är någon partifråga torde väl bäst framgå därav, att samtliga socialdemokrater avstyrkt med undantag av utskottets ordförande.

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till utskottets avstyrkande hemställan.

Herr statsrådet Nilsson: Herr greve och talman, mina herrar! Då finansministern på grund av tillfällig sjukdom är förhindrad att här vara närvarande har jag begärt ordet för att från regeringsbanken något måtte sägas i förevarande spörsmål. Jag ber då först och främst att få konstatera, att utskottet i princip icke ställt sig avvisande mot själva saken, och det framgår också av den ärade talarens yttrande, som nyss förde utskottets talan, herr Boman, då han var synnerligen angelägen om att till och med ett par gånger understryka, att så vore sakförhållandet, men att det vore uteslutande av praktiska skäl, som orden föllo, som utskottet nödgats avvisa Kungl. Maj:ts framställning i ämnet. Nu är det ju emellertid så, att det författningsförslag, som Kungl. Maj:t framlagt, ej har vunnit bifall ens av några reservanter, vadan man ju kan säga, att det är föga vunnit med att diskutera vissa detaljer i det förslag, som den ärade talaren här vände sig mot. Ty det gäller att, om man skall få något igenom vid denna riksdag, söka komma fram på den linje, som är framlagd av reservanterna. De praktiska skäl, som skulle tala emot ett bifall till själva saken, de synas mig kunna begränsas till väsentligen ett, nämligen svårigheten att öva kontroll över, att skattelagstiftningen ordentligen efterleves. Svårigheten att utöva kontrollen hänför sig dels till svårigheten att kontrollera importen av en del lyxvaror och dels till svårigheten att kunna kontrollera handeln man och man emellan. Och utskottet har därvidlag ej ansett, att

Om beskattning av förvärv av vissa lyxvaror.
(Forts.)

det vore tillräckligt att här vädja så pass mycket, som man måste göra, till den resandes plikt-känsla, som utskottet säger. Jag vill i avseende å den saken fästa uppmärksamheten därvid, att vår skattelagstiftning vädjar i mycket hög grad till individens heders- och plikt-känsla. Så är ju förhållandet med exempelvis den deklARATION, som den skattskyldige är skyldig att avgiva, och ehuru väl det måhända kan förekomma, att en och annan sviker i denna plikt- och hederskänsla, så tror jag likväl, att man om vårt svenska folk i stort sett kan säga, att det har visat sig kunna motsvara de krav, som statsmakterna ha ställt på individens plikt- och hederskänsla i avseende å denna sak. Jag skall villigt medgiva, att kristiden måhända även på detta område har åstadkommit en demoralisation med hänsyn till begreppen heder och plikt, men om den saken få vi väl ändå hoppas, att det är ett övergående sjukdomssymptom, så att individen och samhället även på detta område skall återvinna hälsan.

Vad nu angår svårigheten att kunna kontrollera den handel, som kan förekomma man och man emellan, så vill jag fästa uppmärksamheten på, att den svårigheten förekommer även på ett annat område, som staten har gjort till föremål för beskattning, nämligen den handel med värdepapper, som är underkastad stämpelbeskattning. Därvidlag är det också synnerligen svårt att kontrollera den överlåtelse av värdepapper, som försiggår man och man emellan, och det torde nog hända, att en del sådana överlåtelser förekomma utan att staten erhåller den skatteintäkt, som staten rättvisligen skulle erhålla. Jag skall lämna den frågan öppen, men skall förutsätta, att så är förhållandet, men det oaktat så torde det vara få i varje fall, som vilja hålla före, att man av den anledningen skall upphäva den skatten, så att staten ej skulle tillgodogöra sig de intäkter och inkomster, som staten på den vägen erhåller. I denna kammare har ju dock under dagens lopp talats mycket vädjande ord om, att vi även måste söka att begagna oss av indirekta skatter. För att kunna vinna inkomster även på den indirekta beskattningens väg har ju denna kammare med stor majoritet beslutat en höjning av kaffetullen. Ja, jag skall ej draga upp någon jämförelse mellan den här föreslagna skatten och den beskattning, som denna kammare beslöt på det området, i vidare mån, än att jag vill påpeka, att här är dock ett skatteobjekt som ingen har bestritt böra bliva föremål för beskattning. Om så är förhållandet så synes det mig, att det dock är starka skäl, som tala för att bifalla den framställning, som här föreligger, låt vara i en form, som nu har givits densamma i den vid utskottets betänkande fogade reservationen, och då jag har den uppfattningen — ehuru man här beträder ett område, som i någon mån är ovisst med avseende å de verkningar, som skatten kan komma att föra med sig — så synes det mig sålunda, att de skäl, som här äro anförda mot förslaget, ej kunna eller böra fa tillerkännas ett avgörande inflytande, utan att man i stället verkligen söker att tillgodogöra staten ett skatteobjekt, som den ärade talaren, som här

förde utskottets talan, medgav vara lämpligt i så måtto, att skatten ej för dem som drabbades av densamma var någon som helst väsentlig tunga. Jag vågar därför hoppas, att riksdagen åtminstone kommer att bifalla det förslag, som här har tagit sitt uttryck i den vid utskottets utlåtande fögade reservationen.

Om beskattning av förvärv av vissa lyxvaror.
(Forts.)

Friherre Fleming: Herr greve och talman, mina herrar! Det har förefallit mig, som om det här skatteförslaget rätt väsentligt vore att hänföra till de kristidsförordningar, som äro skapade i stor mängd här i landet, och som just ha fått en sådan utformning, att de inbjuda till kringgående, och så att de ej giva vad de voro avsedda ett giva. Det har varit det förnämsta skälet, varför jag hela tiden har ställt mig avvisande mot det här såväl i den form, vari det först kom, som i den senare förmen. Nu sade den förste ärade talaren här, herr Rosén, att det här vore en outnyttjad inkomstmöjlighet, som vi borde vara med om att anta därför, att det i förmiddags talats om att man borde utnyttja sådana möjligheter. Ja, det är just fråga om det verkligen är någon väsentlig inkomstmöjlighet. Han jämförde den med kaffetullen, som man dock ungefär kan beräkna, och vet, att man får en inkomst av, och som är lätt kontrollerbar, och där det ej blir något kringgående av författningen. Detta däremot är en mycket oviss inkomstkälla. Då man anför som stöd för, att man kunde taga reservanternas förslag, att denna lag mycket liknar den, som finnes i Danmark och Norge, så förefaller det mig, som om det ej vore något särskilt starkt stöd, ty jag tror ej, att det i allmänhet är något stöd för en lag, att den liknar grannarnas. Om man tänker på det skandinaviska samarbetet, och kanske därför vill ha alldeles samma lagar, då kunde kanske nyssnämnda skäl åberopas, men det kan också hända att lagen bleve till förfång för oss och till förmån för våra grannar. Det är svårt att göra någon kalkyl över huruvida skatten verkligen skulle komma att giva någon inkomst. Jag skall som den föregående talaren villigt medgiva, att om man kunde komma på en rättvis form för en sådan här beskattning, så skulle jag ej anse den orättvis, ty den avser ju en lyx, som kan beskattas. Den kan man ju, jag erkänner det, försöka att beskatta. Man har emellertid hållit på i många år, men aldrig lyckats. Nu säger man dock, att här är ej något försök gjort och på det här sättet skulle det kunna lyckas, och från statsrådsbänken uttalades nyss, att man hoppades på, att Sveriges folk skulle hava en sådan heder och plikt känsla, att man exempelvis vid tullvisitationen verkligen skulle uppgiva vad av ifrågavarande man hade med från utlandet. Om vi nu också skulle tro, att Sveriges folk har den heders- och plikt känslan, och det kan ju hända, att även andra länders folk har den men det är ej alldeles säkert, att just de personer tillhörande vilken nationalitet som helst, som handla med de här varorna, ha den, och det är i vart fall mycket lätt för dessa att införa ifrågavarande varor utan att underkasta sig avräkningsuotor i tullen. Det kan lätt hända, att varorna få följa med utan dylika, Och vad beträffar

Om beskattning av förvärv av vissa lyxvaror.

(Forts.)

dem, som icke äro att räkna till de legitima handlandena, hur det går med deras avräkningsnotor, det kan man väl förstå. Jag tror med ett ord, att en sådan här förordning skulle komma att fråntaga den legitima handeln med guldsmedsarbeten ganska stora möjligheter. Med ett ord: man skulle genom lagens antagande komma att undandraga staten ett skatteobjekt samtidigt som man ville bereda ökade skatter, och jag kan ej bedöma, om det som undandragas, bleve större eller mindre än det, som skulle tillföras genom den här förordningen. Jag tycker i så fall, att förslaget är ganska vanskligt. Från regeringsbanken sade herr statsrådet Nilson också det, att han erkände, att en massa förordningar under denna tid ha medfört en viss demoralisation. Det skall jag villigt stryka under, men jag befarar, att den här förordningen, om den antages, också skulle få räknas till dem, som medföra demoralisation, och jag vill ej vara med om att skapa flera lagar med den följd. Det skulle sannolikt också verka fördyrande för staten genom en avsevärd skärpning i tullbehandlingen och därigenom komme, om lagen skall få någon effektivitet, trakasserier och trassel med de resande, som kunde vara rätt otrevliga. Man vet ju, att det är rätt obehagligt i tullen, när saken ej skötes, om jag så får säga, »flott» av tulltjänstemännen. Tullarna äro ej avsedda för att enskilda personer skola visiteras, som nu har skett under kristiden, utan böra användas för de handelsvaror, som föras in i landet. Med en sådan här förordning skulle ifrågavarande handelsvaror komma att föras in av enskilda resande i stor skala, och fresta till smuggling. Summerar jag ihop olägenheter och fördelar kan jag sannerligen ej bedöma, om inkomsterna skulle bli större än utgifterna, men att olägenheterna i andra avseenden måste bli rätt stora, därom är jag ganska viss. Och jag tror, att det ej är någon affär, som är så stor, att man behöver godkänna detta förslag, utan jag tror, att man med lugnt samvete kan avslå det. Det sades här på förmiddagen, att ett belopp av 7—8 miljoner vore ingen summa att tala om. Då vill jag säga: varför skola vi tala om det här, då det rör sig endast om några 100,000 kronor. Är den summan så stor att man för densamma skulle införa en sådan beskattning? Det tror jag sannerligen ej. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäckström: Jag skall be att få stryka under, att de skäl, som dikterat utskottets avstyrkande hemställan, äro uteslutande av praktisk natur. Några sympatier för att befria folk, som använda pärlor och juveler, från skatt därför ha ej funnits på något håll. För att bevisa den saken tror jag ej det är ogrundat, om jag drar en liten utskottsinteriör från den här frågans behandling. Vid denna framställdes det särskilt från högerns talare: »vi vilja visst icke engagera vårt parti för att försvara en skatt på pärlor och juveler», och under den följande diskussionen såg det ett ögonblick ut, som om skatten skulle bli tillstyrkt, men senare fick man allt mer och mer klart för sig alla de olägenheter, som

skulle följa med densamma. Det framhölls att skatten just ingenting skulle giva. Den har givit 352,000 kronor i Danmark, och det är ej antagligt att den skulle giva stort mera här. Vidare framhölls omöjligheten av att få någon effektiv kontroll, då ju handeln alldeles ej går endast genom de stora handlandena, och vidare nödvändigheten av att, för att få någon verksam kontroll över importen, införa kroppsvisitation av resande som passera gränsen, vilket är en ganska förhatlig sak. I det sammanhanget kan jag erinra, som herrarna sett i dagens tidningar i ett telegram från Haparanda, att vid svensk-finska gränsen man har etablerat kroppsvisitation just med hänsyn till guld och ädla stenar. Inom utskottet var det som sagt en hel mängd stora olägenheter som man fann följa med en sådan beskattning på samma gång som den just ingenting komme att giva. Men, som jag nyss sade: ingen vill engagera sig för att gå emot skatten. Det förlösande ordet kom denna gång från representanten för det vänstersocialistiska partiet herr Fabian Månsson, som på sitt kända kraftiga och uttrycksfulla sätt betecknade denna skatt som en »humbug», som ingenting ger, utan bara vållar trakasserier, och som därför framställde det första avslagsyrkandet. Sedan isen på detta sätt blivit bruten följde avslagsyrkanden från flera håll och slutet blev, att utskottet beslöt sig för att avsta från att gå den av regeringen föreslagna vägen på grund av alla de praktiska olägenheter, som voro förenade därmed.

Redan vid det tillfället förelag det kompromissförslag, som utarbetats av utskottet för att åstadkomma ett förslag i närmare anslutning till de i Norge och Danmark rådande förhållandena, men de framhållna olägenheterna träffa i lika hög grad även detta förslag. Jag tror icke, att denna väg är framkomlig. Vill man komma till en effektiv beskattning på det området, får man gå andra vägar, som jag nu icke skall gå in på, ty därom kan det vara delade meningar. Här föreliggande praktiska skäl emot det föreliggande förslaget, och jag vill betona, att representanter för alla partier varit ense om att avstyrka detsamma. Man har resignerat icke av några principiella skäl mot skatten utan därför, att man icke ansett den valda vägen vara framkomlig.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rosén: Herr Bäckströms referat av utskottets behandling av frågan är icke alldeles riktigt. Jag skall icke närmare ingå på detsamma, men det vill jag säga, att herr Fabian Månsson, som först framställde avslagsyrkandet, icke gjorde det på det skäl, som herr Bäckström nyss uppgav, utan med den motiveringen att han är principiell motståndare till all indirekt beskattning.

Vad nu beträffar skrämelsen för kroppsvisitation vid tullvisiteringen, så förtjänar det uppmärksammas, att det bland reservanterna finnes en representant från Härjedalen, som mycket ofta är nödgad att resa över gränsen och därför oftare än andra är nödsakad

Om beskattning av förärv av vissa lyxvaror.

(Forts.)

Om beskattning av förvärfv av vissa lyxvaror.
(Forts.)

undergå tullvisitation, men det oaktat anslöt han sig till reservationernas förslag.

Jag känner icke till vanorna inom de kretsar, som förnämligast skulle drabbas av denna skatt, men det förvånar mig något, att man kan komma med ett sådant skäl, som herr Boman gjorde, att det skulle bli en mycket omfattande smuggling av dessa föremål. Jag trodde, att man icke inom de förmögnare klasserna vore så mycket upplagd för smuggling och att man på sådant sätt ville kringgå författningen, utan i stället uppträdde mera korrekt.

Herr Enhörning: Herr greve och talman! I motsats till den siste ärade talaren tror jag icke, att man har att befara smuggerier från de klasser, varifrån han befarade det. Tvärtom kan man befara smuggerier från dem, som icke äro i besittning av smycken och juveler, och därför kan jag icke finna denna skatt tilltalande. De förmögnare klasserna hava redan — efter råd och lägenhet — förskaffat sig »diamanter och pärlor» utan någon skatt, och det må därför vara de övriga klasserna väl unt att förvärva sig dem på samma sätt — utan skatt —, och därför ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande betänkande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet fogade reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 40.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegringskatt m. m. ävensom eu i ämnet väckt motion.

*Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.*

Genom proposition, nr 329, av den 11 mars 1919, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga framlagt förslag till förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegringskatt;

dels ock till tackande av de med en sådan uppskattning förenade kostnader bevilja ett belopp av 1,000,000 kronor samt därav anvisa

a) å tilläggsstat till riksstaten för år 1919 ett reservationsanslag å kronor 400,000; och

b) å extra stat för år 1920 ett reservationsanslag å kronor 600,000.

Till utskottets behandling hade jämväl överlämnats en inom andra kammaren av herr *Lindman* jämte tolv andra ledamöter i anledning av förevarande proposition väckt motion, nr 386, vari hemställdes, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hade i föreliggande betänkande under hänvisning till vad däri anförts hemställt, att riksdagen, med avslag å den av herr *Lindman* m. fl. väckta motionen II: 386, måtte, under förklarande, att Kungl. Maj:ts i betänkandet intagna förslag till förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegringskatt icke kunnat oförändrat godkännas, antaga samma förslag med de avvikelser, att 5, 6, 9, 14, 15, 16, 20, 24, 25, 28, 30, 32 och 43 §§ erhöles den ändrade lydelse, betänkandet utvisade.

I slutet av betänkandet hade utskottet anmält, att särskilt betänkande komme att framdeles avgivas angående Kungl. Maj:ts förslag rörande tackande av de med ifrågavarande uppskattning förenade kostnader.

Vid betänkandet fanns fogad en reservation av herr *Lyckholm*, friherre *Fleming* samt herrar *Boman*, *Jonsson* i Hökhult, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Neess*, *Broman*, *Westrup* och *Bökelund*, vilka ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen att, med bifall till den av herr *Lindman* m. fl. väckta motionen, avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr Antonsson: Herr greve och talman, mina herrar! I förevarande bevillningsutskotts betänkande är det flera ledamöter av utskottet, som ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen att, med bifall till den av herr *Lindman* m. fl. väckta motionen, avslå

Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.
(Forts.)

Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition. Jag var förhindrad att närvara vid det tillfälle, då utskottet fattade definitivt beslut; annars skulle mitt namn också varit tillfinnandes i reservationen.

Den fråga, som nu föreligger till avgörande, har varit föremål för utredning under en lång följd av år. Beskattning av oförtjänt värdestegring är sålunda ingen nyhet. Den har under tidernas lopp ändrat namn så till vida, att den nu kallas jordvärde- eller jordrättestegringskatt, och man kan väl säga, att numera råder inte vidare tvekan därom, utan att i vissa fall bör skatt för oförtjänt värdestegring utgå. Däremot om de lämpligaste formerna för skattens utgörande äro meningarna alltjämt delade. Detta medges också utav departementschefen uti den proposition, som nu föreligger till kammarens avgörande. Att så är förhållandet, kan väl uttryckas i följande frågor:

Huruvida en eventuell skatt bör tillfalla stat eller kommun och i sistnämnda fall, om den skall göras obligatorisk eller bero av kommunernas beslut;

huruvida den direkta eller indirekta beskattningsmetoden bör tillämpas;

vilken jord som bör omfattas av ingångsvärderingen, beroende bland annat av om en stegring av fastighets jordbruksvärde bör underkastas beskattning eller ej;

huru värderingen lämpligen bör verkställas för att ett blivande slutligt beslut i ämnet icke må föregripas, bland annat om det s. k. avkastningsvärdet eller det allmänna saluvärdet skall läggas till grund;

Ifrågasätts kan då, om för taxeringsförrättningen bör organiseras den föreslagna mycket betydande extra apparaten med uppskattningsnämnder, granskningsnämnder och uppskattningsövernämnd, vilkas arbete kan bli fullkomligt värdelöst.

Kostnaderna, som uppskattningen av markens ingångsvärde skulle medföra, äro icke obetydliga. Det är icke fråga om mindre än en miljon kronor, som härför skulle utgå, därav med belopp för innevarande år av icke mindre än 400,000 kronor. Det kan ifrågasättas, huruvida det vore lämpligt att tillsätta nämnder med den sammansättning som nu föreslås och vilka utan kontakt med nuvarande taxeringsnämnder måhända komme till helt olika resultat med avseende på åsättande av värdena å fastigheter inom de olika områden, där sådana uppskattningar skola äga rum. Ett sådant förhållande kan tänkas medföra stora olägenheter om förtroendet för den ordinarie taxeringen av fast egendom äventyras. Dessutom är det för närvarande en synnerligen olämplig tidsperiod att företaga en sådan uppskattning av tomter och jordar, som nu ifrågasättes. Såsom vi veta äro priserna å dem oskäligt uppdrivna, och penningvärdet är synnerligen abnormt. Följaktligen kan man icke komma till något resultat, som för framtiden kan ha någon som helst betydelse. Vidare får det väl anses såsom lämpligare, att då delade meningar med avseende på lagens avfattning ännu äro rådande, bör först denna uppskattning, för den händelse att den bör

ifrågakomma, enligt föreliggande förslag göras efter det en lag blivit av riksdagen antagen. I den blivande lagen bör naturligtvis upptas det uppskattningsförfarande, som är behöfligt för att göra lagen effektiv. Jag anser för min del, att man som frågan nu ligger försöker börja, där man bort sluta.

I anslutning till vad jag nu haft äran anföra, ber jag att få ansluta mig till reservanternas förslag, och yrka avslag på utskottets hemställan.

*Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
steyringsskatt
m. m.
(Forts.)*

Herr Nilson, Karl August: Herr greve och talman! Här föreligger ju ett tillfälle att slå in på en skattereform, som verkligen kan giva någonting, en skattereform, som varit uppe i många år till diskussion och som väl kan sägas hava mognat. Den oförväntade värdestegringskatten torde väl nu vara så gott som av alla fastslagen som en rättvis skatt. Det är en skatt, som icke kan sägas ha några sådana olägenheter, som många andra skatteformer ha, och om denna sak, att en sådan skatt skall komma till, synas ju också alla myndigheter, som nu varit hörda, så gott som enhälligt vara ense. Det är knappast alls om sättet för skatten som man tvistat så mycket, men här har likväl i föreliggande förslag finansministern lämnat öppet, om skatten sedan skall bli en stats-skatt eller kommunalskatt eller om den skall tas ut direkt eller indirekt — det sista har han kanske icke lämnat helt öppet, men den saken kan man ju diskutera. Men däremot att en sådan skatt borde komma till, därom råder väl nu knappast bland dem, som undersökt förhållandena, någon oenighet, och det är om den saken det i dag egentligen rör sig. Det är fråga om att ta ståndpunkt till, huruvida man vill ha en sådan skatt eller icke. Man kan ju också möjligen få lov att ta ståndpunkt till, om den skatten skall uttagas på direkt väg genom uttaxering och beskattning av de upptaxerade värdena eller på indirekt väg vid försäljning, samt vilken jord det är, som skall beskattas. I dessa delar har finansministern fattat ståndpunkt och kommit till det resultat, att det är den direkta beskattningen, som är den riktiga och framkomliga och att det är endast sådan jord, som skall upptaxeras, som är ämnad till byggnadsgrund. Med detta för ögonen att en sådan skatt skall komma till är ju första förfarandet att söka få den jord, som kan komma att falla under beskattning, upptaxerad, och propositionen avser för närvarande intet annat än att få en sådan åtgärd till stånd; och det har synts mig och majoriteten inom utskottet, att det skulle vara naturligt, att man skulle vara med om ett sådant uppskattningsförfarande.

Nu har här av en föregående ärad talare gjorts en del invändningar liksom det inom utskottet har diskuterats, om vissa detaljer vore så riktigt avvägda, men nu hade man att fästa sig vid, om skatten skulle komma till eller icke. Jag tror därför icke, att de invändningar, som kunna göras i fråga om detaljerna, kunna vara så avgörande, utan jag tror i stället, att med den väg, som propositionen anvisat, och med de små modifikationer, som utskot-

Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.

(Forts.)

tet föreslagit, förfaringsättet är tämligen riktigt skisserat. Därför kan ju senare också bli möjligt att träffa andra uppgörelser, om så skulle finnas vara nödigt, men att man nu icke skulle av- göra möjligheten att gå till taxering, synes mig vara orimligt. Ett taxeringsförfarande måste ju föregå beskattningen, innan den kan ske. Detta tar sin tid, och genom att nu gå i författning om själva upptaxeringen av denna jord, så är ju grunden given för själva skattelagen, som då kan komma ett annat år. Men om man nu uppskjuter även taxeringsförfarandet, då har man, om taxerin- gen beslutes, icke möjlighet att kunna genomföra lagen på det snabba sätt, som här enligt propositionens mening eljest skulle ske. Då man ser på dessa förhållanden och tager hänsyn till att pro- positionen bestämt tager avstånd från att jordbruksfastigheter skola upptagas till denna beskattning eller sådan jord, som är an- vändbar för jordbruksändamål, utan det endast rör sig om sådan värdestegring av byggnadsgrunden, som är föranledd av inträffade, för ägaren oförtjänta förhållanden, såsom kommunikationers fram- förande och dylikt, så synes det mig, att alla kunna vara överens om, att ett sådant beskattningsobjekt verkligen kan tåla vid den skatt, som riksdagen sedan kan finna skäligt ålägga densamma.

Herr Antonsson har gjort anmärkning mot de beskattnings- nämnder som här äro föreslagna, men de äro verkligen icke så konstiga. Det har synts utskottet, som om finansministerns fram- ställning av saken är synnerligen klar och redig. På varje plats inom varje kommun skall nu uppskattningsnämnder arrangeras, som skola taxera ingångsvärdet på denna jord. Mot denna upp- skattning har ägaren rätt att klaga hos den granskningsnämnd, som är tillsatt för länet eller ett större område, och mot denna granskningsnämnds beslut kan också klagan föras hos en upp- skattningsövernämnd, vilken tillsättes av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt. Det har synts utskottet, som den gjorda fram- ställningen eller förslaget sådant som det föreligger från Kungl. Maj:t, är mycket bra och mycket gott, och jag hoppas, att denna kammare nu tager steget fullt ut, beslutar, att denna skatt skall komma till stånd i allmänhet och bestämmer sig för, att upp- skattningen av sådan jord må ske tillsviðare såsom grund för den kommande beskattningen, och därför herr greve och talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Fleming: Herr greve och talman! Den föregående talarens på Värmlandsbänken anförande verkade ganska över- raskande på mig, det kan jag inte neka till. Ett av de viktigaste skälen varför man inte velat vara med om uppskattning har varit vad finansministern uttalat, när han framlade sin proposition, näm- ligen att den första förutsättningen är ett gillande i princip av skatteformen. Detta är finansministerns ståndpunkt. Han säger ifrån att man skall i princip gilla denna skatteform. Nu går herr Nilson ännu längre och säger, att vi skola gilla i princip inte bara skatteformen utan även den utformning skatten här fått och

de föremål, som skola beskattas. Allt detta skall man godkänna och gilla, utan att man har sett lagförslaget. Herrarna måtte väl finna, att denna utveckling gör det mycket mer betänkligt, än om man bara skulle i princip gilla en beskattning på jordvärdestegring. Men att man skall i princip gilla till och med grunderna, varefter denna beskattning skall ske, förefaller mig gå väl långt. Här föreslås t. ex. viss jord, vars värdestegring skall beskattas. Varför tager man bara med den jorden? Varför inte annan jord också? Utan att vi hava sett förslaget och utan att veta vad det blir, skola vi godkänna detta. Är det verkligen rimligt? Man vet ju inte, hur skatten skall läggas. I förslaget förutsättes, att den kan utgå på olika sätt, antingen direkt eller indirekt. Man vet inte, hur det kommer att bli, men det kan bli så, att man får betala ända till 25 % av värdestegringen. Man kan tänka sig en sådan sak, att den kommer att anordnas som direkt skatt, d. v. s. att man årligen skall betala, därför att taxeringsmyndigheterna anse, att jorden stigit i värde. Det kan bli någonting ganska besynnerligt att fatta principiell ståndpunkt till sådana frågor. Redan den saken i och för sig gör, att man bör vara betänksam och att man måste låta saken anstå, till dess man får se, på vilka vägar man skall komma fram till en sådan beskattning.

Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Örne: Herr greve och talman, mina herrar! Den förste ärade talaren i denna debatt sade, om jag fattade honom rätt, att det inte fanns någon tvekan om att jordvärdestegringskatt var en lämplig form av skatt. Jag tror, att den meningen så småningom vunnit allt djupare fäste även ibland denna kammars ledamöter, att oförtjänt värdestegring på jord är något, som ju egentligen inte bör höra jordägaren till. Den förste talaren sade emellertid, att man inte kunde bestämma sig, förrän man hade fått klart för sig, vilken den lämpligaste formen för denna skatt är, och på den synpunkten tryckte ju också den siste ärade talaren synnerligen hårt. För min del kan jag inte finna annat än att vilken form man än väljer — antingen skatten blir kommunal- eller en statsskatt och antingen den går ut, då jorden går till försäljning, eller på ett genom framtida upptaxering konstaterat värde — måste man hava ett utgångsvärde att bygga på, och det är just detta utgångsvärde man nu söker att åstadkomma.

Mot detta har den förste ärade talaren invänt, att den nuvarande tidpunkten är synnerligen olämplig för att fastställa värdet. Ja, mina herrar, jag tycker också, att det är synnerligen ledsamt, att man inte fick göra den nu ifrågakarande uppskattningen före krigsåren, då denna skatt otvivelaktigt skulle hava givit synnerligen mycket i de offentliga kassorna, när man utkrävt skatt på den värdestegring, som inträffat under krigsåren. Men vi hava nu genomgått den utveckling, som vi alla känna till, och jag kan inte se annat än att det är bättre att göra denna uttaxering nu än att vänta, tills möjligen ytterligare stegringar i värdena in-

*Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.
(Forts.)*

Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.
(Forts.)

träffat, varigenom skatten skulle bli en skatt helt och hållet på papperet. Om det nu är så, att jordvärdena framdeles skulle sjunka, kan man visserligen säga, att denna taxering varit till tämligen liten nytta, men å andra sidan har den även i sådant fall givit åtskilliga lärdomar om huru skatten bör läggas.

Den omständigheten, att jordbruksjorden inte är medtagen i denna upptaxering, beror naturligtvis framförallt därpå, såvitt jag fattat saken rätt, att det beträffande sådan jord är så oerhört svårt att avgöra, vad som är oförtjänt och icke oförtjänt värdestegring. När man drager fram en järnväg är det alldeles tydligt, att jordbruksjorden undergår en stark oförtjänt värdestegring, men i åtskilliga andra fall är det betydligt svårare att avgöra saken. Framför allt har denna skatt sammanhang med de tätbebyggda samhällenas, med städernas och industriorternas tomtfråga. Kungl. Maj:t har lagt förslaget på det sättet, att skatten kommer att drabba värdestegring, som inträder på bostadsmark.

Jag kan inte finna annat än att Kungl. Maj:ts förslag bör bifallas i den form utskottet givit detsamma och skall därför be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Det är ju en mycket stor apparat, som Kungl. Maj:t här vill sätta i gång och därför må man inte undra på, om litet var ställer sig betänksam gent emot denna stora apparat, i synnerhet som man inte har linjerna klara för den beskattning, som skall följa på denna apparat.

Det är ju givet, att den värdestegring, som man kallar oförtjänt, är ett lämpligt föremål för beskattning, men jag vill fästa uppmärksamheten på att vi redan hava ett sätt att beskatta värdestegring, nämligen genom de periodiskt återkommande taxeringarna. Vi hava här i landet från tid till annan skeende fastighetstaxeringar, och det är klart, att vid dessa fastighetstaxeringar hänsyn också toges till de värdestegringar, som inträffa. Dessa taxeringar drabba ibland ganska hart. Jag skall taga ett exempel. Här i Stockholm fanns en man, som av sin far hade ärvt en mycket stor trädgård, som låg mycket bra till i tomtavseende men som han inte begagnade på annat sätt än såsom trädgård. Han blev i alla fall med hänsyn till tomtvärdet uppskattad för 1½ miljon kronors taxeringsvärde å sin tomt. Han klagade över taxeringen och sade, att han endast använde den till trädgård och att den för honom inte hade något tomtvärde. — Men det är ju klart, att hans talan blev underkänd, eftersom trädgården låg inom en reglerad stadsdel och således var en tomt.

Där ser man således, huru taxeringsvärdena ibland ganska hårdhänt följa värdestegringarna. Att de inte alltid följa med dem, när utvecklingen i ett samhälle går snabbt framåt, ligger också i sakens natur.

Jag tror nu för min del, att innan man kasserar den grund, som ligger i taxeringsvärdena, bör man hava linjen klar för den

nya beskattningen. Framför allt är det ju en mycket omtvistad fråga, om man verkligen skall taga ut värdestegringskatten, innan värdestegringen kommer fram genom en försäljning, således medan den är mera fiktiv, medan området ännu är kvar i dens hand, som man antar hava vunnit en värdestegring. Värdestegringen är då mycket vanskelig att fastslå och uppskatta.

Vidare är det ju så, att värdestegringen måste mätas i penningar. Värdestegringen kan icke bero endast därpå, att föremålet har i och för sig stigit i värde, utan den kan också bero därpå, att penningen sjunkit i värde. Det är ju en sak, som nu för tiden så bjärt sticker fram, huru värdestegring på det sättet åstadkommes. Det sker inte genom att föremålet i och för sig ökas i värde utan genom att penningen sjunkit i värde. Vilken hänsyn skall då vid en värdestegringskatt tagas till penningens sjunkande värde, d. v. s. till penningens sjunkande köpkraft? Det är klart, att en fastighet, som nu i år uppskattats till 200.000 kronor och som för några år sedan var värd 100,000 kronor, inte i verkligheten har stigit i värde med 100,000 kronor, ty dessa 200.000 kronor äro numera kanske inte värda mer än 100,000 kronor för några år sedan.

Det är således flera synpunkter som i denna fråga behöva vara klara, innan man tillgriper en så omständig och dyrbar apparat, som här ifrågasättes. Jag föreställer mig alltså, att man bör hava riktlinjerna klara för värdestegringskatten, innan man börjar lägga grunden till en taxering, vars värde, utan att man har skattegrunden klar, måste vara mycket tvivelaktig.

Herr statsrådet Nilson: Herr greve och talman! Den skatteform, som här ifrågasättes, har ju stått på dagordningen ända sedan åtskilliga år tillbaka. Redan år 1907 väcktes i andra kammaren en motion rörande oförtjänt värdestegring av representanten för staden Borås, sedermera finansministern Vennersten. De synpunkter han i denna motion angav såsom vägledande voro de, att vid anlitaandet av nya skattekällor för tillgodseende av medel för allmänna behov är det naturligt, att den s. k. oförtjänta förmögenhetstillväxten kommer i betraktande såsom ett lämpligt skatteobjekt. Vidare att det framstod för honom såsom rättvist, att en dylik tillgång beskattades strängare än inkomst av arbete eller genom av sådan inkomst sammansparat kapital. Jag undrar, om det är någon, som i detta nådens år 1919 med de ansträngningar, som från det allmännas sida få göras för att erhålla lämpliga skatteobjekt, kan bestrida vad herr Vennersten anförde år 1907. Saken har sedermera varit föremål för utredning, en utredning, som är utförd i åtskilliga kommittébetänkanden, ja, i flera volymer. Här har jag en liten bukett av dem, vadan det väl inte är någon här som kan påstå, att denna sak inte varit föremål för utredning.

Den förste ärade talaren, som här yrkade avslag på utskottets hemställan, anförde ju också, att man i det stora hela numera vore enig om själva saken. Meningarna voro emellertid delade,

*Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.
(Forts.)*

*Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.
(Forts.)*

sade han — och det är riktigt — om skatten skall användas för statsändamål eller för kommunala ändamål, om den skall vara direkt eller indirekt. Men, mina herrar, skall man dröja med att genomföra en reform vare sig på skattelagstiftningens eller på något annat område, till dess alla bli eniga i alla detaljer, huru länge tro herrarna då, att man får dröja? Då får man nog dröja så länge, att det går som det står i det gamla ordspråket: »Medan gräset växer, dör kon».

Förordningsförslagets ändamål är ju inte att nu direkt genomföra en beskattning utan att, om jag så får säga, lägga en grund för att i sinom tid kunna genomföra denna beskattning eller, som man plägar säga, att få fastställt ett ingångsvärde. Förordningsförslagets omfattning är ju också angiven i 2 §, där det tydligt framgår, att mark, som är lämplig för jordbruk eller därmed jämförlig näring, är undantagen ifrån skatteförfarandet likasom också mark, som tillhör staten eller den kommun, inom vilken marken är belägen, och jämväl mark, som upptages av kanal, järnväg, till allmänt begagnande upplåttna vägar och gator samt allmänna platser.

Nu har man sagt, att det är en stor apparat, som man måste tillgripa för att kunna genomföra den föreslagna åtgärden. Det är sant. Men om man är övertygad om att själva saken måste genomföras, är det då någon som tror, att den apparat, som i framtiden tilläventyrs måste tillgripas för att denna sak skulle bli genomförd, bleve mindre än den, som nu är ifrågasatt.

En ärad talare på Stockholmsbanken drog fram ett exempel om en man, som ägde en trädgård, såsom avskräckande för att biträda nu föreliggande förordningsförslag. Ja, det är i allmänhet mycket vanskligt att på grundval av ett enda sådant där exempel fatta ståndpunkt till något, som ur allmängiltigt synpunkt i övrigt anses vara lämpligt. Jag skall inte använda det exempel, som jag nu ämnar draga fram, såsom ett allmängiltigt exempel, men jag skall endast draga fram det såsom en motvikt mot det exempel, som den ärade talaren anförde. För ett par tiotal år sedan eller kanske något mera, var det en svensk man, som slog sig ned uppe vid Lule älvs dalgång. Han byggde sig där ett nybygge. För ungefär 13 år tillbaka fick han skatteköp på detta sitt nybygge. Det kostade honom en mycket obetydlig penning. År 1909, efter det att staten gjort vissa undersökningar om huruvida icke någon del av detta nybygge skulle vara behöflig för att göra uppställningar i och för ett rationellt utbyggande av statens vattenfall, kom man till insikt om att staten måste förvärva sig åter en del av det område, som denne nybyggare av staten erhållit för en mycket, mycket ringa utgift. Jag vill minnas, att staten på frivillighetens väg överenskom med honom att han för en strandremsa, som avsöndrats från detta nybygge, som då det skattlades erhöll namnet Porjus nr 1 — nu torde herrarna förstå, var jag är — skulle erhålla 20,000 kronor. Sedan den tiden har staten gjort betydande anläggningar vid Porjus. Men vem har på

desså anläggningar inhöstat en alldeles ofantlig vinst? Jo, denne man, som på detta sätt erhöill denna egendom för en mycket, mycket obetydlig utgift. Vem är det som skapat det ökade värdet å det markområde, som ligger omkring kraftstationen vid Porjus? Är det denne man, som genom sitt arbete gjort det? Nej, det är staten, det allmänna, här representerat av vattenfallsstyrelsen, som har utfört de betydande anläggningar, som där kommit till stånd på grund av statsmakternas beslut. Det är detta, som har åstadkommit värdet å den kringliggande marken, och det är de vinsterna, som denne man inhöstat. Jag tror, att detta exempel visar minst lika mycket som det exempel, som den ärade talaren anförde angående trädgården, som ägdes av den där mannen.

Jag vill, innan jag slutar mitt anförande, erinra om att den ärade talare, mot vilken jag nu vänt mig, år 1907 hade ett yttrande i denna fråga, däri han säger, att han gillar det slut, var till utskottet kommit i denna fråga, och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Den ärade talaren säger där bland annat: »En önskan måste ju förefinnas att söka beskatta vinsten på alla områden, huru den än erhålles, ty det allmänna behöver alla bidrag från sina medlemmar. Om köp och försäljning äga rum på andra områden, får man ju skatta för vinsten. Köper jag ett parti spannmål och säljer det, får jag skatta för hela vinsten. Då är det väl icke i och för sig något orimligt, om man, då man på samma sätt köper och säljer jord, får utgöra skatt för den vinst man erhållit.» Den ärade talaren säger vidare: »Jag vill emellertid ytterligare påpeka, att man har stor anledning att fästa avseende vid, att representationen i rikets största stad så gott som enhälligt uttalat sig för tillämpningen av den princip, som här är å bane.» — Det var ett anförande, som dåvarande ledamoten av första kammaren herr Östberg hade, då han där också gjorde sig till målsman för de intressen, som hade tagit sig uttryck i en framställning från Stockholms stadsfullmäktige till Kungl. Maj:t. Vid detta förhållande nödgas jag i varje fall konstatera, att den ärade talaren i beskattningshänseende utvecklats på ett egendomligt sätt från 1907 till 1919.

Herr Lindhagen: Egentligen är jag förekommen av den siste talaren. Jag begärde ordet för att i egenskap av kollega till herr Östberg i Stockholms stadsfullmäktige erinra om att det var på grund av en motion av mig, vill jag minnas, som stadsfullmäktige så gott som enhälligt, om det icke rent av var enhälligt — jag kan åtminstone inte påminna mig att herr Östberg var skiljaktig — begärde såsom en trängande och skyndsam angelägenhet, att statsmakterna ville taga itu med att bringa denna sak till utförande så fort som möjligt. När vi nu i alla fall måste leta efter skatter, vore det verkligen tidsenligt, tycker jag, om man i dag först skulle avslå skatt på pärlor och dyrbarheter och sedan också avslå skatt på den oförtjänta värdestegringen. Då undrar

Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.
(Forts.)

jag, om inte eftervärlden skulle ha ansett oss ha varit bra mycket bakom flötet den dagen i alla fall.

Om det är något som skall beskattas, är det väl dessa oerhörda jordvärdestegringar, som tidens utveckling för med sig. Man kan nu anmärka mot förslaget, att det inte klart sagt ifrån, vilka vägar man skall gå, och att det, såsom en talare yttrade sig, i i detta förslag framhållits, att det inte skall omfatta all jord utan bara viss jord. När herrarna äro så tveksamma i sak, kan det inte vara annat än förtänksamt och försiktigt av Kungl. Maj:t att börja med det, som är mest angeläget, och därför också inskränka sig till städernas och liknande samhällens jordvärdestegringar, där frågan egentligen inte tål en dags uppskov. Men jag ville gärna för min del lägga frågan på en vidare bog, såsom man gjort i Danmark, där särskilt stora delar av landets jordbrukarkår mest ivrat för denna sak nämligen »husmännen», som till sitt förnämsta politiska program haft denna fråga. Där har den slagit igenom så att alla partier varit ense, och dit komma vi också förr eller senare i detta land, därom är jag livligt övertygad, därför att saken är så naturlig, rättvis och oundviklig.

Herr Östberg kan själv tänka sig, huru vi komma att få det i Stockholm, om vi inte snart nog få denna skatt. Det går alldeles på tok med våra finanser i en sådan stad som Stockholm, som — tyvärr — måste jag säga, utvecklar sig så hastigt. Det kan snart bli en fråga, om det bör vara tillåtet för stora städer att utvidga sig vidare, men det vill jag inte taga upp i detta sammanhang. Städerna utvidga sig i alla fall, det är tidens lösen, och det blir ett oerhört värde på marken. Stockholms stad har därför till någorlunda rimligt pris sökt inköpa så mycket mark som möjligt, men på sista tiden hava förslag därom blivit avslagna av stadsfullmäktiges majoritet, och därför har man inte lyckats rädda sig någorlunda på denna väg. Men vad inträffar? Jo, en person har en stor åker utanför staden, och där går stadens utveckling fram. Han har rättighet att få stadsplan, han har rättighet att tvinga staden att anlägga gator med ledningar och göra alla anläggningar inom denna stadsdel, ty det står i lagen och så måste staden göra. Detta kostar staden oerhört mycket pengar, och i dessa tider är det nästan ruinerande för staden. Vilka ofantliga vinster bereder man inte denna jordägare genom denna jordvärdestegring på dessa tomter. Denna vinst får han inte bara därigenom, att hans mark oförtjänt ligger inpå hjärtat av staden, utan även genom dessa betydande, av staden nedlagda kostnader. Han skördar vinsten, men staden ruinerar sig. Är detta nu rättvist? Den som tager vinst genom stadens anläggningar, han skulle väl dela med sig av vinsten. Staden kan inte vänta längre på denna sak, utan den måste föras ut i det verkliga livet på något sätt. Man måste börja med den. Det måste bli en upptaxering, där man skiljer mellan jordvärdestegring och det värde, som inte skall beskattas. Jag vill upplysa herr Östberg om att det nuvarande taxeringsförfarandet inte alls på något sätt duger, utan att det har åtskilliga

andra skavanker, vilka inte alls äro tjänliga för detta ändamål. Man är enig om att skatten bör införas. Men sättet för dess införande i fortsättningen ha inte anvisats, det återstår då först menar man, att vara på det klara med, vilka olika vägar man skall gå, huru hög den bör göras o. s. v. Ja, denna sak har Kungl. Maj:t visligen inte velat lösa nu, därför att det blir ännu svårare för herrarna att bestämma sig för de olika vägarna, om inte herrarna kunna bestämma sig för själva saken i och för sig. Äro vi på det klara med att det måste ske någonting, så är det bra att redan nu förbereda saken. När saken sedan kommer till utförande — om det nu skall ske på det ena eller andra sättet — då få vi ena oss om det eller votera därom, och på det sättet blir det i alla fall ett beslut.

Jag ber, herr talman, att på det livligaste få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Friherre Fleming: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning av vad statsrådet Nilson yttrade i första delen av sitt anförande.

Jag vill nämligen säga, att om man också skulle kunna tänka sig, att man till och med motionerar om någon slags beskattning i detta avseende och kan vara med om en rimlig skatt, lagd på jordvärdestegringen, är det därför inte alls sagt, att man är med om det nu föreliggande förslaget och att sätta i gång denna stora apparat. Jag vill därför nämna, att orsaken till att namnet å den motionär, som här talades om, icke återfinnes bland reservanterna, utslutande är den, att han inte var närvarande, då beslutet fattades. Han hade redan underskrivit reservationen men det befanns att han inte var närvarande, då vi fattade vårt beslut. Det är anledningen till att hans namn icke finnes vid reservationen.

Herr Forssman: Herr greve och talman, mina herrar! Jag har under denna debatt fått det intrycket, att det resonemang, som förts från den sida, där anhängarna till den kungl. propositionen befinna sig i hög grad hänger i luften. Här har man talat om, att alla äro eniga om, att en jordvärdestegringskatt skall införas. Ja, det vill jag inte alls inlåta mig i någon diskussion om. Men vad som är säkert är, att denna enighet icke har manifesterats genom något riksdagsbeslut, och förrän så skett, kan jag inte förstå, att man kan ha någon anledning att vilja animera riksdagen att gå in på en stor utgift, som skall beviljas för att genomföra denna sak.

Här har statsrådet Nilson yttrat, att detta förslag går ut på att lägga den grund, på vilken beskattningen skall kunna uppföras. Ja, det är ju alldeles klart, att så är fallet. Men man skall väl vara på det klara med, hur man skall uppföra huset, innan man lägger grunden, såvitt jag förstår. Och vidare tror jag nog, att det är så, att man bör rätta grunden efter huset, och innan man bestämt sig för hur huset skall se ut kan man ju inte

*Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt*
7A. 7A.
(Forts.)

Förordnings-
förelag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.
(Forts.)

gärna göra upp kostnadsförslag för grunden eller bevilja anslag för den saken.

Kungl. Maj:t har, såsom upplyses på sidan 21 i utskottsbe-
tänkandet, ansett att den kommande lagstiftningen i ämnet skulle
kunna snabbare genomföras i praktiken, om redan nu kunde fast-
ställas den grund, från vilken en blivande taxering till jordvärde-
stegringskatt skulle hava att utgå, nämligen den ifrågakommande
markens ingångsvärde.

Ja, det är alldeles påtagligt, att om man kan göra undan alla
förberedelserna för en lags genomförande, kan den lagen fortare
genomföras. Det är ett mycket enkelt och klart resonemang. Men
jag vidhåller, att innan riksdagen uttalat sig för genomförandet
av lagen, kan man verkligen icke begära, att riksdagen skall inlåta
sig på en så högst betydande utgift, som det här är fråga om.

Jag anhåller, herr greve och talman, att få yrka bifall till
reservationen och avslag å utskottets hemställan.

Herr Östberg: Då man från statsrådsbanken refererade mitt
yttrande, gick man ut ifrån, att jag hade uttalat mig mot en
jordvärdestegringskatt överhuvudtaget. Det har jag inte gjort.
Jag anser nu som förr, att jordvärdestegringskatt är en lämplig
form för beskattning, men jag står på den ståndpunkten, som jag
också framhöll i mitt förra anförande, att jordvärdestegringen bör
beskattas, när den verkligen föranleder inkomst. Här synes däremot
vara meningen att genom detta taxeringsförfarande åstadkomma
en beskattning på förhand. Man anser, att den, som har jord i sin
ägo, som stegrats i värde, skall betala skatt för värdestegringen,
även om jorden icke realiserats med någon vinst eller eljest läm-
nar högre inkomst. Då ville jag fästa uppmärksamheten på, att
redan med den nuvarande taxeringsförhållanden en person blir
beskattad, så snart den egendom han rör om stiger i värde. Vi
ha alltså på sätt och vis redan en dylik beskattning och jag drog
fram ett exempel på, hur denna beskattning ibland kan verka
mycket hårdhänt.

Det finnes ju många slag av värdestegringar. Herr stats-
rådet drog fram exempel på ett slag. Det finns också perso-
ner, som äga mark vid flottleder och som taga förfärligt mycket
betalt, för att flottarna skola få anbringa landfästen där, och som
därigenom göra sig stora vinster. Denna vinst träffas naturligt-
vis inte heller, liksom många andra vinster, på detta sätt, men
den träffas genom inkomstskatten, när vinsten verkligen kommer
fram.

Skillnaden i ståndpunkter är alltså den, att vi här vilja veta,
vad man skall utreda, och innan man sätter i gång en så stor
apparat, vilja vi veta, hur den byggnad, som på den grunden
skall uppföras, skall se ut. Man lägger inte grunden, förrän man
vet, hur byggnaden skall se ut, och det är väl mycket begärt,
att man skall kosta på en dyrbar grund, innan man vet, hur bygg-
naden skall varda beskaffad.

Mot herr Lindhagen vill jag erinra om, att den nya stadsplanelagen lägger möjlighet i kommunernas händer att taga betalt i de fall, han omnämnde.

Här är vidare oavgjort, huruvida den kommande skatten skall gå till staten eller till kommunen.

Jag tror således, att i det skick, vari ärendet föreligger finnes all anledning att ställa sig på reservanternas sida.

*Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.
(Forts.)*

Herr Antonsson: Herr greve och talman! Endast några få ord. Från statsrådsbanken har framhållits nödvändigheten av att få denna skatt fortast möjligt genomförd och anses därför av vikt att föreliggande förslag vinner riksdagens bifall. Det medges emellertid att man ännu icke är enig om huru denna nya skattelag skall utformas. Särskilt med avseende på, huruvida denna uppskattning skall byggas på avkastningsvärdet eller på ortens pris, d. v. s. saluvärdet, är därvid av största betydelse. En föregående talare, herr Östberg, omnämde att det kan finnas tomter inom en stad eller jordar i närheten av ett stadsområde, som användas för ändamål, vars avkastning är ytterst ringa, men vars försäljningsvärde det oaktat kan vara mycket högt. Om ortens pris skall läggas till grund för uppskattning av ett område, som är utlagt till tomter — vi kunna exempelvis tänka oss 500 st. — en tomt säljes till ett pris av 5 kr. per kvm., och då arealen uppgår till 1,000 kvm., blir alltså priset för tomten 5,000 kr. Skall då återstoden av tomter på området i fråga, anses ha samma värde som denna försålda tomt? I verkligheten är det naturligtvis icke förhållandet, fastän det vid denna försäljning erhållna priset skulle kunna anses som ortens pris. De övriga tomterna äro naturligtvis inte värda så mycket som den försålda av det enkla skälet, att de icke alla på en gång kunna avyttras. Kanske härför åtgår en tid av bortåt 50 år. För närvarande är det emellertid så, att taxeringsnämnderna på de olika orterna taga hänsyn till de olika möjligheter, som finnas till försäljning och därför höja taxeringsvärdet, så att ägaren av ett dylikt område får betala högre skatt, än han skulle komma att betala, för den händelse det haft värde uteslutande såsom jordbruksjord. Det är alltså ännu inte fullt utrett, hur man skall bete sig med avseende på uppskattningen. Det är i den kommande lagen, som detta skall fixeras, och därefter bör naturligtvis upptaxeringen ske.

Jag vill ytterligare understycka, att tiden just nu är synnerligen olämplig att företaga en uppskattning av jordvärdet med hänsyn till de nu rådande ekonomiska förhållandena, och jag tror dessutom inte, att man fördröjer saken genom att man nu avvisar föreliggande förslag. Vill man ha en lagstiftning till stånd, måste man ju dock slutligen framkomma med förslag. Kungl. Maj:t har ännu inte kunnat åstadkomma något. Finansministern påvisar i propositionen, att man ännu inte lyckats uppleta några bestämda hållpunkter för en lagstiftning på ifrågavarande område, men för att göra något, kommer man med detta förslag till uppskattnings-

Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.
(Forts.)

förfarande som blir så ofantligt dyrt därigenom att det förutsätter en, som det förefaller, onödigt stor apparat av olika nämnder. Jag vill ifrågasätta, huruvida icke de nuvarande taxeringsnämnderna, som enligt gällande förordning utses i varje kommun i hela landet, skulle jämväl kunna användas för detta ändamål. Det torde inte alls vara otänkbart, att Kungl. Maj:t efter närmare utredning av frågan kan anse sig böra framlägga ett förslag i den riktningen. Härigenom skulle man spara den stora utgift för särskild uppskattning varom nu är fråga.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om avslag å utskottets hemställan.

Herr statsrådet Nilson: Den ärade talaren på Gottlandsbänken sade, att det fanns icke någon enighet i spörsmålet manifesterad genom ett riksdagsbeslut. Men det är väl ändå en något för formalistisk åskådning, att man icke skulle kunna tala om enighet i ett spörsmål — låt vara, att enigheten skall vara till finnandes i riksdagen — utan att det skall föreligga ett riksdagsbeslut, varigenom denna enighet på ett eller annat sätt manifesterats. Det är väl nog att här höra, hur den ene talaren efter den andre uppträder och förklarar: jag har ingenting emot saken i och för sig.

Jag begärde emellertid ordet närmast för att säga, att *alla* sakkunniga, ävensom kammarrätten, äro fullständigt eniga uti *ett* hänseende, och det är det därutinnan, att för fastigheternas taxering måste fastställas ett ingångsvärde. Alla äro sålunda eniga om grunden, även om de sedan tvista om en eller annan detalj i den byggnad, som på denna grund skall uppföras. Det förefaller mig, som om denna kammare ändå borde kunna sätta ett visst förtroende till kammarrätten och dess president, som ju är känd för att icke på något sätt ge sig ut på områden, som kunna leda till några äventyrligheter, utan tvärtom är känd som en särdeles försiktig man. Även han är av den åsikten, att det bör och måste fastställas ett ingångsvärde. Är det nu så, att man är enig om att man bör fastställa ett ingångsvärde, d. v. s. lägga denna grund för att sedan på denna grund föra upp en byggnad, om vars detaljer sedan må tillkomma riksdagen att fatta beslut, så borde det väl ändå inte erfordras så synnerligen stor självövertvinnelse för att nu kunna besluta, att vi skola lägga denna grund, som alla dock äro eniga om bör läggas.

Tidpunkten synes mig också vara särdeles lämplig, enär det nu icke gäller mark, som användes för jordbruksändamål, utan det avses annan mark, och även ur den synpunkten synes det mig, att det är alla skäl att bifalla Kungl. Maj:ts framställning.

Herr Alexanderson: Herr talman! Jag har med stigande förvåning åhört denna debatt och de skäl, som anförts mot bifall till den kungl. propositionen. Jag har därför icke kunnat under-

låta att begära ordet för att peka på dessa skäl och deras egen- domliga beskaffenhet.

Vi ha här hört friherre Fleming klaga däröver, att man nu genom att antaga detta förslag skulle tvingas att taga ståndpunkt även till en del detaljer beträffande den blivande jordvärdestegringskatten, mot vilken han i och för sig och i princip ju erkände sig icke ha någonting att invända. Men det framgår ju redan av utskottsutlåtandet, att man just i det hänseendet, som den ärade talaren pekade på, icke på något sätt binder sig. Man binder sig icke i fråga om de skattebelopp, det kan bli fråga om och varom den ärade talaren hade en del att förmåla. Man binder sig icke heller i fråga om vilken jord, som skall drabbas utav denna jordvärdestegringskatt.

Utskottet säger nederst på sidan 22, att i viss grad blir ju ändamålet med den föreslagna uppskattningen förfelat, i den mån den går på sidan om eller blir mera begränsad än den blivande objektiva skattkyldigheten. Men om den däremot tages till något vidare och omfattar även annan jord än jordvärdestegringskatten verkligen kommer att drabba, är ju därmed inte någon större skada skedd. Men även om man skulle taga till den alltför begränsad, kan ju, som departementschefen påpekat, frågan om jordbruksjorden, och det är ju den det särskilt gäller, mycket väl tagas upp, och skall tagas upp enligt min mening, vid den slutliga prövningen av spørsmålet, även om man inte nu företar någon ingångsvärdering för dess vidkommande.

Vidare tages det inte heller ståndpunkt till frågan, om skatten skall bli en stats- eller kommunalskatt. Och vad angår den punkt, herr Antonsson nyss berörde, nämligen frågan om man skall utgå från avkastningsvärdet eller saluvärdet, har man just bestämt sig för saluvärdet på grund av kammarrättens erinran, att vid sådant förhållande det icke möter hinder att vid senare taxeringar beräkna den beskattningsbara värdestegringen på vare sig det ena eller det andra sättet. Sälunda har man icke heller där bundit sig.

I fortsättningen av debatten stegrades verkligen min förvåning, när jag fick höra en gammal ledamot av kungl. kammarrätten i två anföranden efter varandra stå upp här och tala om för oss, att vi redan ha en jordvärdestegringskatt. Om jag har en tomt, som vid en viss fastighetstaxering anses värd så och så mycket, och jag då får skatta därefter, och sedan om 5 eller 10 år detta värde höjes vid ny fastighetstaxering, och jag får skatta mera då, skulle det nämligen innebära, att jag betalar en jordvärdestegringskatt. Det torde väl den ärade talaren ändå vid närmare eftertänkande inse, att här ha vi icke att göra med något annat än att i och med att en avkastning ökas, kommer naturligtvis också skatten att höjas, alldeles som en person, som år 1915 har en viss inkomst och 1919 har en mycket större inkomst, kommer att få skatta högre vid det senare tillfället. Den saken synes naturligtvis inte alls över därutav, att det här gäller en av-

*Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.
(Forts.)*

Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.
(Forts.)

kastningsskatt, då det inte är fråga om att i enskilda fallet taga ut skatt efter den erhållna avkastningen, utan man har att göra med en genomsnittsavkastningsskatt, varvid det naturligtvis i enstaka fall kan inträffa sådana där malörer, som den ärade talaren berörde, men som tydligen icke alls ha med hela jordvärdestegrings-spörsmålet som sådant att göra, utan bero på vissa all skattek- teknik vidlådande brister.

Den erinran, som gjorts av en talare på Gottlandsbänken, har ju alldeles nyss bemötts av statsrådet Nilson. Med hänsyn till vad av statsrådet anfördes måste jag finna det desto egendomligare, att man på högernsida har ställt sig på rent avslag och icke försökt att, med utgångspunkt från de bristfälligheter, man möjligen anser lagen innehålla med hänsyn till önskemålet att objektet för ingångstaxeringen skulle bliva något annat o. s. v., verkställa de jämkningar man kunde finna nödiga utan endast med ett par nakna ord, som sedan ha utvecklats och motiverats på sätt här skett ställt sig på den rena avslagsståndpunkten. Jag kan inte finna annat än att denna ståndpunkt är synnerligen svag och betänklig med hänsyn till det oförnekliga fördröjandet av möjligheten att få denna på olika håll såsom riktigt erkända skatt införd i vårt land.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Östberg: Herr greve och talman! Jag känner mig uppkallad av den siste ärade talaren, och jag vill bara göra den erinran, att taxeringsvärdena *icke* bestämmas efter den verkliga avkastningen utan bestämmas efter köpeskilling, areal, läge, brandförsäkringsvärde m. m. dylikt. Vad en fastighet avkastar är en sak alldeles för sig. Har t. ex. en tomt i närheten av min sålts för högt pris, drar det med sig ett högre taxeringsvärde för min tomt.

Det är ur den synpunkten jag anser, att de nuvarande efter taxeringsvärdet utgående skatterna i viss mån, ehuru esomoftast visst icke tillräckligt, följa med jordvärdestegringen.

Herr Örne: Gentemot vad den siste ärade talaren yttrade skall jag be att få säga, att den taxering av fastigheter, som för närvarande förekommer, synes mig vara synnerligen bristfällig. Efter vad jag har gått och föreställt mig, skulle taxeringsnämnderna, då fastigheten gått i handeln, taga upp fastigheten till saluvärdet, men så sker ingalunda alltid. Det kan inträffa att taxeringsvärdet bestämmas oerhört mycket under försäljningspriset, utan att det kan anföras något som helst skäl för ett sådant förfarande. På somliga ställen åter kan man taga upp en fastighet betydligt utöver vad den utbjudes till.

Nu är det ju enligt utskottsförslaget meningen, att man skall, med bortseende från alla möjliga tillfälliga på saken inverkan omständigheter, med bortseende från byggnader och det bruksvärde, som fastigheten för tillfället kan ha, uppskatta jordvärdet till en

rimlig höjd. Det synes mig då, som om man framför allt icke borde anlita de vanliga taxeringsnämnderna, så belastade med arbete som de äro, för en dylik uppgift, såsom här av herr Antonsson ifrågasatts.

Till slut vill jag bara uttrycka min beundran över vissa talareshöjers förmåga att pressa oratoriska bilder. Från statsrådsbanken användes bilden, att det här skulle läggas grunden till en byggnad. Från den andra sidan säges det då: »Ni vet inte, hur denna byggnad skall se ut, hur kan ni då komma och föreslå, att man skall lägga grunden till den?» Nog tycker jag, att de, som gjort denna anmärkning, borde vara rätt vana att använda dylika uttryckssätt och uppskatta dem till deras reella innebörd. Här gäller ju, om man icke använder bilder, att göra förberedelser för införande av en ny skatt och ingenting annat. Och skall man hålla sig till byggnadsområdet, kan man ju säga, att det här gäller att välja ut tomt, att göra en borrhkarta över tomten, att anlita en arkitekt, som gör beräkningar över hur det ställer sig att uppföra byggnaden på ena eller andra sättet. Men jag förstår inte, varför man just skall pressa en sådan bild så hårt, att man söker suggerera fram en annan mening, än den har. Den betyder helt enkelt: göra förberedelser.

De svårigheter vid taxeringen, som den ärade talaren på Malmöbanken särskilt underströk, komma att förefinnas, även om man har en skattelag, som är aldrig så noga genomtänkt i denna del. När det gäller att tillämpa lagen, får man nog anlita sunt förnuft i ganska stor utsträckning, och jag tror inte det är lättare att komma förbi taxeringssvårigheterna, sedan man fått se, hur förslaget ser ut till lag om skatt på oförtjänt värdestegring, än det är nu.

Herr Kobb: Man har här hört dem, som yrkat avslag på förslaget, säga, att man inte vet, hur lagstiftningen en gång skall se ut, och därför bör man inte börja på detta sätt. Ja, det är mycket sant, men å andra sidan, om vi nu skulle under några år först diskutera, hur lagstiftningen skall se ut och vi sedan sätta den i verket, så måste ju en taxering i alla fall göras. Det föreliggande förslaget går ut på, att vi skola företaga denna taxering nu. Vilket slag av lagstiftning man än kommer till, vilket sätt vi än skola beskatta denna jordevärdestegring på, måste man ha en sådan grund. Det blir ändå utgångspunkten i alla fall.

Det har här nyss påvisats från statsrådsbanken, att själva uppskattningen är nog fullkomligt bestämd genom vad kammarrätten här antytt. Jag vill nämna, att en sådan lagstiftning som den här föreslagna infördes i England 1909. Hur gjorde man där? Jo, man valde två olika sätt för beskattningen. Det är ju möjligt, att detta inte blir nödvändigt här i vårt land men i England var det nödvändigt. Man valde dels en beskattning vid försäljningen av egendomen, dels infördes man där också en beskattning, som nog ytterst är besläktad med vår taxering, nämligen den, att man så

*Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.*

(Forts.)

Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.

(Forta.)

småningom lade en skatt på eller höjde beskattningen på obegagnade områden för att så småningom tvinga dem ut i marknaden. Det skedde, för att det inte skulle kunna hända, att stora kapitalister, som besitta stora områden i närheten av en stad skulle kunna hålla på dem länge för att på så sätt få inkomst av värdestegringen.

Sälunda kan en lagstiftning ske från olika synpunkter. Det är mycket möjligt, att det i England tillämpade förfaringssättet icke behöver tillämpas i vårt land, men i bägge fallen måste man ha en sådan utgångspunkt, och det är den utgångspunkten Kungl. Maj:t genom sitt förslag vill skaffa.

Jag kan inte neka till, att när man läser om, hur stora kostnaderna skulle bliva, man känner en viss tvekan, men jag tror, att det kanske inte är möjligt att komma fram på annat sätt, och då jordvärdestegringen enligt min uppfattning är ett av de allra viktigaste bland de skatteobjekt, som ännu återstå att tillgripa, är det verkligen förvånande, att man från det håll, där man talar om, att man skall söka nya skatteobjekt, vill motsätta sig ett försök att verkligen lägga grunden till denna beskattning.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Forssman: För att skingra varje tvivel om motiven för mitt yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts förslag, skall jag be att få deklarerera, att jag är alldeles på det klara med, att en sådan här skatt bör införas, men även om man intar denna ståndpunkt, menar jag, att man har full befogenhet att reagera mot det sätt, varpå Kungl. Maj:t vill realisera skattens införande, utan att man därför bör bliva besymlad för en särdeles utpräglad formalism.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande betänkande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med godkännande av den vid betänkandet fogade reservationen avslå utskottets hemställan; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilson, Karl August, m. fl. begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som med godkännande av den vid bevillningsutskottets betänkande nr 47 fogade reservation avslår vad utskottet i nämnda betänkande hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 35.

Sedan härefter föredragning skett av utskottets i slutet av betänkandet gjorda anmälan, beslöts att denna anmälan skulle läggas till handlingarna.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 57, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående ändring i avlöningsvillkoren för registratorn-kanslisten vid justitieombudsmansexpeditionen.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen, med bifall till en av riksdagens justitieombudsman gjord framställning, måtte medgiva, dels att den nuvarande registrators- och kanslisttjänsten å justitieombudsmansexpeditionen finge ombildas till en sekreterar- och registratorstjänst med en avlöning av 6,000 kronor, därav 1,800 kronor skulle anses utgöra tjänstgöringspenningar, vilken avlöning skulle till den del, som ej utgjorde tjänstgöringspenningar, kunna höjas efter 5 år med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor, dels ock att denna avlöning finge utgå från och med den 1 januari 1919.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag beklagar, herr vice talman, att jag på denna av betydelsefylla ärenden arbetstyngda dag, skall upptaga kammarens tid med detta lilla ärende, men då jag tror, att ett bifall till bankoutskottets hemställan skulle ur lönereregleringssynpunkt skapa förvåning och misstämning, skall jag tillåta mig göra ett annat yrkande, än det bankoutskottet på denna punkt gjort. I denna fråga har bankoutskottet hemställt, att en befattning, som hittills stått *under* första gradens tjänst, skulle, utan att någon förändring i densamma skett, flyttas *över* andra gradens tjänst och betalas med 6,000 kronor. Med hänsyn till de regleringar, som gjorts under innevarande år för en mängd befattningar, som, så vitt jag förstått, när det gäller att bedöma, vad dessa befattningshavare haft att utföra, fullt motsvara nu i frågakommande befattning, skulle ett bifall till bankoutskottets hemställan ställa dessa andra tidigare fattade beslut i en synnerligen underlig dager. I fråga om dessa andra befattningar ha vi i vissa fall stannat vid ett lönebelopp av 4,000 kronor, i vissa andra fall 4,500 kronor, med tre ålderstillägg. I nu föredragna förslag hemställer bankoutskottet, att för befattningen i fråga skall sättas en avlöning av 6,000 kronor, vartill kommer, att löneregleringen skulle räknas från den 1 januari 1919, en metod att lönereglerna, som riksdagen och vederbörande, som förberett ärendena, ständigt satt sig emot. En lönereglering för ungefär likartade befattningar har

*Förordnings-
förslag om
markupp-
skattning för
taxering till
jordvärde-
stegringskatt
m. m.
(Forts.)*

*Ang.
ombildning
av viss tjänst
å justitieom-
budsmans-
expeditionen.*

Ang.
ombildning
av viss tjänst
å justitieom-
budsmansex-
peditionen.
(Forts.)

i år skett för protokollssekreterare i nedre justitierevisionen, notari-er och aktuari-er i hovrätterna, notari-er och registrator hos kommerskollegium m. fl. Och i dessa olika fall har man för befattningarna ifrågasatt lönebeloppen till 4,000 eller 4,500 kronor. Jag kommer därför, herr vice talman, att hemställa, att riksdagen fattar följande beslut på denna punkt: att riksdagen med anledning av förevarande framställning må medgiva, att den nuvarande registrators- och kanslisttjänsten å justitieombudsmansexpeditionen må från den första januari 1920 ombildas till en registrators- och biträdande sekreterartjänst med en avlöning av 4,500 kronor, därav 1,600 kronor skola anses utgöra tjänstgöringspengar, vilken avlöning må till den del, som icke utgör tjänstgöringspenningar, kunna höjas efter 5 år med 500 kronor, efter 10 år med 500 kronor och efter 15 år med ytterligare 500 kronor.

Ett bifall till detta förslag skulle för befattningshavaren i fråga, så vitt jag förstår, komma att giva honom med provisoriskt lönetillägg och dyrtidstillägg en årsinkomst för innevarande år av 8,036 kronor. Ett bifall däremot till bankoutskottets förslag skulle komma att giva honom en löneinkomst år 1919 av 10,116 kronor. Då jag anser, att det icke går an på detta sätt olikställa i löneavseende med varandra i fråga om uppgifter och arbete likställda befattningshavare, tillåter jag mig, herr vice talman, yrka bifall till det av mig nu föredragna förslaget.

Herr Neiglick: Herr vice talman! Jag har givetvis all aktning för de synpunkter, den ärade ledamoten av statsutskottet framförde och som han framförde ur ren statsutskottssynpunkt, men jag vågar påstå, att det icke gärna låter sig göra, att jämföra den tjänsteman, som det nu är fråga om, med någon motsvarande klass inom ämbetsverken. Arbetsuppgifterna och förhållandena i övrigt i justitieombudsmansexpeditionen äro för sär-egna, för att någon jämförelse i denna väg kan göras. Utskottet stöder sin hemställan på justitieombudsmannens återgivande av rena fakta. Justitieombudsmannen har framhållit, att registratören och kanslisten, som han nu kallas, eller sekreteraren och registratören enligt utskottets förslag, ej kan jämföras med registratorerna i verken i allmänhet. Han har nämligen icke endast dessa allmänna uppdrag, som åligga en registrator, utan han är dessutom biträdande sekreterare. Han har att anmäla ärendena hos justitieombudsmannen, i den mån de blivit anhängiggjorda, och att införskaffa upplysningar, som äro erforderliga, för att ärendena i vederbörlig ordning skola kunna avgöras, och slutligen föredrager han vissa ärenden till avgörande, låt vara i regel av mindre beskaffenhet. Bankoutskottet har haft tillfälle att taga del av registratöret. Det visar sig, att detta innebär icke endast ett återgivande av namn, data och fakta, utan även ett centralt återgivande av det verkliga innehållet i en anmälan. Jag vågar påstå, att det arbetet icke kan utföras av en registrator i allmänhet, så vida han

icke är en person, som dels har juridisk examen och dels förvärvat domarerfarenhet.

Jag vill ifrågasätta, om kammaren kan tro, att det är möjligt, att man i dessa tider skall kunna få en jurist, med de prentioner man måste ställa på en sådan person, att med en avlöning under 6,000 kronor för någon längre tid stanna kvar på denna plats. Man får icke förbise, vad justitieombudsmannen också framhållit, att dessa befattningshavare icke anställas på fast stat. De kunna entledigas av justitieombudsmannen, de sakna rätt till pension och de skola hava varit synnerligen länge i sin tjänst för att kunna ifrågakomma till att få förmånen av pension, som tillkommer andra tjänstemän. Det är också att iakttaga vad justitieombudsmannen framhåller i sin skrivelse, nämligen att vid semester för expeditionsskreteraren denne registrator och kanslist, får fylla hans tjänst. Jag har den bestämda uppfattningen, att det icke går för sig att lägga allmänna statsutskottssynpunkter på det säregna ändamål, som justitieombudsmansexpeditionen har att fylla, om det skall fyllas på ett fullt lämpligt sätt. Bankoutskottet har prövat saken och det är enhälligt i sin hemställan om bifall till justitieombudsombudsmannens begäran.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Widell: Herr vice talman! Min ärade kollega på Bohusbänken motiverade bankoutskottets hemställan i främsta rummet med arten av den tjänstgöring, som åläge ifrågavarande tjänsteman. Jag har visserligen ej haft den förmånen som han att studera justitieombudsmannens diarium och registratur, men jag får säga, att den redogörelse, som justitieombudsmannen lämnat för hans åligganden, icke har verkat övertygande på mig. De ärenden, som här sägas, att han handlägger, äro nog icke så särskilt kvalificerade. Huvudvikten lägges tydligen på det sista — det bästa skälet spar man ju i regel till sist — när justitieombudsmannen säger, att registratorn har att uppsätta »de i diariet intagna redogörelserna i alla nyinkomna ärenden, vilket, jämte åliggandet att anmäla ärendena, nödvändiggör, att han tämligen noggrant måste sätta sig in i desamma». Detta är varje registrators skyldighet. Det innebär, att han skall skriva rubrikerna. Nu kunna rubriker vara mer eller mindre vidlyftiga, och det kan hända, att de äro särskilt omständliga hos justitieombudsmannen, men givetvis måste även en registrator i ett statsdepartement sätta sig in i målen för att kunna sköta sitt värv.

Vidare säges det, att denne tjänsteman har att föredraga enklare mål. När vi tänka på, vilken oerhörd massa rent orimliga mål, som komma till justitieombudsmannen och som utan vidare kunna av honom kastas i papperskorgen, kan man ju tänka sig, att denna föredragning icke kan vara så särskilt besvärlig. De viktigare målen förutsätta nog högre kvalifikationer, och dessa mål, säger justitieombudsmannen, får han icke handlägga, endast mål av enklare beskaffenhet. Jag kan därför icke finna, att be-

Ang.
ombildning
av viss tjänst
å justitieom-
budsmanssex-
peditionen.
(Forts.)

Ang.
ombildning
av viss tjänst
å justitieom-
budsmanssex-
peditionen.

skaffenheten av göromålen, så vitt jag kan döma av handlingarna, och någon annan förutsättning har jag icke, äro sådana, att de motivera att man här sätter en avlöning, som ligger över den mot denna befattning svarande normalavlöningen.

(Forts.)

Vidare nämnde den ärade talaren, att denne tjänsteman icke är ordinarie anställd, utan endast tillsatt på förordnande och att han kan av justitieombudsmannen avskedas när som helst. Ja, jag vill erinra, att vi ha många sådana statstjänster, tjänster på extra stat, amanuensbefattningar o. s. v., men därför att de icke äro ordinarie, hava de icke högre avlöning än de ordinarie, utan snarare har man följt en motsatt praxis, så att de fått lägre avlöning. Det nämndes vidare, att han icke har pensionsrätt. Det är mycket sant, men vi känna väl till, att det aldrig inträffar, att riksdagen vägrar att bevilja pension till en tjänsteman, som länge varit i tjänst, även om han icke varit ordinarie. Jag vågar t. o. m. säga, att det är en viss fördel för honom, om han icke har pensionsrätt, ty då slipper han betala bidrag till pensionsfonden för civila tjänst innehavare och får sålunda ut sin lön oavkortad, under det andra tjänstemän få vidkännas avdrag för pensionsavgifterna.

Jag kan för min del icke anse annat än att riksdagen måste, när det gäller lönerogleringar för befattningshavare i riksdagens verk och inrättningar, följa samma princip, som den man öljter beträffande statstjänster i allmänhet. Jag är alldeles övertygad, att, om det hade gällt en tjänst i ett ämbetsverk av vanlig beskaffenhet och ärendet hade varit remitterat till lönerogleringskommittén och prövats av Kungl. Maj:t, man icke hade föreslagit den avlöning, som nu ifrågasatts, utan föreslagit samma avlöning som för andra motsvarande tjänstemän.

På grund av vad jag anført anhåller jag att få ansluta mig till herr Ekman's yrkande.

Herr Hedenstierna: Herr vice talman! Jag skall be att i allo få instämma i vad herr Neiglick sagt i denna sak. Vi ha verkligen i bankoutskottet allesammans kommit till den övertygelsen, att justitieombudsmannen icke kan på den lön, som nu föreslagits av herrar Ekman och Widell, få en person, som är så kvalificerad, att han kan fylla den tjänst, som här ifrågasättes. Denne tjänst innehavare skall ju under vissa månader av året fullgöra sekreterartjänst i justitieombudsmans expeditionen. Till att granska den mängd anmälningar och handlingar, som inkomma till justitieombudsmannen, fordras ovillkorligen högre kvalifikationer än av en registrator i allmänhet. För övrigt vill jag nämna, att utskottet i sitt förslag angående särskilt lönetillägg icke föreslagit något lönetillägg för den nu ifrågavarande tjänstemannen, och således får han ej mer än den föreslagna lönen. En annan tjänsteman, som har 4,500 kronors lön, får lönetillägg, men vi ha ansett att denna person, för vilken avlöningen regleras detta år, icke skulle få åtnjuta något lönetillägg. Inom utskottet hava vi som nyss antytts, gått igenom registraturet och hava vi därvid

kommit till den uppfattningen, att om justitieombudsmannen skall ha nytta av personen i fråga, han bör vara väl så kvalificerad och för sådan kan ej beräknas lägre lön än det belopp som föreslagits.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang.
ombildning
av viss tjänst
å justitieom-
budsmanssex-
peditionen.*

(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: I den siffra jag nämnde, att enligt bankoutskottets förslag sammanlagda avlöningsbeloppet skulle utgå med 10,116 kronor, har jag icke heller räknat med något provisoriskt tillägg, därför att jag hade hört, att utskottet ansett att sådant icke skulle utgå. Enligt det förslag däremot, som jag väckt, om man står kvar vid lönebeloppen för innevarande år, erhåller befattningshavaren i fråga givetvis detta tillägg jämte dyrtidstillägg och kommer då upp till 8,036 kronor. Jag vill tillägga, att behandlingen av denna lönefråga har bibragt mig den bestämda uppfattningen, att åtskilliga av de registratorsbefattningar, varom jag tidigare talat, äro minst lika kvalificerade och kräva lika dugande arbetskraft som den här ifrågasvarande.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Swartz: Jag skall för min del instämma i det yrkande den siste ärade talaren framställde. Det vill verkligen förefalla mig, som om det uppdrag, som åligger denne man, väl kunde vara tillgodosett med den avlöning, som för honom här ifrågasatts. Att han under vissa förhållanden kan få verkställa den föredragning inför justitieombudsmannen, som eljes åligger expeditionsssekreteraren, synes mig ej vara av beskaffenhet att behöva orsaka en sådan väsentlig höjning i avlöningen, som här från bankoutskottets sida är föreslagen. På universitetskanslärsexpeditionen finnes förutom kanslärsssekreteraren, vilken numera i avlöningshänseende är likställd med nyssnämnda expeditionsssekreterare, endast en amanuens med 2,000 kronor om året, och denne skall det åligger att också vid semester för kanslärsssekreteraren verkställa föredragning. Jag tror, att det kan låta sig göra med den avlöning, som ifrågasatts från herr Ekmans sida, att få sådan föredragning verkställd för justitieombudsmannen, som kan ifrågakomma under expeditionsssekreterarens ledighet.

Men jag skulle särskilt vilja fästa uppmärksamheten vid, att här återigen är ett förslag om att låta en ny stat bli gällande retroaktivt, t. o. m. mer retroaktivt än det var fråga om i förmiddags, ty här är det fråga om att låta den gälla från den första januari 1919, och det är väl någonting, som, så vitt jag förstår, är så gott som oerhört i riksdagens annaler. Vad är anledningen till detta? Så vitt jag kunnat finna icke mer än en enda punkt i justitieombudsmannens framställning, nämligen hans uttalande, att »det vore även synnerligen önskvärt, om löneförhöjningen kunde komma att räknas från början av år 1919». Ja, med den motiveringen tror jag visst, att man kan få vilken löne-reglering som helst att gälla retroaktivt.

Ang.
ombildning
av viss tjänst
å justitieom-
budsmanssex-
peditionen.
(Forts.)

Jag ber särskilt av den anledningen få yrka bifall till herr Ekmans framställning, som ju även utgår från att löneförhöjningen icke skulle inträda förrän den 1 januari 1920.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att i avseende på nu föredragna utlåtande framkommit följande yrkanden: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; och 2:o), av herr *Ekman, Carl Gustaf*, att riksdagen, med anledning av förevarande framställning, skulle medgiva, att den nuvarande registrators- och kanslisttjänsten å justitieombudsmanssexpeditionen finge från och med den 1 januari 1920 ombildas till en registrators- och biträdande sekreterartjänst med en avlönning av 4,500 kronor, därav 1,600 kronor skulle anses utgöra tjänstgöringspenningar, vilken avlönning skulle till den del, som ej utgjorde tjänstgöringspenningar, kunna höjas efter 5 år med 500 kronor, efter 10 år med 500 kronor och efter 15 år med ytterligare 500 kronor.

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr C. G. Ekmans under överläggningen framställda yrkande.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 17.

Nej — 68.

Föredrogos änyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3, 4, 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension; samt

nr 59, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående pensionering av änkor och barn efter statstjänare, vilka ej hava rätt till pension.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantbruksskolor, lantmannaskolor och lanthushållsskolor;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat understöd för år 1919 till lanthushållsskolor; samt

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt lärare vid lantmannaskolor och lanthushållsskolor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Västerås stad av visst område av kronoegendomen Johannisbergs kungsladugård nr 1—7 med Gränsta nr 1 och 2 i Västmanlands län ävensom två i ämnet väckta motioner.

*Ang.
försäljning till
Västerås stad
av viss
kronojord.*

I en till riksdagen den 14 mars 1919 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 238, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* medgiva, att till Västerås stad finge för en köpeskilling av 475,000 kronor försäljas ett i statsrådsprotokollet närmare omförmält område av kronoegendomen Johannisbergs kungsladugård nr 1—7 om 7 mantal med underlydande Gränsta nr 1 och 2 om 2 mantal i Västerås stad, vilket område angäves i det av uppskattningsmännen såsom alternativ II betecknade styckningsförslaget, med tillägg av därå belöpande andel i avkastning från häradsallmänning, under villkor

att köpeskillingen vid tillträdet kontant inbetalades till länsstyrelsen i länet;

att tillträdet ägde rum vid utgången av nuvarande arrendetid den 14 mars 1925 eller den tidigare tidpunkt, varom staden kunde överenskomma med egendomens arrendator;

att staden förbunde sig att, därest tillträdet ägde rum den 14 mars 1925, till egendomens arrendator som lösen för honom tillhöriga byggnader m. m. erlægga ett belopp av 35,365 kronor;

att nuvarande innehavarna av Kapelltorp, Grindtorp och Lövedden ävensom, därest de vore gifta, deras hustrur berättigade, att under sin återstående livstid bruka och bebo den av en var av dem innehavda lägenheten mot erläggande av skälig arrendeavgift till staden;

att staden ensam skulle vidkännas de med det inköpta områdets avskiljande och lagfart å fånget förenade kostnader;

dels ock besluta, att detta anbud icke skulle stå staden öppet längre än till utgången av innevarande år.

I sammanhang med propositionen hade utskottet till behandling

Ang.
försäljning till
Västerås stad
av viss
kronojord.
Forts.)

förehaft två inom första kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

nr 170, av herr *Pers*, vari hemställts, att riksdagen med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition om försäljning till Västerås stad av visst område av kronoegendomen *Johannisberg* med underlydande måtte bestämma priset å ifrågavarande egendomsdel till 300,000 kronor;

samt nr 171, av herr *Hult* m. fl., som anhållit, att riksdagen måtte besluta till Västerås stad försälja hela kronodomänen *Johannisberg* med underlydande mot en köpeskillning av 640,000 kronor och på de villkor i övrigt, som i Kungl. Maj:ts proposition i ämnet föreslagits.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på andragna skäl hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, *dels* medgiva, att till Västerås stad finge för en köpeskillning av 475,000 kronor försäljas ett i statsrådsprotokollet närmare omförmält område av kronoegendomen *Johannisbergs kungsladugård* nr 1—7 om 7 mantal med underlydande *Gränsta* nr 1 och 2 om 2 mantal i Västerås stad, vilket område angäves i det av uppskattningsmännen såsom alternativ II betecknade styckningsförslag, med tillägg av därå belöpnade andel i avkastning från häradsallmänning under villkor:

att köpeskillningen vid tillträdet kontant inbetalades till länsstyrelsen i länet;

att tillträdet ägde rum vid utgången av nuvarande arrendetid den 14 mars 1925 eller den tidigare tidpunkt, varom staden kunde överenskomma med egendomens arrendator;

att staden förbunde sig att, därest tillträdet ägde rum den 14 mars 1925, till egendomens arrendator som lösen för honom tillhöriga byggnader m. m. erlægga ett belopp av 35,365 kronor;

att nuvarande innehavarna av *Kapelltorp*, *Grindtorp* och *Lövudden* ävensom, därest de vore gifta, deras hustrur berättigades, att under sin återstående livstid bruka och bebo den av en var av dem innehavda lägenheten mot erläggande av skälig arrendeavgift till staden;

att staden ensam skulle vidkännas de med det inköpta områdets avskiljande och lagfart å fånget förenade kostnader;

dels ock besluta, att detta anbud icke skulle stå staden öppet längre än till utgången av innevarande år.

Vid utlåtandet fanns fogad, utom annan, en reservation av herr *Ericsson*, *Aaby*, friherre *Silfverschiöld* och herr *Pettersson*, *Olaus*, vilka ansett, att utlåtandet bort hava viss ändrad lydelse, enligt vilken detsamma skulle utrymma i en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och motion nr 171 i första kammaren samt med avslag å motion nr 170 i första kammaren,

dels medgiva, att till Västerås stad finge för en köpeskillning av 774,000 kronor försäljas kronoegendomen *Johannisbergs kungsladugård* nr 1—7 om 7 mantal med underlydande *Gränsta* nr 1 och 2 om

2 mantal i Västerås stad, med tillägg av därå belöpande andel i avkastning från häradsallmanning, under villkor

att köpeskillingen vid tillträdet kontant inbetalades till länsstyrelsen i länet;

att tillträdet ägde rum vid utgången av nuvarande arrendetid den 14 mars 1925 eller den tidigare tidpunkt, varom staden kunde överenskomma med egendomens arrendator;

att staden föbunde sig att, därest tillträdet ägde rum den 14 mars 1925, till egendomens arrendator som lösen för honom tillhöriga byggnader m. m. erlægga ett belopp av 35,365 kronor;

att nuvarande innehavarna av Kapelltorp, Grindtorp och Lövudden ävensom, därest de vore gifta, deras hustrur berättigades att under sin återstående livstid bruka och bebo den av en var av dem innehavda lägenheten mot erläggande av skälig arrendeavgift till staden;

att staden ensam skulle vidkännas de med det inköpta områdets avskiljande och lagfart å fånet förenade kostnader;

dels ock besluta, att detta anbud icke skulle stå staden öppet längre än till utgången av innevarande år.

Herr Hult: Herr talman, mina herrar! Som andra kammaren redan beslutat att bifalla utskottets hemställan i förevarande ärende, skall jag icke framställa något yrkande om bifall vare sig till motionen eller den reservation, som fogats till utskottets föreliggande betänkande. Men jag måste säga, att jag ingalunda avstår från att framställa något yrkande på grund av vad utskottet anfört såsom skäl för sin hemställan om bifall till den kungliga propositionen. Utskottet anser nämligen, att den överblivande delen av ifrågavarande kronodomän, sedan det område, som det här gäller, avstyckats och överlämnats till Västerås stad, lämpligen skulle kunna användas till egna hem. För min del vågar jag ifrågasätta lämpligheten härav dels när denna jord är belägen ganska långt från Västerås stad, dels ock framför allt därför att densamma såsom dåligt dränerad är ganska sur i grunden och därför kall och tung. Då härtill kommer att området i det närmaste är obebyggt samt saknar vägar torde det näppeligen lämpa sig i första hand åtminstone för anläggande av egna hem. Jag anser därför, att det vore synnerligen olämpligt, om man i detta fall skulle slå in på samma väg som man gjorde, då det var fråga om det s. k. Köpingskomplexet. Man överlämnade då det område, som var beläget närmast Köpings stad, till staden och sedan tänkte man att till egna hem stycka ut resten av egendomen. Vi veta mycket väl, hur det föll ut; det blev ett synnerligen dåligt resultat för staten. I förevarande fall skulle staten få kvar ett område på ungefär 300 hektar obbyggd jord. Det kan väl knappt vara lämpligt att ordna saken så. I den av mig m. fl. väckta motionen i ärendet ha vi påvisat att man icke borde förfara på sätt i den kungl. propositionen föreslagits, nämligen att låta Västerås stad få förvärva det område, som ligger närmast staden

Ang.
försäljning till
Västerås stad
av viss
kronajord.
(Forts.)

Ang.
försäljning till
Västerås stad
av viss
kronojord.
(Forts.)

jämte samtliga åbyggnader på den stora kronodomänen under det att staten skall behålla det längst bort belägna området utan åbyggnad. Detta finner jag för min del synnerligen oekonomiskt, isynnerhet som jag förutser att om staten nödgas bebygga det område, som skulle bli kvar, sannolikt större delen av den köpesumma, staden skulle betala, åtgå till dessa byggnader.

Det förefaller emellertid som om såväl Kungl. Maj:t som utskottet i detta fall utgå från, att så litet område som möjligt bör avhändas staten. För min del måste jag anse, att med en sådan utgångspunkt det borde övervägts lämpligheten av att åt staten anskaffa lika välbelägen jord i stället för den som försäljes, och jag vågar då påstå, att väl bebyggd och lika välbelägen jord stått att erhålla efter samma eller kanske lägre pris än det som Västerås stad skulle betala för området ifråga. Nu har vid betänkandet fogats en reservation av herr Aaby Ericsson m. fl. från denna kammare. Jag hade från början tänkt att yrka bifall till denna, men jag skall icke göra det med hänsyn till det beslut, som fattats i andra kammaren. Emellertid ber jag få säga, att jag heller ingalunda i alla avseenden är tillfredsställd med det resultat, reservanterna kommit till. Det är nämligen i ett avseende, som jag skiljer mig från reservanternas uppfattning, och det är, då reservanterna vilja till den av mig angivna, av värderingsmännen uppskattade summan, det vill säga med undantag av värdet a vattenområdet, lägga vad uppskattningsmännen vilja uppskatta vattenområdet till. Reservanterna ha anfört såsom skäl för att lägga till detta värde att staden ämnar anlägga djuphamnen i 85 % av vattenområdet. Det lär väl emellertid kosta så mycket pengar i och för sig att anlägga denna hamn, en kostnad, som sannolikt blir betydligt högre i den mån hamnanläggningen anbringas i vattnet, att det icke är skäl för, att staden även betalar vattenområdet, och dessutom torde vara att bemärka, att jordens värde blivit åsatt med hänsyn till belägenheten invid vattnet.

Slutligen ber jag få fästa uppmärksamheten på att utskottet i sin motivering framhåller att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag icke utgör hinder för Västerås stad att senare göra framställning om inköp av jämväl återstoden av egendomen till pris som kan anses skäligt. På grund av detta uttalande förutsätter jag såsom givet, att staden så småningom skall förvärva det återstående området, därest första kammaren bifaller utskottets hemställan, som jag förmodar att den kommer att göra. Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa.

Greve Wachtmeister, Axel: Herr talman, mina herrar! Då den siste ärade talaren, motionären, icke gjorde något yrkande, kunde det kanhända vara onödigt att begära ordet, men då den ärade talaren också ingick på en kritik av lämpligheten av att stycka det område varom här fråga till egna hem, skall jag be att få säga några ord.

Åsikterna om lämpligheten av att stycka området till egna hem kunna ju vara olika, men såväl uppskattningsmännen som även de av utskottets ledamöter, som besökt Västerås och detta område i och för utskottsarbete, hava ansett sig kommit underfund med, att området lämpar sig synnerligen väl till egna hem. Är det så, att detta område icke lämpar sig till egna hem, som är så väl beläget, tre kilometer från Västerås stad, som är en god avsättningsort — vi veta ju att avsättningsorten spelar en stor roll — är det så, att denna plats, som har god jord och ligger väl till, icke lämpar sig för egna hem, så är det, synes det mig, en bankruttförklaring för egnahemsrörelsen. Om det med den jordhunger, som man talat så mycket om, icke skulle gå att på 5 år kunna realisera dessa fenhundrasjuttio tunnland till egna hem, tycker jag det vore ledsamt för egnahemsrörelsen. För min del är jag övertygad om, att det skulle gå. Det finnes jordförmedlingsfonder, hushållningssällskap och egnahemsbolag, som kunna taga saken om hand. Det förvånar mig, att motionären icke är belåten med utskottets hemställan, som jag tycker vara mycket tillmötesgående, men den ärade motionären fann sig dock till sist tillfredsställd med den möjligheten, att Västerås stad framdeles kunde göra anbud på övriga delar av egendomen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pers: Jag vill i korthet säga, att jag delar herr Hults uppfattning angående försäljning till staden Västerås av denna egendom. Men oavsett lämpligheten av denna jord — den saknar vägar och andra förutsättningar — vill jag fästa uppmärksamheten på en social- och statsbyggnadsteknisk synpunkt, som icke beaktas av utskottet. Om det lyckas för Västerås stad att anlägga en djuphamn här, bör det vara ganska klart för den som tänkt sig in i sådana saker och har någon erfarenhet, att det icke är lämpligt att stycka upp jorden till jordbruksegnahem. Det är icke lämpligt helt enkelt därför, att vid en djuphamn blir en stor rörelse med folk av olika slag. Det kommer icke att bliva lämpligt att ha en hel del jordbruksegnahem, ty befolkningen i trakten kommer icke att ägna sig åt jordbruksproduktion, utan den kommer naturligtvis i så nära beröring med de rörliga element, som finnas i sådana hamnar, att det icke blir jordbruksnäringen som blir dess huvudsakliga förvärvskälla, utan det blir andra riktningar som man kommer att slå in på. Men följderna blir den, att den enskilda spekulatören driver upp markpriserna och ett oregerbundet bebyggande kommer att äga rum, och staden får sedan taga hand om det hela, när det är ordentligt söndertrasat. Det är ur den synpunkten som Västerås stad velat förvärva detta område, ty om det blir en djuphamn, behöver staden upplagsplatser på olika områden och utrymme av olika slag. Var enda en, jag upprepar det ännu en gång, som har någon erfarenhet, vet också, huru den enskilda spekulatören driver upp priserna och vilka hinder det är när enskilda får taga hand om en sådan sak. Det

Ang.
försäljning till
Västerås stad
av viss
kronojord.
(Forts.)

Ang.
försäljning till
Västerås stad
av viss
kronojord.
(Forts.)

förefaller mig underligt, att jordbruksutskottet icke har sinne för det. Det är icke någon spekulationsaffär för Västerås stad det! är fråga om. En hamnanläggning där är en allmännyttig inrättning, och man kan icke vänta sig att få ränta på det nedlagda kapitalet. Det är en affär, som står i det ovissa, och jag vill säga, att det är en patriotisk plikt för Västerås stad att, såsom det lämpligast belägna samhället, taga upp och fullfölja den tanke, som staten gick in på, när Södertälje kanal drogs upp och beslutades. I stället för att staden skall betala för vattenområdet vore det riksigare att staten jämnade vägen för ett sådant företag. Det vore bättre att göra detta i stället för att dels taga upp vattenområdet till 100,000 kronor och dels förordade en uppstyckning av ifrågavarande område in på hamnen, som naturligtvis komme att bereda mycket stora svårigheter för en tidsenlig utveckling och anordning därvidlag. Nu är frågan genom andra kammarens beslut i det läge, att man icke kan fullfölja densamma. Jag står ju som motionär visserligen icke på den linjen, utan jag har talat för billigare pris för det område som är ifråga, och jag gör icke något yrkande därvidlag. Men det är fullföljandet av dessa synpunkter jag velat vidröra, nämligen, att staten vid ett sådant företag icke skall driva upp värdena utan hålla dem nere. Jag vill i det fallet icke rikta någon förebräelse mot jordbruksministern, ty han har av den erfarenhet, han gjorde i fjol, lärt sig, att jordbruksutskottet är månt om att hålla uppe priserna. Då var det fråga om en kyrkogård, och man skulle kunna tänka sig, att man för en kyrkogård skulle kunna räkna på sådana synpunkter. Priset drevs emellertid upp, så att Västerås stad icke kunde köpa en så dyr jord till kyrkogård, och därför fick det vara. Men ifråga om hamnen kan man icke välja plats, utan det är den mest behagliga, naturliga och fördelaktiga, som är i statens hand, och därför är staten i sådan ställning, att den, om den vill, kan driva upp priserna till en höjd, som icke är rimlig. Det har sagts till mig, att det pris som Västerås stads värderingsmän föreslagit, vilket är en lägre summa, dock icke kan vara rimlig. Ja det kan vara hurusom helst med den saken, men den ifrågavarande egendomen giver i statens hand en arrendeinkomst av 4,600 kr. om året och det är icke ränta på 100,000 kronor. Jag vill säga, att det icke där finnes någon skog som växer till i värde, utan det är vad egendomen avkastar, och därtill förefinnes en omständighet, som är mycket vanlig, nämligen att byggnaderna äta upp största delen av arrendeinkomsten. När då staten har så liten avkomst av egendomen, är det förstäeligt, om Västerås stads värderingsmän icke kommit till samma höga belopp som utskottet.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Herr Lindblad, Ernst: Blott några få ord! Då jag har liknande ärenden i Södermanland att handlägga, har jag ansett mig även här böra söka sätta mig in i denna fråga på nära håll, och jag har därför besökt platsen två gånger. Jag får säga, att

huru man än ser det förslag, som utskottsmajoriteten förordar, så är det, enligt min uppfattning, icke lyckligt, nationalekonomiskt sett, för vårt land och allra minst till fördel för Västerås stad. Jag vill också påpeka — jag var närvarande i andra kammaren under diskussionen där — hurusom det blir ett rent lotteri, huruvida försäljningen av sådana jordar skall komma till stånd. Blott därför, att andra kammaren råkat komma i förhand med sitt beslut skall första kammaren nödgas nöja sig med andra kammarens beslut, och staden gå miste om att förvärva det större området, trots det att utskottet resonerar så, som den föregående talaren framhöll, att detta beslut icke får *utgöra hinder* för Västerås stad att *senare göra framställning om att få inköpa jämväl återstoden*. Nog är det märkvärdigt, att, när utskottet kommit till en sådan uppfattning att det är önskvärt, att Västerås stad skall få förvärva hela området, icke yrkande därom nu framställes och att, då värderingsmän utsetts för att få ett värde som kunde godkännas av Kungl. Maj:t, Kungl. Maj:t icke också gått på den bogen. Och jag undrar, om man kan erkänna detta som ett verkligt tillvaratagande av nationalekonomiska principer. Är det rättvist mot detta samhälle, som nu skall göra sådana stora utgifter för att få en djuphamn, som kronan själv fordrar och ålagt Västerås stad att inrätta? Är det rättvist att säga som så: Ni får gärna lägga ned alla Edra kostnader, så att jorden stiger i värde, och sedermera, när den stigit i värde, få ni komma tillbaka och begära att få förvärva det? Är detta fullt anständigt? Jag säger ytterligare, är det rätt att vara missundsam mot ett samhälle, som är berett att göra stora utgifter för att lösa sin hamnfråga? Ty det förstå vi, att, om *kronan* skall verkställa upplåtelse till egna hem här, blir det på det sättet, att ett område, som ligger *närmast* det som Västerås stad nu köper, blir föremål för spekulation, och det som ligger i periferie, icke alls uppmärksammas. Skulle åter Västerås stad få det hela i sin hand, skulle den givetvis draga försorg om, att de bortre delarna ginge åt först till egna hem, och de äro också lämpligast för upplåtelse till sådana hem. De som ligga närmare staden skulle få brukas av samma arrendator, som har den övriga jordegendomen och disponerar stadens inköpta hus; de ligga alla på det nu sålda området. Jag tycker, att riksdagen bör behjarta denna synpunkt och icke ställa sig i opposition mot vad som är ett framåtgående samhälles rättvisa önskemål. Nog finnes det marker annorstädes, som äro lämpliga som egna hem men just här är det faktiskt orätt mot staden att sälja till egna hem som blott bli spekulationsobjekt. Jag vill välja en bild: Jag undrar, om det skulle vara lämpligt att påpeka, att det stora övningsfältet utanför Stockholm skulle lämpa sig till egna hem. Vore det klokt av kronan att börja och resonera som så, att Ladugårdsgärdet — om det nu skulle säljas och kronan ej själv ville sköta om försäljningen — då icke kunde säljas till Stockholms stad, utan borde sönderstyckas till *egna hem*? Nog komme det att finnas spekulanter, men att det ej komme till någon nytta i egna-

Ang.
försäljning till
Västerås stad
av viss
kronojord.
(Forts.)

Ang. försäljning till Västerås stad av viss kronojord. hemsväg är ju uppenbart; jag tror, att det komme att gå så även med det område, som nu är i fråga.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

(Forts.)

Herr statsrådet Petersson: Det är ju så, att intet yrkande gjorts, och jag hade därför icke tänkt att yttra mig i frågan, när man icke yrkat avslag på utskottets förslag. Men med anledning av att man här givit hela frågan en färg, som jag icke tror överensstämmer med verkliga förhållandet, anser jag mig böra säga några ord.

För det första har ingen påstått eller visat, icke ens Västerås stad eller dess stadsfullmäktige, att icke det område, som nu ifrågasättes till försäljning, skulle vara fullt tillräckligt för det behov som föreligger, och för en överskådlig framtid, såvitt jag kan se. Då kan man ifrågasätta, om några verkliga skäl, om man ser bort ifrån det rent lokala intresse, de kunna anse sig böra framhålla, som representera staden — om det är skäl att staden vid denna tidpunkt upplåter områden, som varken för närvarande eller under en tid som kan överblickas äro behövlige för stadens utveckling. Den principen har man aldrig plägat följa. Jag vill också säga, att Kungl. Maj:t har ingenting sagt och det finnes icke något beslut om, att den överblivna delen, som nu icke upplåtits till Västerås stad, skall användas till det ena eller andra ändamålet. Den saken är oavgjord, statsmakterna ha icke beslutat om huru den jorden skall disponeras. Detta blir beroende av framtida beslut. Den bibehålles endast i kronans ägo, det är allt. Vad jag för min del anser viktigast är, att Västerås stad får vad den begär, nämligen ett klart besked om, huruvida den får möjlighet att förvärva erforderligt område, så att den kan påbörja sin hamnanläggning och fortsätta med de blivande arbetena, och på det att detta besked måtte givas, hemställer jag om bifall till utskottets föreliggande förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 95, i anledning av väckta motioner angående minimipris vid inköp för statens räkning av korn utav 1919 års skörd inom Jämtlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län samt angående inköp för statens räkning av år 1920 inom landet skördat vete, råg och korn;

nr 96 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående docentstipendium och studieunderstöd vid skogshögskolan;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneroglering under år 1919 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom

samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel jämte en i ämnet väckt motion allt i vad rör jordbruksärenden: samt

nr 98, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande jordbruksutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa egnahemsväsendet berörande frågor jämte sex i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 54 och 56 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion.

*Förslag till
ändrade
bestämmelser
rörande
kommunal-
styrelse i stad.*

I detta utlåtande hade utskottet på återopade skäl hemställt.

1:o att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 278, icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, måtte för sin del antaga följande

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av §§ 54 och 56 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 54 och 56 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 54.

I stad, där magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskilt tillsatta styrelse fullgöra de å magistraten ankommande bestyr och åligganden, om vilkas besörjande därstädes särskild föreskrift i lag eller författning ej meddelats.

Denna styrelse skall bestå av en kommunalborgmästare och minst två kommunalrådmän; dock att utan hinder härav i stad, som erhållit stadsrättigheter före den 1 januari 1920, om stadsstyrelsens sammansättning skall gälla vad i reglementet för stadsstyrelsen är eller varder stadgat.

Kommunalborgmästaretjänst tillsättes av Kungl. Maj:t bland de tre behöriga personer, som av stadens vid stadsfullmäktigeval röstberättigade invånare jämlikt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser föreslagna blivit.

Reglemente för stadsstyrelse utfärdas av Kungl. Maj:t efter där- om av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmänna råd- stugan upprättat förslag.

Förslag till
ändrade
bestämmelser
rörande
kommunal-
styrelse i stad.
(Forts.)

§ 56.

Ledamöterna i drätselkammaren utses, ibland kommunens röstberättigade medlemmar, av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmänna rådstugan.

Sådant val sker, där två eller flera personer skola utses, proportionellt på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1.

I stad, där magistrat ej finnes, må i reglementet för drätselkammaren kunna bestämmas, att drätselkammaren skall utgöras, utom av de särskilt valda ledamöterna, jämväl av kommunalborgmästaren eller, där sådan ej finnes, stadsstyrelsens ordförande såsom självskrivnen ledamot.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1920.

samt

2:o) att en av herrar *Fast* och *Johansson* i Trollhättan i ärendet väckt motion, II: 383, icke måtte till någon riksdagens åtgärd förända.

I en vid utlatandet fogad reservation hade herrar *von Geijer*, *Bellinder* och *Ekman*, greve *Henning Wachtmeister* samt herrar *Gustafsson*, *Henriksson* och *Kahlsröm* av anförda orsaker yrkat, att § 54 i lag om ändrad lydelse av §§ 54 och 56 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 måtte få följande ändrade lydelse:

§ 54.

I stad etc. — — — — — ej meddelats.

Denna styrelse etc. — — — — — varder stadgat.

Kommunalborgmästarejänst tillsättes av Kungl. Maj:t med fullmakt bland de tre behöriga personer, som av stadens vid stadsfullmäktigeval röstberättigade invånare jämlikt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser föreslagna blivit.

Därjämte hade reservation anmäls av herr *von Mentzer*, som, med instämmande av herr *Norman*, av angivna skäl inom utskottet hemställt, att utskottet måtte avstyrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! I och för sig torde det icke tjäna mycket till att orda om ifrågavarande ärende, då, som bekant, andra kammaren i dag på förmiddagen har avslagit utskottets hemställan i dess helhet. Då jag emellertid biträtt utskottets hemställan med avvikande endast i en punkt, så ber jag, herr greve och talman, att trots den sena timmen få säga några ord, och jag skall fatta mig så kort som möjligt, när jag försvarar den ställning, som jag intagit.

Förslaget ifråga avser att införa reglerande bestämmelser i de s. k. fögderistäderna. Som bekant finnas två typer av städer i vårt land. De gamla städerna med rådhusrätt och magistrat och andra städer, som lyda under landsrätt. Dessa senare äro, som sagt, betecknade med namnet fögderistäder. Vad dessa sistnämnda beträffar, så voro de intill år 1903 icke flera än två, och man trodde på den tiden, att denna typ skulle försvinna. Utvecklingen har emellertid jävat detta antagande. Tvärtom är det så, att ny stadsbildning har ägt rum i rätt stor skala och nu utgöra dessa fögderistäder icke mindre än femton stycken. Ordningen för dessa städers styrelse är skäligen oreglerad. Den ligger uteslutande i Kungl. Maj:ts hand, på administrativ väg. Visserligen har nu på senare tid uniformitet i de reglementen, som bestämma formerna för dessa städers styrelser blivit iakttagen. Men under alla förhållanden kan man icke beteckna ett dylikt system såsom väl och lämpligt ordnat; och syftet med ifrågavarande förslag var just att astadkomma dylik reda.

Förslaget är byggt på att i lag skall införas ett stadgande om att i fögderistäder styrelsen skall bestå av kommunalborgmästare och minst två kommunalrådmän. Jag vill dock säga, att det är meningen, att i de allra minsta städerna en stadsstyrelse i överensstämmelse med nu gällande regler dock skall kunna iakttagas. Det gäller för städerna själva att besluta därom. Reglemente för stadsstyrelserna skulle utfärdas av Kungl. Maj:t efter därom av stadsfullmäktige eller, där sådan icke finnes, av allmän rådstuga upprättat förslag. Man kan sålunda säga att den form, som man tänkt sig, är nära nog analog med vad som finnes i magistratsstäderna. Borgmästaren skulle i regel vara jurist, skulle ha avlagt examen som berättigade honom till inträde i rikets rättegångsverk, med det undantag, att, om någon person under längre tid utövat en allmän befattning och därvid ådagalagt sådan insikt och skicklighet, som Kungl. Maj:t prövar innebära kompetens till borgmästarebefattning, skulle en dylik person kunna uppställas som kandidat till borgmästareplatsen; kompetensförklaringen skulle dock ske a priori. Att motsätta sig detta undantag från regeln fann jag ej skäl i. Denna ordnade form, där stadsstyrelse, med bestämmelse därom inryckt i lag, fann jag så förmanlig att jag ansåg skäl föreligga för att förorda förslag. Jag skall ej försöka en enumeration av dessa, i lag och författningar, en stadsstyrelse åliggande uppgifter. Tiden medgiver det ej och ett försök till uppräknande skulle näppeligen bliva uttömmande. Jag skall endast antyda detta med några ord. Man kan dela upp dessa skyldigheter i två avdelningar, en rent kommunal och en administrativ. Vad den kommunala beträffar så hörer därtill stadens drätsel, borgmästaren eller stadsstyrelsen skall upprätta utgifts- och inkomstförslag, handhava indrivning av skatter, revision av stadens räkenskaper och de kommunala medlen etc., men den viktigaste av dessa uppgifter är dock den, att såsom stadens styrelse utöva överinseende över stadens förvaltning och de särskilda

*Förslag till
ändrad
bestämmelser
rörande
kommunal-
styrelse i stad.
(Forts.)*

Förslag till
ändrade
bestämmelser
rörande
kommunal-
styrelse i stad.

(Forts.)

styrelser, åt vilka densamma är anförtrödd. Magistraten äger att vaka över att de kommunala besluten bringas till verkställighet samt, därest ett beslut befinnes olagligt, vägra handräckning. Om man tänker på de administrativa åliggandena torde dessa vara ännu viktigare, särskilt ifrån stadens synpunkt sett; framförallt därför att ordningspolisen sorterar under magistraten. Sålunda tillkommer magistraten att tillsätta och entlediga polispersonalen och att övervaka dess verksamhet. Magistraten eller dess ordförande är polischef och ansvarar för ordningen. Sammanhängande härmed aligger det magistraten att utfärda de polisförordningar och ordningsstadgor som kunna erfordras utöver vad lag härom föreskriver jämte alla övriga behöfliga reglementen och taxor, övervakande av författningarna angående eldfarliga oljor och öl- och brännvinsförsäljningen, brandväsendet och byggnadsväsendet, debitering och indrivning av kronoskatter m. m., detta allt sagt för att visa, att det är stora områden, som det här gäller. Vid sådant förhållande finner jag att fördelen av att i spetsen för stadsstyrelsen kunna förvärva en tjänsteman med rutin och juridisk insikt och som skulle handla under fullt ämbetsmannaansvar — och detta skulle kunna nås genom Kungl. Maj:ts förslag — skulle vara så stor, att, även om man hade vissa betänkligheter emot förslaget, man skulle kunna gå med på det. Vår kritik finnes, såsom herrarna behagade se i en reservation, bifogad utskottsutlåtandet och riktar sig närmast däremot att det vore någonting lösligt i att man angående de konstitutiva bestämmelserna om stadsstyrelsers sammansättning hänvisade till ett reglemente, då dessa bestämmelser enligt vår mening borde vara intaget i lag och ej regleras helt genom förordningar utfärdade på administrativ väg. Det var på denna punkt, som vi då bland annat yrkade, att en bestämdare garanti borde vinnas för att den enligt vår mening fullständigt riktiga utgångspunkt, som Kungl. Maj:t angivit i propositionen och som tagit sig uttryck i det reglementsförslag, som för riksdagens beaktande bifogats utlåtandet, nämligen att borgmästaren skulle tillsättas av konungen *medelst fullmakt*. Våra önskemål blevo i någon mån tillgodosedda, dock ej fullständigt. I sistnämnda punkten fingo vi icke majoritet för vår mening och det var på den punkten, som vi reserverade oss. Emellertid något yrkande på införande i kommunallagarna av denna bestämmelse om fullmakt har icke i vederbörlig ordning framstälts — såsom minoritet torde vi ej äga denna rätt, torde det icke vara möjligt för oss att nu kunna framställa yrkande på bifall till denna vår reservation. För att emellertid möjliggöra att ändå vinna denna garanti, som jag har antytt, och vinna det mål, som reservationen avser att nå, så hemställer jag till övriga utskottsledamöterna, huruvida man icke skulle kunna ena sig på en linje av den art, att man skrev in i konstitutionsutskottets motivering, för att sålunda inflyta i en eventuell riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t, vissa ord, som med bestämdhet hävdade den antydda synpunkten. Tillägget skulle hava följande lydelse: »Emellertid förutsätter utskottet, att vid-

kommande de konstitutiva delarna av de reglementariska bestämmelserna, ändring därutinnan icke äger rum, med mindre riksdagen lämnats tillfälle att däröver yttra sig. Enligt min mening skulle ett dylikt yttrande, om det komme ifrån båda kamrarna och ifrån riksdagen i en skrivelse, innebära full garanti för att syftet skulle nås.

Emellertid har, som jag förut antydde, andra kammaren redan förut i dag på förmiddagen avslagit förslaget i dess helhet. Denna omständighet, herr greve och talman, anser jag dock för min del icke hindra mig att framställa yrkande på bifall till konstitutionsutskottets hemställan och på att i konstitutionsutskottets utlatande skulle införas de ord, som jag antydde. Platsen skulle vara på sidan 5. Efter det stycke, som slutar på fjärde raden uppifrån nämnda sida, skulle den passus, som jag tagit mig friheten föreslå, införas.

Herr von Mentzer: Herr greve och talman! Jag hade föreställt mig, att då andra kammaren för sin del avslagit den kungl. propositionen, det väl icke vore någon anledning att vid denna sena timme upptaga en diskussion om denna sak. Men då den föregående ärade talaren funnit sig föranledd att framställa ett yrkande, måste jag be om ursäkt, om jag tager kammarens tid en liten stund i anspråk.

Den föregående ärade talaren menar, att man skulle vinna stora fördelar med att antaga det förslag, som han har framlagt. Han bortser därvid, såvitt jag kan förstå, från det sakförhållandet, att de städer, som här äro i fråga, hava, för såvitt de hava yttrat sig i saken, med endast få undantag alldeles bestämt uttalat, att de icke vilja hava någon sådan här kommunalborgmästare och kommunalrådmän eller någon sådan här anordning, som här ifrågasättes, med hänsyn till de stora kostnader, som uppenbarligen skulle bliva förenade med en sådan anordning. Då de förklarar detta, och då man väl far antaga, att Kungl. Maj:ts icke tvångsvis — fastän det lämnas i Kungl. Maj:ts hand att göra det — alägger dem att hava en sådan kommunal borgmästare, så vet jag icke, om man kan antaga, att ett sådant yrkande som det, som den föregående ärade talaren gjorde, kan leda till något verkligt praktiskt resultat. Ty skulle det förekomma, att några andra, med fögderistäderna liknande samhällen skulle vilja gå den väg, som fögderistäderna gått, nämligen att försöka att bliva nya städer, är det väl all sannolikhet, att de skola fran de förutvarande fögderistäderna förskaffa sig underrättelse om att detta syntes vara alldeles för dyrbart. Den föregående ärade talaren ansåg, att den anordning, som han förordade, skulle vara så förträfflig, ty man hade de allra bästa utsikter att med denna anordning kunna få, sasom han sade, en tjänsteman med rutin och skicklighet, som skulle vara färdig att fylla de många uppdrag, som skulle aligga honom. När han säger det, kan jag icke underlåta att fästa uppmärksamheten på att de normalreglementen, som äro bilagda den

*Förslag till
ändrade
bestämmelser
rörande
kommunal-
styrelse i stad.
(Forts.)*

Förslag till
ändrade
bestämmelser
rörande
kommunal-
styrelse i stad.
(Forts.)

kungl. propositionen, innehålla att dessa städer, som här äro i fråga, hava rättighet, att, så snart en ny borgmästare skall tillsättas, först få hava en sådan under tre år på prov. Jag undrar, huruvida man bland de i sanning rutinerade och skickliga unge män, som här skulle komma i fråga, verkligen skulle finna någon, som vore villig att gå in på sådana villkor, att stå så här på prov i tre år. Den saken har ju dessutom en annan sida, som genomskinligen är långt ifrån fördelaktig.

Det är huvudsakligen på dessa skäl, som jag för min del har hemställt om avslag på den kungl. propositionen, och jag ber att nu få upprepa detta yrkande.

Herr Clason: Jag har vid åtskilliga tillfällen deltagit i denna frågas behandling inom utskottet, men då jag med anledning av sammanträde i författningsutskottet, var hindrad att närvara vid dess slutbehandling, har jag icke haft tillfälle att anteckna någon reservation. Jag hade emellertid åtskilliga betänkligheter emot det föreliggande förslaget. bland annat därför att det syntes mig, att vissa av de bestämmelser, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle förläggas till reglementen utfärdade av Kungl. Maj:t ensam, enligt min uppfattning vore av kommunallags natur och därför borde införas direkt i kommunalförfattningen.

Vi från högersidan blevo då inom utskottet ense om att beträffande den väsentligaste av dessa bestämmelser yrka dess införande i kommunalförfattningen, såsom också skett i den av högern inom utskottet avgivna reservationen. Emellertid kom, sedan denna reservation hade avgivits, en förklaring, att proposition icke skulle kunna framställas på densamma, emedan yrkandet skulle gå utöver vad i Kungl. Maj:ts proposition var framlagt och någon motion på den punkten icke väckts. Under sådana förhållanden var det som man, för att i alla fall försöka vinna något, kom in på den väg, som herr von Geijer i sitt anförande berört, nämligen att man skulle försöka kompromissvis i motiveringen få in ett uttalande, som gick åtminstone något så när i samma riktning som det yrkande, som reservanternas framställt i sin reservation. Nu har dock, som herr von Geijer erinrade, denna kompromiss icke kunnat genomföras på andrakammarsidan. Förslaget därom har, liksom överhuvud taget hela lagförslaget, avslagits av andra kammaren. Under sådana förhållanden förefaller det mig knappast vara skäl, att första kammaren nu antager detta kompromissförslag.

Jag tillåter mig nämligen påpeka, att, vad denna punkt angår, ett sådant beslut ju faktiskt skulle betyda, att vi ställde oss på en ståndpunkt, som dock icke motsvarar den, som vi i själva verket hålla på, och som är framlagd i reservationen. Därjämte skulle en sådan ståndpunkt betyda, att vi även på andra punkter faktiskt släppte efter mera än vad vi egentligen skulle vilja.

Jag ber att i avseende därpå få erinra, att i utskottets uttalande å sid. 4 står uttalat: »Enligt utskottets uppfattning äro åt-

skilliga av de övriga bestämmelser, Kungl. Maj:t föreslagit skola meddelas i särskilda på administrativ väg utfärdade reglementen, av den natur, att även de lämpligen borde införas i kommunallagarna — och så omnämnas åtskilliga —. »Då utskottet emellertid avstått från att föreslå de ändringar i förordningen om kommunalstyrelse i stad, som betingas av denna utskottets uppfattning, har detta varit av två skäl». Och det första skälet är då det, att införanda av ett större antal sådana bestämmelser i förordningen om kommunalstyrelse i stad skulle betyda en väsentlig omarbetning av denna, »en omarbetning, som lämpligen endast kan företagas av Kungl. Maj:t». Ja, utskottet var ur stånd att på rak arm verkställa en sådan omarbetning, men att under nuvarande förhållanden då lagen i alla fall är fallen och en omarbetning kan verkställas antaga ett kompromissförslag, som icke motsvarar vad vi egentligen vilja hava, utan som är sådant, att man både på den av herr von Geijer berörda punkten och på andra icke vinner vad vi helst skulle önska, synes mig vara att taga ett beslut, som skulle kunna giva en felaktig föreställning om denna kammars ställning. När som sagt reformen ändock är fallen, förloras ju ingenting genom ett avslag.

Jag skall därför tillåta mig att förena mig med herr von Mentzer och yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som de i ämnet väckta motionerna.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Det är visserligen sant, att förevarande proposition genom andra kammarens beslut för denna gång fallit, men jag skulle för min del anse det vara värdefullt, att första kammaren ändock följde den mening, som dess representanter eller flertalet av dem inom konstitutionsutskottet förfäktat, enär det därigenom blir lättare för Kungl. Maj:t att snarast lägga fram ett förslag om vilket man då kan hava utsikt att nå enighet inom kamrarna.

De invändningar, som gjorts av herr von Mentzer, torde icke vara så synnerligen vägande. Han åberopar det förhållandet, att de städer, som tillfrågats, icke själva vilja hava den föreslagna anordningen och detta på grund av vissa invändningar, som framställdes från en del städer. Men det var sådana städer, för vilka dessa författningar icke skulle gälla, ty de voro ju redan tillkomna, och denna lag skall endast gälla för städer, som efter i januari 1920 bliva tillerkända stadsrättigheter. Jag tror icke heller, att de städer, som haft invändningar att göra mot detta förslag, hava rätt i sin mening, att det skulle bliva för dem särskilt dyrbara anordningar. Jag tror tvärtom, att det blir dybarare för dem, om de städerna måste anskaffa egen jurisdiktion. Det är uppenbart, att kan man icke få någorlunda tillfredsställande anordningar i de s. k. fögderistäderna genomförda, så kommer Kungl. Maj:t att vara synnerligen försiktig vid beviljande av nya stadsrättigheter för städer, som önska förbli under landsrätt.

Det var nog så, att andra kammarens hållning i denna sak

*Förslag till
ändrade
bestämmelser
rörande
kommunal-
styrelse i stad.
(Forts.)*

*Förslag till
ändrade
bestämmelser
rörande
kommunal-
styrelse i stad.*
(Forts.)

beständes just i anslutning till de invändningar, som gjorts i herr von Mentzers och herr Normans reservation och det var icke missnöje med det kompromissförslag, som framlagts här av herr von Geijer och i andra kammaren av herr Jakob Pettersson. Detta vann tvärtom understöd från olika håll, så att i det fallet tror jag icke att första kammaren skall komma i sämre ställning med avseende på ett framtida förslag och det så mycket mindre som detta förslag i sak innebär detsamma, som utskottsreservanterna velat hava fram i nära överensstämmelse med andan och meningen i Kungl. Maj:ts proposition.

Jag tror därför för min del, att det skulle vara önskvärt, om kammaren följde konstitutionsutskottets förslag och bifölle den kungl. propositionen med det tillägg herr von Geijer föreslagit i motiveringen, mot vilket jag icke har något att invända. Genom ett avslag på denna fråga skulle lagen om kommunala nybildningar komma i ett något egendomligt läge, då riksdagen ju för några sammanträden sedan antog denna lag, där det förutsattes, att det skall finnas kommunalborgmästare och kommunalrådmän i vissa städer. Har andra kammaren icke funnit detta utgöra hinder för att förkasta förslaget, så tycker jag emellertid, icke att första kammaren bör följa samma åsikt utan i stället honorera de löften, som i viss mån givits genom antagande av lagen om kommunala nybildningar.

Herr von Mentzer: Herr greve och talman, mina herrar! Jag kan icke underlåta att be att få fästa uppmärksamheten på huru egendomligt det är, att kammaren skulle antaga en lag, som stode alldes i strid med motiveringen. I motiveringen skulle påyrkas, att kommunallagarna skulle vara av en viss lydelse, men i beslutet skulle man antaga en lag, som vore stridande mot motiveringen. Om man har den uppfattning, som herr von Geijer förordat, så tycker jag det rätta vore att då i stället yrka att få en skrivelse till Kungl. Maj:t. Med en dylik uppfattning borde man väl så vitt man ville handla i överensstämmelse med vad som vanligen brukas, i särskild skrivelse meddela, att man icke funnit det föreliggande förslaget tillfredsställande utan hemställde om utarbetande av nytt förslag, innefattande de ändringar och tillägg i kommunallagarna, vilket i detta fall syntes vara av nöden.

Sälunda kan jag icke finna det vara lämpligt att gå den väg som herr von Geijer föreslagit, utan jag ber att få yrka avslag å såväl den kungl. propositionen som utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, såvida omständigheterna skulle därtill föranleda, hade i avseende på nu föredragna utlåtande yrkats: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; och 2:o) att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan i punkten 1 som den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på avslag vara med övervägande ja besvarad.

Därpå yttrade herr talmannen, att i avseende på motiveringen hade herr *von Geijer*, under förutsättning av bifall till vad utskottet hemställt, gjort ett särskilt yrkande, men att, vid den utgång föreliggande ärende nu fått, frågan om motiveringen torde få anses förfallen.

Härtill svarades ja.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anstånd i visst fall med upprättande av kommunal röstlängd; och

nr 32, i anledning av väckt motion om höjning av den beräknade inkomst av jordbruksfastighet, i förhållande vartill kommunalutskylder för sådan fastighet utgöras.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning i syfte att något högre läroverk måtte förläggas på landet och anordnas efter visst ändrat system.

*Förslag till
ändrade
bestämmelser
rörande
kommunal-
styrelse i stad.*
(Forts.)

*Ang.
något högre
läroverks
förläggande
på landet.*

I en inom första kammaren väckt och till kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 112, hade herr *Bergman*, med instämmande i motionens syfte av herr *Hellberg*, hemställt, att riksdagen ville för sin del hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning angående önskvärdheten och möjligheten att vid förestående omdaning av vårt undervisningsväsen något högre läroverk kunde förläggas på landet och anordnas efter det i England av en mängd högt ansedda skolor praktiserade system, som i motionen antytts, ävensom att ett sådant läroverk finge karaktären av elitskola med företråde för av staten understödda obemedlade lärjungar med ovanligt framstående studieanlag men med tillträde även för betalande elever under förutsättning av samma kvalitet med avseende på studiebegåvningen.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Bergman*, *Gullberg* och *Dalberg*, vilka ansett, att utskottet bort på grund av en i reservationen införd motivering hemställa, att första kammaren måtte med anledning av den föreliggande motionen hos Kungl.

Ang.
något högre
läroverks
förläggande
på landet.

(Forts.)

Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte genom den under den 31 december 1918 tillsatta skolkommissionen låta utreda önskvärdheten och möjligheten att vid förestående omdaning av vårt undervisningsväsen något högre läroverk förlades på landet och anordnades efter det i England av en mängd högt ansedda skolor praktiserade system, som i motionen antytts, ävensom att ett sådant läroverk finge karaktären av elitskola med företräde för visst antal av staten understödda obemedlade lärjungar med ovanligt framstående studieanlag, men med tillträde även för betalande elever under förutsättning av samma kvalitet med avseende på studiebegäring.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Det förefaller, som om det skulle vara ett par missförstånd beträffande motionens innebörd, vilka föranlett det slut, vartill en knapp majoritet inom utskottet har kommit. Jag har svårt att föreställa mig, att denna lilla majoritet inom utskottet, ehuru den visserligen i politiskt avseende harmonierar med majoriteten i denna kammare, nu skulle även i denna fråga motsvaras av majoriteten inom kammaren. Jag har mig personligen bekant, att det finns åtskilliga, tillhörande denna kammars majoritet, som ganska livligt sympatisera med den tanke, som ligger till grund för motionen. Den gäller en fullkomligt opolitisk fråga, och det är högst förvånande att utskottets utlatande med åtföljande reservation har kunnat förete en fördelning efter politiska linjer i en fråga sådan som denna.

Men håller man sig till vad som anförts av majoriteten synes det, som sagt vara två missförstånd, som föranlett dess beslut. Å ena sidan tyckes man tro, att kammaren här inbjudes att nu i afton taga positiv ställning till idén om upprättande av ett sådant läroverk på landet som jag skisserat. Detta är dock icke meningen. I motionen står uttryckligen angivet, att man skulle begära en utredning angående såväl *önskvärdheten* som *möjligheten*. Således även om *önskvärdheten*. Man har icke intagit någon definitiv ställning till själva idén, man uttalar endast det att man finner saken vara av det intresse, att den förtjänar en allvarlig undersökning. Detta är det ena missförståndet.

Det andra missförståndet är det, att man har tänkt sig, att ett genomförande av idén skulle leda till oöverkomliga ekonomiska konsekvenser för staten. Det är icke heller meningen. Det står ju talat om att vid en förestående omdaning av undervisningsväsendet en sådan förläggning av något läroverk till landsbygden skulle kunna äga rum. Därvidlag har jag för min del tänkt mig, att detta skulle kunna ske utan synnerlig kostnad för staten på så sätt, att då vissa indragningar ovillkorligen komma att ske inom den nuvarande läroverksorganisationen, vid en sådan omläggning i kompensation häremot ett läroverk sådant som detta kunde komma till stånd.

Meningen är ju också, att större delen av de lärjungar, som skulle åtnjuta undervisning vid denna skola, skulle fullt betala

alla kostnader och att endast en del av lärjungarna skulle få sin undervisning och sitt uppehälle bekostade av staten. Huru stor denna del skulle vara, finge naturligtvis bli beroende på statens möjligheter. Jag har icke tänkt mig något så synnerligen stort antal, exempelvis ett 30-tal.

Nu vet man med vilken framgång privata dylika läroverk på landet i synnerhet ett av dem, som fungerat här i Sverige — jag menar särskilt Lundsbergsskolan. Den har huvudsakligast det felet, att den blivit en skola uteslutande för rikemans barn, det är icke möjligt för andra än dem, som hava goda ekonomiska resurser att sätta sina barn i denna skola. Men vore inte det ett statsintresse att ett visst antal alldeles särskilt framstående begåvningar, som icke ha råd att bekosta sin undervisning kunde få sitt uppehälle och sin undervisning bekostad av staten? Det har ju redan förut beviljats 150,000 kronor till räntefria studielån, och man kan ju även tänka sig, att någon del av dessa kunde användas på detta sätt. Vad nu beträffar kostnaderna vill jag påpeka, att de icke äro så fruktansvärt avskräckande. Om man tänker sig exempelvis 30 frielever, skulle med den kostad, som enligt erfarenheten från Lundsberg kräves — vilken för närvarande under nu rådande dyra tider, går till omkring 3,000 kronor i ett för allt för varje elev — en rätt stor summa visserligen erfordras, men den uppgår dock icke ens till 100,000 kronor. Man kan för övrigt komma ned till en vida mindre kostnad per elev. Det finns ett annat privat läroverk på landet, vid Ousby i södra Sverige, där motsvarande kostnad per elev under nuvarande dyrtid icke går till mera än allra högst 1,500 kronor i ett för allt. Anordningarna äro litet enklare där. Om man nu tänker sig ett 30-tal elever, vardera dragande en sådan kostnad, skulle totalbeloppet för dem alltså ej överstiga 45,000 kronor. Man kan också tänka sig möjligheten, att en del av denna kostnad skulle kunna anskaffas på enskild väg utan att staten behöver lägga ut alltsammans. Det skulle nämligen kunna vara möjligt, att det lades något av kostnaden på de betalande eleverna, utom den kostnad, som dessa skulle erlægga för vad de själva verkligen kosta. De skulle därigenom få i någon mån bidraga till sina fattigare kamraters vistelse vid skolan. Det är en idé, som man kanske kan hava något delade meningar om — härom skall jag icke uttala mig — men den förtjänar att utredas även den.

Emellertid förefaller det mig vara dessa bägge missförstånd — dels, att det här vore fråga om att nu positivt uttala sig för upprättande av en sådan skola och dels att det skulle bli oöverkomliga kostnader — som föranlett utskottets hemställan.

Då så är, kan jag icke inse, vad det skulle ligga för fara däri, att kammaren uttalar sig för en utredning av detta spörsmål genom skolkommissionen, märk väl genom den redan sittande skolkommissionen. Det är således icke fråga om att tillsätta en ny kommitté utan att genom den nu tillsatta skolkommissionen, som icke skulle kosta ett öre extra och som ändock skall taga i övervägande frågan

Ang.
något högre
läroverks
förläggande
på landet.

(Forts.)

Ang.
något högre
läroverks
förläggande
på landet.
(Forts.)

om skolororganisationens omläggning, utreda denna sak. Kammaren skulle endast uttala, att den ansåge saken vara av det intresse, att den förtjänade en sådan utredning. Denna min motion är, såsom herrarna sett, tillstyrkt av läroverksöverstyrelsen. I en annan fråga, som för några dagar sedan förelåg från samma utskott hade läroverksöverstyrelsen, som hörts i saken, *avstyrkt* den motion, det då då gällde, herr Hellbergs motion om undervisning i levnadsvett. Kammaren ansåg dock, att denna motion borde bifallas. Här föreligger nu ett praktiskt uppslag, *tillstyrkt* av den sakkunniga myndigheten. Det förefaller då ganska obilligt, om kammaren skulle avslå detta förslag, då det icke binder eller prejudicerar till något utan endast rekommenderar en utredning, både i avseende på sakens önskvärdhet och dess möjlighet.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till den reservation, som är fogad vid utskottets betänkande.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! I den motion av herr Bergman, som nu föreligger till behandling, har han uppdragit ett program angående den ifrågasatta skolan. Han säger, att ett sådant läroverk som det han åsyftat i sitt förslag, bör ordnas såsom en verklig elitskola, där lärjungmaterialets kvalitet allena vore bestämmande men icke den ekonomiska ställningen. De fattiga borde snarare beredas tillfälle att komma i främsta rummet men därjämte skulle skolan stå öppen för betalande elever av samma höga kvalitet i avseende å studieanlag.

Jag ber till en början att få erinra om att riksdagen förra året beviljade ett anslag till behövande begåvade elever, i form av räntefria lån, ett anslag som då bestämdes till 100,000 kronor, och som i år ökats till 150,000 kronor. Nu föreslås motionärerna, att man skall gå vidare på den vägen och bevilja dylikt statsunderstöd på ett sätt, som är ännu mera omfattande. Nu gäller det att de medellösa begåvade eleverna skola erhålla icke blott fri undervisning, utan de skola även få fullständigt fritt underhåll vid dessa läroverk. Jag vill icke förneka, att tanken i och för sig själv kan vara nog så tilltalande. Men man får ju också taga hänsyn till kostnadsfrågan. Motionären har ytrat, att det icke är fråga om att kammaren skulle binda sig. Här vore endast fråga om att undersöka *möjligheterna* för anordnande av ett sådant läroverk. Ja, så heter det ju i regel, då en motionär vill ha fram ett skrivelseförslag om utredning, men det brukar inte låta precis på samma sätt, då resultatet av undersökningen en gång kommer fram, och då det gäller att taga konsekvenserna av den begärda utredningen. Då anses det nog i allmänhet, att det uttalande som gjorts om en utredning, åtminstone i viss mån är bindande, jag tror således, att vid detta skrivelseförslag såsom i allmänhet, då man skall avlåta en skrivelse, det är nödvändigt att något se på de blivande konsekvenserna. Motionären har nu sökt framhålla, att de ekonomiska konsekvenserna av ett antagande av hans förslag icke skulle bli så särskilt betungande. Utskottet har icke

kunnat dela denna mening. Det är ju alldeles naturligt, att en skolform, sådan som den av honom föreslagna, enligt sin egen natur måste bliva mycket dyrbar. Det är nödvändigt att uppföra, icke blott byggnader för undervisningen utan även byggnader till bostäder åt eleverna, ekonomibyggnader och allt vad därtill hörer. Det gäller att ordna hela provianteringsfrågan, frågan om sjukvård och allt vad till en dylik anstalt hör. Sådant måste givetvis draga synnerligen stora kostnader med sig.

Motionären anser att man möjligen skulle kunna få ett bidrag till dessa kostnader på det sätt, att man låter de betalande eleverna erlægga så höga avgifter, att dessa avgifter utom den kostnad, som betingas av deras egen vistelse vid skolan skulle åtminstone i viss mån kunna betäcka kostnaden för frieleverna. Jag tror nu för min del, att ur skolsynpunkt och ur social synpunkt en sådan anordning skulle vara föga lycklig, och om denna anordning vidtages tror jag knappast, att motionärens förhoppning om, att dessa skolor skulle vinna en stark anslutning från betalande elevers sida, kommer att gå i uppfyllelse. Avgifterna för betalande elever vid en skola av sådan art som den ifrågavarande, äro givetvis så pass höga i och för sig, att ytterligare pålägg på dessa avgifter säkert skulle avskräcka från anslutning till en dylik skola. Det torde även vara att förutse, att om man en gång slagit in på denna väg skulle fortsättning snart följa. Motionären har ju också sagt, att man nu försöksvis borde anordna en skola. Jag tvivlar icke på, att försöket från deras synpunkt sett, vilka skulle åtnjuta dessa stora fördelar av statsmedel, skulle utfalla så, att krav på nya dylika skolor snart skulle följa. Jag vill härvid hänvisa till att det anslag, som jag nyss omnämnt, till lån åt behövande begåvade studerande redan i år ökats. Med hänsyn till de svårigheter, varmed staten nu kämpar i ekonomiskt hänseende, torde det således vara nödvändigt att iakttaga ganska stor varsamhet innan man ger sig in på en fråga, sådan som den förevarande.

För övrigt är denna fråga redan under utredning. Från skolkommissionen har framhållits, att skolkommissionen säkerligen vid den undersökning om en omläggning av det högre undervisningsväsendet, som nu pågår, även kommer att taga denna fråga i beaktande. Det skulle då vara önskvärdt att skolkommissionen därvid också ville beakta de synpunkter, som jag här tillåtit mig framhålla, och som jag anser vara ganska tungt vägande, då det gäller att avgöra denna sak.

Det skulle kunna vara åtskilligt mera att säga om det praktiska anordnandet av en dylik skola. Det faller sig naturligtvis synnerligen svårt att på ett tidigt stadium göra urvalet av de särskilt begåvade eleverna. De skulle komma in i skolan vid unga år och då lär det väl vara förenat med synnerligen stora svårigheter att göra ett dylikt urval. Lärarfrågan har också sina stora vanskligheter. Vid de enskilda skolor av samma art, som vi äga här i landet, har det visat sig vara ganska svårt att bibehålla framstående lärarkrafter. En dylik skolas mera isolerade

*Ang.
något högre
läroverks
förläggande
på landet.*

(Forts.)

Ang.
något högre
läroverks
förläggande
på landet.
(Forts.)

läge gör, att de hava ganska svårt att i längden finna sig tillrätta med sin verksamhet därstädes, utan den anknytning till kamrater, som står andra lärare till buds. Om statsunderstöd i en eller annan form skall lämnas på skolstadiet åt begåvade medellösa lärjungar, anser jag för min del, att det är både rättare och klokare att lämna det till sådana, som äro lärjungar vid de skolor, som redan finnas. Dessa skolformer äro givetvis billigare, och understödet kan då komma ett större antal behövande till del, vare sig dessa understöd skola givas i form av stipendier eller på annat sätt. Då motionären framhåller såsom ett skäl varför man skulle gå in på det förslag han framställt i motionen, att man bör göra undervisningen tillgänglig för alla, så ber jag få framhålla, att så är ju redan i vårt land i mycket hög grad förhållandet.

På de skäl, jag nu anfört, tillåter jag mig, herr greve och talman att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergman: Den föregående ärade talaren har här sett på denna sak huvudsakligen ur synpunkten av understöd för fatiga studerande. Men det är icke bara ur den synpunkten som den skall ses och som jag i motionen tagit den, utan den skall även ses såsom en allmän uppfostringsfråga. Den är av betydelse för den fysiska fostran och för skolans karaktärspåverkande arbete att ungdomen kan få under sin skoltid vistas på landet och i mera personligt samarbete med lärarne, under sådana förhållanden, som här äro föreslagna. Man har som bekant, utomordentligt fördelaktig erfarenhet från England om den saken och det icke blott ifråga om den fattiga ungdomen utan också för dem som ha råd att betala. Jag har ju tänkt mig, att flertalet av dem som gå i denna skola, skulle ha råd att betala, och således är frågan icke uteslutande en understödsfråga.

Vidare yttrade den ärade talaren, att det nog bleve svårt att få lärare vid en sådan skola. Det hade visat sig vid Lundsberg redan nu, att det uppstode sådana svårigheter. Man måste där ofta byta om lärare. Men varför det? Jo en sådan skola, som Lundsbergskolan, är privat, och den kan icke såsom statens skolor erbjuda lärarne den säkerhet för sjukdom och ålderdom, överhuvud icke lämna den trygghet, statsanställningen ger. Men motionen åsyftar ju en statsskola, så att den svårigheten föreligger icke här. Jag nämnde, vilken uppmuntrande erfarenhet man har från de anglosaxiska länderna, särskilt från England. Den berömdaste av alla de engelska skolorna av denna typ är ju Eton. Som bekant grundades den redan på 1400-talet. Den har ett större antal friplatser, de s. k. »Kings boys», kungspojkarne, men så finns det även platser för dem, som betala. Den äger fonder med stor avkastning. Räntorna lära uppgå till 20,000 pund. Det är en ytterst gammal institution, som fatt många donationer, men en sådan institution som jag här tänker mig, skulle även den kunna få donationer, liksom våra läroverk fått. Varför skulle den bli mera vanlottad än dessa? I en sådan skola har Gladstone gått, om jag

icke misstagit mig, och många av Englands största män hava gått där.

Jag tror icke, att det råder mer än en mening om att den uppfostran som kan bjudas i en sådan anstalt är överlägsen den, som kan bjudas vid våra i andlig matto tämligen kyliga läroverk. Det blir där icke så mycket fråga om verklig uppfostran, det blir ganska litet personligt samband mellan lärare och lärjungar. Den som har erfarenhet av förhållandena på Lundsberg kan konstatera skillnaden. Forna elever komma ofta dit. De, som tagit studentexamen, stanna gärna efteråt kvar i flera dagar, därför att de trifts så bra, under det man kunde vänta att de skulle skynda sig därifrån så fort som möjligt efter slutad möda. Man korresponderar med lärarna, man betraktar dem som sina personliga vänner på helt annat sätt än som i allmänhet är fallet vid den offentliga undervisningen i vanliga skolor.

Nu är det ju icke möjligt att upprätta sådana landsbygdsinternat överallt, men jag tycker dock, att staten i ett så gammalt kulturland som vårt skulle kunna försöka med ett sådant läroverk, isynnerhet om det kunde ske utan större kostnad vid den allmänna omläggningen av vårt undervisningsväsende. Bidrag till byggnader torde nog kunna fås från kommun och enskilda. Om skolkommisionen upptager saken beror det tydligen just på denna motion, ty i kommissionens uppdrag ingick frågan icke.

Jag tillåter mig, herr talman, att fortfarande yrka bifall till reservationen.

Herr Schyller: Herr greve och talman, mina herrar! Till de av utskottets ordförande nyss anförda synpunkterna ber jag ytterligare att få tillägga några ord, som belysa de motiv, utskottet haft för sitt avstyrkande av motionen.

Utskottet har icke velat gå in på den princip, på vilken motionären velat slå in, nämligen att inrätta skolor med internat. Det är märkvärdigt, att just motionären framkommer med ett sådant yrkande, att i en dylik skola skulle införas lärjungar, av vilka somliga skulle vara alldeles fria från avgifter, och för vilka staten skulle betala såväl utbildning, som bostad och mat, medan däremot andra lärjungar, som vistades vid samma skola icke blott skulle betala vad de själva behöva, eller vad som åtgår för deras undervisning och underhall utan även så pass mycket, att det kunde räcka till även för de andra. I dessa tider, då det är fråga att utjämna klasskillnaden, kan jag icke förstå, att ett sådant arrangemang skulle vara lyckligt. Även om man skulle kunna tänka sig, att en eller annan, eller några stycken skolpojkar icke skulle medföra minnet av något intryck av ett sådant system, är det ju helt naturligt, att det icke kan undgås, att en hel del pojkar säga till de andra: vi betala för Eder. Den klasskillnad som man vill motverka, skulle på denna grund naturligtvis redan från ungdomen inskräpas ännu tydligare; själva principen, själva syste-

*Ang.
något högre
läroverks
förläggande
på landet.
(Forts.)*

Ang.
något högre
läroverks
förläggande
på landet.
(Forts.)

met med denna internatskola anser jag således för min del icke vara lyckligt att tillämpa.

Vad nu kostnaderna beträffa, har motionären försökt bagatellisera dem, men det är ju helt naturligt, att de komma att bli ganska stora. Vi veta, vad våra övriga läroverk beträffar att det är kommunernas skyldighet att bygga skollokaler. Här skulle detta icke kunna åstadkommas. Icke skulle man kunna förmå en kommun på landsbygden att upprätta eller bygga ett högre allmänt läroverk, för att där mottaga dessa elever; det är ju icke tänkbart. Kostnaderna vid Lundsberg har jag uppgifter om, som jag emellertid icke skall trötta kammaren med. Jag vill blott nämna, att kostnaderna där gå på stora summor, mellan 3,000 och 4,000 kronor om året för varje lärjunge. Kostnaden för anläggningen går på 4 miljoner kronor. Ränten på detta kapital efter blott 8 % är ju en ganska väsentlig summa. Dessutom finns ju alltid grund för den farhågan, att om man inrättar ett läroverk på landet, är det helt naturligt, att man måste inrätta sådana även i andra landsdelar. Norra Sverige vill ha ett, Mellersta Sverige ett och Södra Sverige ett, och då äro vi inne på utgiftsposter, vilkas storlek vi icke kunna överblicka. Då nu dessutom överdirektör Bergqvist i sitt utlåtande över motionen sagt, att han tänker taga saken under omprövning, och att skolkommissionen kommer att taga ställning till även denna fråga, tycker jag, att det vore oklokt av riksdagen att uttala någon förtutfattad mening i frågan, och i princip ställa sig gillande till detta förslag, innan man får se den utredning, som i sinom tid kommer.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. åstadkommande av en effektiv sjömanspensionering.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 20, i anledning av andra kammarens beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 rörande herrar Thores och Olssons i Kullenbergstorp motion, nr 275, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande av en effektiv sjömanspensionering.

Andra kammaren hade bifallit en av dess tredje tillfälliga utskott gjord hemställan, att kammaren i anledning av en utav herrar Thore och Olsson i Kullenbergstorp väckt motion, nr 275, måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte företaga en allsidig utredning i syfte att åstadkomma en effektiv sjömanspensionering.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Ang åstadkommande av en effektiv sjömanspensionering.

(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Trots den mycket sena timmen ber jag att i det nu föredragna ärendet få uttala några betänkligheter mot att följa utskottets förslag, sådant det med anslutning till andra kammarens beslut här blivit formulerat; ty vad innebär egentligen ett bifall till utskottets hemställan? Jo, det innebär, såvitt jag kan förstå, att riksdagen på förhand förklarar sig beredd, att rörande en viss grupp yrkesutöfvare, som icke äro och icke varit anställda i statens tjänst eller eljest av staten uppburit avlöning, genom ett statsingripande, bland annat av ekonomisk art, åvägabringa en allmän pensionering gående utöver den, som den allmänna folkpensioneringen förmår åstadkomma för övriga enskilda medborgare. Man måste verkligen fråga sig, huruvida riksdagen kan vara beredd att i detta avseende göra uttalanden av den art, som ett bifall till utskottets hemställan innebär. Vi hava i statsutskottet just haft uppe ett förslag om förstärkning av de från allmänna folkpensioneringen nu utgående små understödsbeloppen, och för egen del har jag varit tvungen — och jag tror att utskottet i dess helhet känt sig tvingat — att avstyrka detta förslag uteslutande med hänsyn till de rent ekonomiska möjligheterna. Jag får säga, att jag aldrig känt det svårare att gå på ett avstyrkande, än då det gällde att av rent ekonomiska hänsyn för dessa pensionstagare nu avstyrka varje förstärkning av dem tillfallande ytterst blygsamma pensioner. Men vad innebär den här föreslagna riksdags-skrivelsen? Jo, som sagt ett åtagande av vissa förpliktelser att för en stor grupp av medborgare lämna en pensionering, gående utöver vad den allmänna pensioneringen förmår åstadkomma för flertalet medborgare. Jag har svårt att se, att riksdagen verkligen skulle kunna vara beredd, att utan utredning i denna fråga göra ett sådant uttalande.

Vad kan man nu göra i föreliggande situation? Man synes ha två alternativ att välja på: man kan yrka avslag, och man kan yrka sådan förändring av klämman, att i denna ingår en begäran om utredning, *huruvida* och på vilket sätt en dylik pensionering kan åstadkommas. Detta *huruvida* saknas i den av utskottet nu föreslagna formuleringen. Enligt utskottets förslag är formuleringen sådan, att riksdagen utan vidare ansluter sig till tanken på en effektiv sjömanspensionering, och sålunda påtager sig förpliktelse att medverka till åstadkommandet av en sådan. Klämman lyder nämligen, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte företaga en allsidig utredning i syfte att åstadkomma en effektiv sjömanspensionering». Det är sålunda ett direktiv, däri riksdagen begär förslag om en effektiv sjömanspensionering, och ett sådant förslag kan naturligtvis icke

Ang. åstadkommande av en effektiv sjömanspensionering.
(Forts.)

begäras, utan att riksdagen verkligen har för avsikt att realisera det.

I fråga om de skäl, som kunna anföras för ett avslag, skulle man kunna för det första hänvisa till att pensionsstyrelsen för närvarande underkastar dessa frågor ett visst utredningsarbete. Pensionsförsäkringslagen är ju för närvarande underkastad revision, och pensionsstyrelsen har meddelat, att vid detta utredningsarbete hänsyn kommer att tagas till den allmänna pensioneringens möjligheter att utvidga och förstärka sjömanspensioneringen. Dessutom pågår just för närvarande en utredning om sjömanshusens organisation och det därtill knutna understödsväsendet. Det skulle så vitt jag kan förstå, ha sitt stora intresse, att man, innan man giver några löften på detta område, verkligen tinge på förhand kännedom om dels vad den utredning, som pågår inom pensionsstyrelsen, kan ge för resultat, dels också vad utredningen rörande sjömanshusens organisation och det därtill fogade understödsväsendet kan giva vid handen.

Jag skall emellertid icke, om jag står ensam om dessa betänkligheter, nu göra något sådant yrkande. Jag skall icke heller yrka, vad som förefaller vara det naturliga, sådan förändring av klämman, att i stället för vad som här hemställts kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes företaga en allsidig utredning, huruvida och på vad sätt en förbättrad, allmän sjömanspensionering skulle kunna åvägbringas. Jag skall som sagt icke heller göra detta yrkande, om jag står ensam om den mening jag nu uttalat. Men jag måste säga ut, att det förefaller mig vara att gå för långt, när man genom en anslutning till tillfälliga utskottets förslag förbinder riksdagen att medverka till en allmän pensionering av en viss yrkesgrupp, under det att den allmänna folkpensioneringen av brist på medel är så ytterligt svag som den för närvarande är.

I avvaktan på att få höra, om jag har några meningsfränder i kammaren, framställer jag nu intet yrkande.

Herr Broman: Herr greve och talman! Vad beträffar den av den siste ärade talaren åberopade utredningen angående sjömanshusens organisation är jag i tillfälle meddela att den icke berör sjömanspensioneringen. Frågan om särskild pensionering för sjömännen har vid flera tillfällen varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet, men ständigt blivit skjuten åt sidan. Det har därvid framhållits att sjömännen intaga en sådan särställning i fråga om arbetsförhållanden, att en pensionering, fotad på andra grunder än den allmänna pensioneringen, vore fullt befogad. Emellertid skall jag icke motsätta mig det yrkande, som den siste ärade talaren tänkte sig möjligheten av att framställa, nämligen att klämman ginge ut på en utredning, huruvida och på vad sätt en effektiv sjömanspensionering kunde åvägbringas.

Herr Swartz: Herr greve och talman! Den förste ärade talaren har här anfört så vägande skäl för att man skall betänka sig innan man går in på vad utskottet här har föreslagit, att jag, särskilt med anledning av att pensionsstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad även på dessa förhållanden, finner det icke vara skäl, att vi på något sätt föregripa den pågående utredningen.

Jag ber med hänvisning till de motiv, som av den förste ärade talaren anförts, få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Nylander: Herr talman, mina herrar! Anordnandet av förbättrad pensionering för sjöfolket är en fråga, som flera gånger varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet, men några nämnvärda praktiska resultat ha ännu ej vunnits. Av den utredning i ärendet, som nu verkställts och som återfinnes i andra kammarens utskotts betänkande, framgår emellertid otvetydigt, att samtliga myndigheter och korporationer, som hörts i saken, anse, att tiden nu är inne att taga denna fråga under förnyat öfvervägande, och att en allsidig utredning snarast bör verkställas. Det framhålles med skärpa, att en effektiv sjömanspensionering är ett samhällsintresse av stor vikt. Olika meningar kunna visserligen råda därom, huru en sådan pensionering lämpligtvis bör anordnas; men det är den föreslagna utredningen, vilken bör bli allsidig, som skall närmare klargöra den saken. För öfrigt är det icke sagt, att det skall behöva bli en statspensionering, utan utredningen gäller just, på vad sätt en sjöfolkets pensionering lämpligast skall kunna låta sig göra.

Utskottet har nog icke något emot, om den ändring i klämman göres, som antyddes av den förste ärade talaren. Jag ber emellertid, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Efter det sista yttrandet skall jag be att få framställa det yrkandet, att första kammaren i anledning av herrar Thores och Olssons i Kullenbergstorp motion nr 275 måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes företaga en allsidig utredning, *huruvida* och på vad sätt en förbättrad, allmän sjömanspensionering skulle kunna åvägbringas.

Herr Ericsson, Aaby: Kan det, mina herrar, verkligen vara skäl att avlåta en sådan skrivelse som denna och i den form, som nu föreslagits av herr Carl Gustaf Ekman. Vi veta allesammans, vad dessa ord »huruvida och i vad mån» o. s. v. betyda. De ha rakt ingenting annat att betyda, än att Kungl. Maj:t anser sig på grund av skrivelsen böra komma in med ett direkt förslag på denna fråga. Det lär oss erfarenheten från så gott som alla gångna skrivelseförslag. Är det då icke bättre att låta saken vila i öfverensstämmelse men det yrkande, som herr Swartz nu framställde, i vilket jag ber att få förena mig.

Ang. åstadkommande av en effektiv sjömanspensionering.
(Forts.)

Ang. åstad-
kommande av
en effektiv
sjömans-
pensionering.
(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Det är dock så, att riksdagen, genom avlåtande av en skrivelse i den form jag föreslagit när resultatet kommer, står med fullt obundna händer, vilket jag icke anser vara fallet, om man tager ett sådant skrivelseförslag, som utskottet framställt. Att under föreliggande förhållanden en förut-sättningslös utredning sker, förefaller det mig icke vara annat än riktigt.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Ericsson, Aaby: Ja, men det är nog icke den allmänna praxis, att riksdagen anser sig stå obunden i ett sådant fall, utan tvärtom heter det så ytterst ofta, när man försvarar de förslag, som i kungl. propositioner kommit såsom svar på riksdagens skrivelser, att »riksdagen har ju skrivit och begärt detta, och då måste vi väl bifalla» framställningen o. s. v.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Alkman: Det förefaller mig dock, herr talman, som om det skäl, herr Aaby Ericsson nu anført, skulle hava mindre fog för sig än eljest. Här kommer Kungl. Maj:t vid frågans behandling att kunna se, att andra kammaren först har begärt en utredning i syfte att åstadkomma en effektiv sjömanspensionering, men att sedan första kammaren har modifierat detta yrkande till »huruvida och på vad sätt — — —» Då kommer det ju att stå alldeles klart för Kungl. Maj:t, att första kammaren, och ifall sedan andra kammaren, som sannolikt är, instämmer i första kammarens beslut, riksdagen verkligen här har tänkt sig, att det icke är fråga om annat än *huruvida och på vad sätt*. Det förefaller, som om denna sak vore så klar, att det aldrig kunde bli fråga om, att riksdagen i detta fall skulle stå med bundna händer.

För övrigt vill jag säga, att det ändå, förefaller att, i betraktande av att alla myndigheter och alla korporationer — och det är, som herrarna se av utskottets betänkande, många som utalat sig i frågan — på det allra varmaste förorda denna utredning, man bör försöka se till, om icke dessa människor, som arbeta under alldeles särskilda omständigheter, och som ha en verksamhet, som för landet är av den största betydelse, verkligen skulle kunna pensioneras på ett något annat sätt än medborgare i allmänhet. Jag tycker, att det är en så pass behjärtansvärd sak, att jag finner det märkvärdigt, om man icke åtminstone skulle vilja undersöka, huruvida det voro möjligt, att efter deras mödosamma arbetsliv förskaffa dem en någorlunda dräglig alderdom. Jag kan icke tänka annat, än att första kammaren skall visa sig så pass human mot denna kår; vi veta vilken betydelse den, särskilt under de år, som gått, haft för vårt land.

Jag tillåter mig instämma i det yrkande, som här framställts av Carl Gustaf Ekman.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr

talmannen, att rörande nu föredragna utlåtande framkommit följande yrkanden: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Ekman, Carl Gustaf*, att första kammaren med anledning av herrar Thores och Olssons i Kullenbergstorp motion, nr 275, skulle för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes företaga en allsidig utredning, huruvida och på vad sätt en förbättrad allmän pensionering av sjömän skulle kunna åvägbringas; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Ang. åstadkommande av en effektiv sjömanspensionering.
(Forts.)

Därefter gjorde herr talmannen propositioner jämlikt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på avslag vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr Carl Gustaf Ekmans yrkande, uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr C. G. Ekmans under överläggningen framställda yrkande.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 31;

Nej — 53.

Som andra kammarens beslut i ämnet sålunda icke blivit oförändrat antaget, skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen ärendet återlämnas till andra kammaren för vidare behandling.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 14, 15 och 23 §§ i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

Lagförslag rörande skyddshem för vanartade barn m. m.

Punkten 1.

Genom en den 11 mars 1919 dagtecknad proposition, nr 371, vilken blivit hänvisad till första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt i statsrådet fört protokoll föreslagit riksdagen att antaga här framlagt förslag till lag om ändrad

Lagförslag
rörande
skyddshem
för vanartade
barn m. m.
(Forts.)

lydelse av 14, 15 och 23 §§ i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

I nu föredragna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga en lag i ämnet av den lydelse, utlåtandet visade.

Reservation hade anförts av herr *Fant*, som, med instämmande av herrar *Gezelius* och *Rogberg* samt greve *Spens*, ansett, att utskottets yttrande i fråga om åläggande för landsting att upprätta skyddshem, 14 §, bort avfattas på sätt i reservationen angivits samt att utskottets hemställan under punkt 1 bort erhålla den ändrade lydelse, som likaledes framginge av reservationen.

Herr *Fant*: Herr greve och talman, mina herrar! Som kamraren behagade finna, är det blott i den nu föreliggande punkten, oavsett promulgationsbestämmelsen, som reservation föreligger mot detta utskottsutlåtande. Den är framställd av mig och en del andra förstakammarledarmöter i lagutskottet.

Det gäller här, huruvida 14 § i 1902 års lag angående uppfostran åt vanartade och sedligt avseende försummade barn skall bibehållas i sitt nuvarande skick eller icke. Nu stadgas i denna lagparagraf, att för varje landsting samt för varje stad, som ej deltagar i landsting, *bör* det finnas nödigt antal skyddshem — observera: enligt en annan paragraf, särskilda sådana för olika kön — ävensom att, om sådana hem till erfoderligt antal icke kommit till stånd på annan väg langsting och stadsfullmäktige böra, såsom det heter, låta sig angeläget vara att draga försorg om deras upprättande. Detta är ju en ganska allvarlig maning i lagen, och denna lagbestämmelse vilja vi reserveranter bibehålla oförändrad. Så föreslogs ock paragrafen av den sakkunniga s. k. tvångsuppfostringskommittén av år 1896; och 1902 års riksdag, som behandlade en kungl. proposition med anledning av detta kommittébetänkande, hävdade med stor bestämdhet samma, mot landstingen *icke* kategoriskt bindande standpunkt.

Nuvarande utskottsmajoriteten däremot vill, lika med Kungl. Maj:t, i lag uttryckligen fastslå skyldighet för landsting och storstäder att sörja för upprättande av skyddshem. Är då, fråga vi reserveranter, situationen verkligen sådan, att man nu *behöver*, att man *bör* lägga en tvångströja på våra landsting? Vi tro det ej. Ha ej landstingen år efter år och ej minst under den allra senaste tiden fått sig förelagda och ådagalagt sitt intresse och sin mycket stora offervillighet för närstående kulturella frågor? Jo, jag vill bara nämna fattigvården, sinnes- och sjukvården, den allmänna pensioneringen m. m.

Redan 1902 års riksdag, som antog den nu föreliggande lagen, framhöll ock i sin underdåniga skrivelse att Kungl. Maj:t då gentemot tvångsuppfostringskommitténs i denna punkt skiljaktiga förslag om tvångsbestämmelse för landstingen att inrätta skyddshem,

ingalunda skulle vara ägnat att gagna saken, och anförde tillika följande ord: »Det får härvid icke förglömmas, att en lag, som innefattar så många nya förpliktelser för det allmänna och av det kräver så stora offer, icke kan väntas bära goda frukter, om den skall genomdrivas med tvång.»

Jag skall be att få visa, att det icke heller behövs tvång. Enligt senast av ecklesiastikministern särskilt tillkallade sakkunniges betänkande av den 19 december 1918 hade vi då 17 av Kungl. Maj:ts godkända skyddshem och 12 skyddshem, vilka utan att hava begärt och erhållit Kungl. Maj:ts godkännande emottaga vanartade elever. Enligt en helt nyligen av redaktören för Sveriges landstings tidskrift på vår begäran upprättad förteckning, som jag har här framför mig och vilken jag tänkt mig skola inflyta i nästa häfte av landstingstidskriften, beslöto dessutom omkring ett tiotal landsting hösten 1918 att vidtaga förberedande åtgärder för anordnande av skyddshem. Flera av dem äro redan inrättade, och detta i många fall med anledning av en cirkulärskrivelse till landstingen från en enskild sammanslutning, det i propositionen om förmälda centralförbundet för socialt arbete, vilken cirkulärskrivelse beslöts av en genom förbundet våren 1918 anordnad konferens för ungdomsvård. Inte annat än jag kan se. äro väl dessa förhållanden glädjande bevis på vara landstings varma intresse även för denna sak. Och det är visst bara ett eller möjligen två landsting, där ej saken nu på allvar är före. Genom den nyss av riksdagen i anledning av statsutskottets utlåtande nr 147 (punkt 11 å dagens föredragningslista) beslutade förhöjningen av statsbidraget till skyddshemmen från 100 till 200 kronor per år och elev samt genom den nu av lagutskottet enhälligt tillstyrkta höjningen av det kommunala bidraget från 150 till 225 kronor har man ju än mer grundad förhoppning om att effektiva åtgärder med snaraste skola vidtagas för beredande av ökat antal platser för vanartade barn på skyddshem. Och att en sådan förhoppning föreligger, har ju bland andra föredragande departementschefen anført vid behandlingen av propositionen nr 233 paragraf 26. Praktiskt sett synes ju sålunda det föreliggande förslaget om en tvångsbestämmelse gentemot landstingen numera ej vara behöflig. Att däremot ett sådant tvång kan skada själva saken, har ju riksdagen själv förut tydligen sagt ifrån i sin skrivelse av år 1902. Och att det hela härigenom kan förryckas, finner jag ej omöjligt. Man kan ej heller jämföra denna obligatoriska skyldighet med den för landsting förra året beslutade anstaltskyldigheten för de fattigas vård.

Vad är det då, som gjort, att den nu behandlade speciella skyddsverksamheten tyvärr hitintills ej fått den omfattning och framgång, som 1896 års tvångsuppfostningskommitté och 1902 års lagstiftning åsyftade? Jo, det är ingalunda landstingen man härvid främst skall taga för huvudet. Deras bidrag från stat och kommun bli ju förresten nu för detta ändamål avsevärt höjda. Men det är statsmakterna själva, låt vara till en början omedvetet

*Lagförslag
rörande
skyddsh m
för vanartade
barn m. m.*

(Forts.)

Lagförslag
rörande
skyddshem
för vanartade
barn m. m.
(Forts.)

som härutinnan hava sin skuld, vilket också i vissa fall från underordnade sakkunniga genast påvisades. Förutom den ursprungliga misräkningen på hela driftkostnaden eller 350 kronor per år och elev, — vilken beräkning kunde hålla streck på större anstalter där kostnaden fördelas på många elever tillåter jag mig sålunda framhålla följande.

Majoritetens i d-n gamla tvångsuppfostningskommittén förslag om ett fristaende kommunalt organ eusamt för ifrågavarande uppgift eller den s. k. barnavårdsnämnden blev genom 1902 års riksdag realiter förrykt genom bestämmelsen, att skolrådet skulle vara barnavårdsnämnd, om ej särskild sådan tillsattes; och sådant tillsättande skedde blott i några få storstäder. Följden var att barnavårdsnämndens idé blev en ineffektiv och nästan okänd pappersbestämmelse.

Samma riksdags avvikelse från den Kungl. propositionen i ärendet genom att i själva lagen till siffran fixera maximiantalet elever i varje skyddshem har även, såsom var att förutse, visat sig utgöra en hämsko.

Såsom ett annat missgrepp har jag för min del också alltid framhållit, att inspektionen över skyddshemmen förlades till ortens med annat arbete överhopade folkskoleinspektör och ej till en för samtliga anstalter gemensam, på detta speciella område sakkunnig rådgivande och verksamheten ledande inspektör. Härigenom skulle mau ju hava vunnit större enbet i fråga om anstalternas organisation och formerna för deras verksamhet.

För detta syfte och alldeles särskilt för den *mycket stora vikten av tilljällen till förflyttning av elever mellan olika anstalter* skulle det också tvivelsutan bidra, om vi genom statens förmedling för ernående av ett eljest knappast möjligt samarbete landsting emellan finge en anordning med *större* skyddshemsdistrikt under gemensam distriktsledning för flera landsting och med flera anstalter, dessa gärna med något varierande uppgifter och storlek. I anstalterna borde man vid behov kunna placera eller dit förflytta elever på längre avstånd från deras gamla i regeln dåliga miljö, än det som hemortens landstingsanstalt erbjuder. Vi far ej förgåta vikten härav, likasom även svårigheter att få lämpliga ledare till skyddshemmen. Förflyttningens möjligheten har också på skyddshemsområdet alltmer framträtt såsom nödvändig för såvitt man eljest vill ernå bästa möjliga resultat i kampan mot ungdomens förvildning. Och i detta fall gjorde ju redan den gamla tvångsuppfostningskommittén i sitt den 26 oktober 1898 avgivna första betänkande och förslag angående minderåriga förbrytares behandling å pag. 145—146 ett synnerligen kraftigt uttalande, som tyvärr ännu ej föranlett någon åtgärd.

Vidare! Nog måste det väl såsom vi reservanter framhållit, få anses mindre lämpligt att utbryta en bestämmelse i ett av fattigvårdslagstiftningskommittén nu äntligen, jag ber att få tillägga, efter mer än 10 år gammalt föreläggande utarbetat, ehuru icke fullständigt behandlat förslag till eventuell omarbetning av 1902 års

lag angående uppfostran åt vanartade barn. Och nog är det väl ej för mycket, att riksdagen får i dess helhet pröva ett sådant förslag, innan ett kategoriskt åläggande stadgas av den innebörd, förslaget i förevarande del avser, och i ganska komplicerad fråga. Enligt mitt förmenande kan det bli nog så betänkliga följder av ett sådant utbrytande, därest ej de önskemål, jag här ovan tillåtit mig antyda, samtidigt vinna beaktande.

Slutligen må det tillåtas mig framhålla, att den del av 1902 års barnavårdslag, som här avses, gäller icke de barn, som anses vara, om jag så får uttrycka mig, bara sedligt försummade, och vilkas föräldrar eller vårdare böra enligt lagens bestämmelser allvarligt förmanas och barnen själva varnas eller i svårare fall skiljas från hemmet till placering i annat enskilt hem eller i barnhem. Utan de s. k. skyddshemmen, som det här är fråga om, avses för barn, som verkligen äro vanartade, och där ovan omnämnda åtgärder visat sig vara gagnlösa eller vidtagits utan åsyftad verkan. Man bör fasthålla vid detta, och ej i första hand och i fall, då det föreligger mera tillfälliga orsaker till moraliska snedspång, låt vara ganska allvarliga sådana, tillgripa anstaltsvård i s. k. skyddshem. Det senare bör ju vara en pedagogisk nödfallsåtgärd. De två i lagen med olika termer betecknade s. k. asociala barnen utgöra visserligen ej någon avgränsad kategori för sig. Varken i avseende å den asociala läggningen eller vid jämförelse med en del andra barnkategorier, t. ex. de intellektuellt mindervärdiga. Gränserna äro flytande. Men om man tar hänsyn till sådana fall, där vanarten under en längre tid tagit mera påtagliga uttryck och former, har man åtminstone från viljeyttringens synpunkt att göra med en tämligen avgränsad grupp; och det är just denna, som i det nu föreliggande lagförslaget beröras.

Jag har velat betona detta för att söka skingra den ej så ovanliga missuppfattningen, att anstaltsvården i s. k. skyddshem även är avsedd för jämförelsevis ofördärvade barn, till vilka jag gärna vill räkna mängden av dem, som endast och ej så ingående berörts av krigs- och kristidens överflöd på konfliktstoff. Behjartar man detta, och att man redan nu, efter inträdet av fredligare och bättre förhållanden kan påvisa en bestämd avsevärd nedgång i brotten mot annans egendom — vi ha ju officiella uppgifter därom i det nu i dag här föreliggande utlåtandet från statsutskottet nr 166 — så kan jag för min del icke inse nödvändigheten eller lämpligheten av att gå ifrån 1902 års riksdags i detta fall bestämt uttalade uppfattning och tillgripa den nu av Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten föreslagna kraftåtgärden gentemot de praktiskt sett isolerade landstingen.

Med det intresse, jag hyst och hyser för åstadkommande av en verkligt god och av fackmännen länge efterlängtd *planmässigt* anordnad vård av vanartad ungdom — och ingen borde väl bestrida detta mitt intresse —; då jag dessutom funnit, att man även i landstingen, liksom eljest i livet vinner mycket mera med lock än med pock; då jag också förmenar, att detta senare i före-

Lagförslag rörande skyddshem för vanartade barn m. m.
(Forts.)

Lagförslag
rörande
skyddshem
för vanartade
barn m. m.
(Forts.)

varande fall ej är nödigt men kan skada, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. gjorda reservationen, som blott gäller den föredragna 14 § jämte promulgationsbestämmelsen under det att jag i övrigt helt ansluter mig till utskottets hemställan.

Herr Larson, Edward: Herr greve och talman, mina herrar! Jag hade verkligen litet svårt att följa den ärade reservanten i den vittomfattande motivering, han här framfört, och jag skall därför hålla mig till den reservation, som finnes fogad vid utskottets utlåtande.

De huvudsakliga skäl för ett avslag, som reservanten synes ha, tyckas mig vara, dels att det icke skulle gagna saken att tvinga landstingen att upprätta skyddshem, dels att frågan om nya skyddshem är under öfvervägande i många landsting, dels att man icke bör bryta ut en bestämmelse i fattigvårdslagstiftningskommitténs blivande förslag i ämnet.

Beträffande det första skälet är det väl ett ganska märkvärdigt resultat, till vilket den ärade reservanten har kommit, då han påstår, att det icke skulle gagna saken, om man tvingade landstingen att upprätta skyddshem. Bifaller riksdagen utskottets förslag, blir det skyddshem där så erfordras. Bifaller däremot riksdagen reservantens förslag, blir det inga skyddshem i en hel del landstingsområden, även om de äro aldrig så väl behöfliga. Det förefaller, som om det skulle vara litet svårt att tyda detta så, att det skulle gagna saken att biträda reservanternas förslag. Alla lagar medföra ju ett visst tvång, och hurudan skulle lagstiftningen bli, om man skulle taga hänsyn till sådana utgångspunkter, som den ärade reservanten har gjort? Det skulle säkerligen bli något alldeles orimligt. Hittills har det varit vanligt, att man på lagstiftningens väg ingripit, då det varit behöfligt att bringa rättelse i vissa missförhållanden. Den ärade reservanten erkände, att de förefintliga skyddshemmen äro otillräckliga att fylla behovet av särskild uppfostran åt vanartade, men han vill i alla fall icke, att något skall göras för att vinna rättelse härutinnan, utan säger i sin reservation, att han hoppas, att det skall bli en minskning i ungdomsbrottsligheten och ungdomsvanarten. Ja det är väl knappast någon, som icke önskar och hoppas detta; men äro vi verkligen till svars med att nöja oss härmed? Om vi önska nå ett resultat i denna fråga, få vi sannerligen icke sitta overksamman, utan då måste vi vidtaga några åtgärder.

Så säger den ärade reservanten, att frågan om anordnande av nya skyddshem är under öfvervägande inom landstingen. Ja, om sa är, komma ju dessa icke att känna tvånget särskilt betungande, Därtill kommer, att vi ju redan hava skyddshem i ungefär halva antalet landstingsområden. Lag-n skulle sålunda egentligen endast träffa de landsting, som icke visa någon förstäelse inför ansvaret, att de vanartiga barnen bli omhändertagna och uppfostrade. Mig synes, att om det finnes skyddshem i flertalet landstingsområden.

borde detta vara ett särskilt skäl för att de återstående också ordna denna enligt mitt förmenande viktiga fråga.

Jag måste bekänna, att det är med en viss förvåning jag finner den ärade reservanten slå vakt omkring dem, som ställa sig främmande inför detta viktiga spørsmål. Jag ber också att få påpeka, att tillfälle gives för två eller flera landsting att gemensamt upprätta skyddshem. Ävenså är det möjligt för sådana landstingsområden eller städer, som endast hava ett fåtal vanartiga barn, att kunna inackordera dessa i andra skyddshem. Det är ju således uppenbart, att lagen icke är så hård eller så betungande, som man här söker framställa den.

Vidare säger reservanten, att man icke bör bryta ut en bestämmelse i ett av fattigvårdslagstiftningskommittén utarbetat förslag. Jag tror icke, att jag förräder någon hemlighet, då jag meddelar, att utskottet vid behandling av denna fråga tillkallade fattigvårdslagstiftningskommitténs sekreterare för att höra, hur frågan låg inom kommittén. Det befanns då, att utskottet och kommittén voro fullt ense i sin uppfattning om saken. Man hade sedan lång tid varit på det klara med, att det bästa sättet att ordna denna fråga är dels mindre skyddshem inom vissa begränsade områden, dels större skyddshem för de svårast vanartade, men man ansåg det icke vara lyckligt att ha större hem överallt. Där emot skulle mindre hem, belägna ej alltför nära städer och större folkcentra vara att förorda. Ävenså förklarades, att det i utlandet icke visat sig fördelaktigt med alltför många klasser. Detta är ju i full överensstämmelse med det förslag, vilket utskottet här kommer med; och härav framgår med all tydlighet, att detta förslag icke på något sätt förgriper fattigvårdskommitténs blivande förslag.

Skulle 14 § i utskottets förslag utbytas mot det förslag, som reservanterna här framfört, är ju själva kärnan så att säga i hela lagförslaget borttagen. Vad som sedan blir kvar är sannerligen icke mycket värt. Inför en sådan viktig fråga som denna, skulle det väl också vara märkvärdigt, om man toge sådana hänsyn, som här hava förts fram för att dessa få landstingsområden, vilka icke vilja se det verkliga läget, icke skola drabbas av den utgift, som ett anordnande av skyddshem skulle medföra. Ty det är nog i alla fall icke något annat, som ligger bakom det hela. Motivet är att skydda dem för den utgift, som upprättandet av skyddshem skulle medföra. Jag kan åtminstone icke komma till någon annan slutsats, ty de skäl, som reservanterna anfört, äro icke berättigande.

Tiden för lagens ikraftträdande är enligt den kungl. propositionen den 1 januari 1920, men utskottet har ansett, att denna övergångstid är för kort, varför den i utskottets förslag är framflyttad till den 1 januari 1922. Det torde kunna vara tillräckligt om tiden framflyttas dit, ty i allmänhet torde det väl tillgå så, att landstinget inköper någon lämplig fastighet och där anordnar ett skyddshem.

*Lagförslag
rörande
skyddshem
för vanartade
barn m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
rörande
skyddshem
för vanartade
barn m. m.

(Forts.)

Med vad jag nu sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Greve Spens: Efter den utredning i ärendet, som Kungl. Maj:t förebragt, är det ju otvivelaktigt så, att de nu befintliga skyddshemmen ej äro tillräckliga för att intaga alla de vanartade barn, för vilka barnavårdsnämnderna begära inträde i desamma. Icke desto mindre hava vi reservanter inom utskottet förfäktat den åsikten, att landstingen och de städer, som ej deltaga i landsting, ej nu böra tvångsvis åläggas att upprätta skyddshem, och särskilt ej inom den korta tid intill den 1 januari 1922, som utskottet nu föreskrivit, ehuru utskottet dock förlängt den tid, vilken var medgiven i Kungl. Maj:ts förslag. Även den av utskottet föreskrivna tiden är nämligen alldeles för kort.

Om nu utskottets förslag antages av riksdagen och frågan förekommer vid landstingen i höst, så vilja landstingen nog i allmänhet först tillsätta en kommitté, som till nästa års landsting, d. v. s. 1920 års landsting, uppgör förslag till plats för och kostnadsförslag för anstaltens upprättande och vidmakthållande. Även om landstinget då skulle godkänna kommitténs förslag, vilket ju icke är säkert, skulle landstinget hava ungefär ett år — litet öfver ett år — på sig för att inköpa mark och därå uppföra skyddshemmet. Men detta torde knappast i något enstaka fall kunna medhinnas. Man skall även betänka, att landstingen fått sig en hel del annan nybyggnadsskyldighet ålagd. Den nu pågående riksdagen har för omkring en vecka sedan ålagt landstingen att uppföra epidemisjukhus på lämpliga platser inom landstingsområdet, och landstingens befattning med sjukvården i övrigt kräver, att landstingen ofta få utvidga lasarett och sjukstugor samt bygga nya sådana, vilket kräver ofantliga kostnader. Under de närmaste åren blir det även synnerligen dyrbart att bygga på grund av tidsförhållandena, och även detta manar till att giva landstingen någon tid på sig att uppföra skyddshem.

En alldeles särskild anledning, och detta kanske den allra viktigaste, att nu ej ålägga landstingen skyldighet att bygga skyddshem anser jag emellertid ligga däri, att fattigvårdslagsstiftningskommittén, som håller på att utarbete en fullständigt ny lagstiftning rörande barnavården, har för avsikt att föreslå, att staten skall helt och hållet övertaga de mera svårbehandlade och psykiskt belastade vanartade barnen. Innan det blivit bestämt, huruvida och i vilken utsträckning staten kommer att göra detta, sakna landstingen tillräckligt säker grund för att beräkna, huru stora de skola tilltaga sina nya skyddshem. Härtill kommer, såsom utskottet påpekar, att det har uttalats önskemål om upprättande av större skyddshem, gemensamma för flera landstingsområden, där eleverna kunde utbildas i olika yrken alltefter deras olika häg och fallenhet. Även detta torde böra utredas, och det kommer nog att ske genom fattigvårdslagsstiftningskommitténs försorg. Jag tror icke heller för min del, att det är någon egentlig

fara i att något se tiden an med denna fråga. Många landsting hålla nu på att bygga, såsom redan är anfört av herr Fant, och landstingen komma att uppmuntras därtill av de höjda statsbidragen till underhåll av eleverna å skyddshem, som förut beslutats av denna riksdag. Många av de barn, som ifrågasätts till intagande i skyddshem, kunna även överlämnas till barnhem eller enskilda hem i långt större utsträckning än nu. Dessutom kunna många nu befintliga skyddshem utvidgas, särskilt genom den av utskottet tillstyrkta ändringen av 15 § i lagen. Att hoppas är ju även, att med återgången till mera normala förhållanden skyddshemmen skola mindre behöva anlitas.

Slutligen skall jag även be att få påpeka, att då gossar och flickor ej få intagas i samma skyddshem, utskottets förslag innebär, att varje landstingsområde skall hava skyldighet att uppföra två skyddshem, ett för gossar och ett för flickor. Då emellertid för närvarande intet landstingsområde har behov av skyddshem för flickor, enär anstalten Sjötorp och de enskilda skyddshemmen äro tillräckliga för dem, skulle alla landstingen nödgas gå in till Kungl. Maj:t och anhålla om befrielse från att bygga sådana skyddshem. Men ett så obehövt äläggande för landstingen är det väl ej skäl att införa i lag?

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr statsrådet Löfgren: Herr greve och talman! Jag har begärt ordet i denna fråga, emedan jag sedan gammalt har ett mycket stort intresse för densamma, dels på grund av den befattning jag en lång tid haft i fattigvårdsnämnden — jag har nämligen varit revisor vid fattigvårdsanstalterna i Stockholm — dels ock på grund av att denna fråga nära sammanhänger med den om behandlingen av ungdomsbrottsligheten i allmänhet.

Det är ju så, att dessa skyddshem, såsom förut påpekats, äro till för att taga emot, icke försummade, utan verkligt vanartade barn i ålder upp till 15 år. Det är samma kategori ungdomar, som efter väl uppnådda 15 år, i fall de icke ombändertagits tidigare, äro de som befolka fångelserna och i hög grad bidra till den ökade kriminalitet bland ungdomen, som man på senare tid har konstaterat. Jag vill då först från rent principiell utgångspunkt fråga: Är det rimligt, att statsmakterna antaga en lag, enligt vilken de finna det vara alldeles nödvändigt, att dessa vanartade barn tagas om hand genom särskilda anstalter; att det inrättas särskilda barnavårdsnämnder för att utöva tillsyn och disciplinär befogenhet över dessa barn; att det ges en hel del bestämmelser i syfte att förekomma, att vanarten övergår till ren brottslighet; att en lag om allt detta antagits redan 1902, men att där emot de medel, som behövas för att verkligen realisera denna lagstiftning icke ännu i dag år 1919 kommit till stånd? På detta sätt kommer ju lagstiftaren att fullkomligt beröva sig varje auktoritet.

Det har sagts, att skyddshem nu finnas nästan överallt. Jag

*Lagförslag
rörande
skyddshem
för vanartade
barn m. m.*

(Forts.)

Lagförslag
rörande
skyddshem
för vanartade
barn m. m.
(Forts.)

vet verkligen icke, om detta kan vara bokstavligen riktigt, och om man icke här talar om anstalter, som godkänts som skyddshem utan att vara det; men jag vill endast konstatera det faktum, att åtminstone tills helt nyligen har icke ens Stockholms stad ett lagligt skyddshem, utan på det s. k. skyddshem, som Stockholms stad har, hava tagits in dels verkligt vanartade barn, som skickats dit från barnavårdsnämnden, dels vanliga fattiga barn, som skickas dit från fattigvårdsnämnden. På detta sätt har det uppstått en sammanblandning mellan de goda och de dåliga elementen. Det har härigenom icke bara blivit så, att de vanartade barnen icke omhändertagits i tid, utan även så, att de vanartade sprida smitta över till de bättre elementen, genom att de upptas på samma anstalt. Om det nu är så, som herr Fant säger, att det saknas skyddshem bara inom ett par, tre landstingsområden, synes det vara så mycket större skäl att nu fatta beslut om en obligatorisk förpliktelse för landstingen att föranstalta om upprättandet av skyddshem. Detta kan ju då ske utan större olägenhet och tunga för landstingen i allmänhet. Jag kan därför icke föreställa mig annat, än att alla skäl måste anses tala för, att ifrågakvarande lagstiftning nu bör antagas av riksdagen.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag vill, då jag alltsedan lagens tillkomst haft min verksamhet inom Stockholms stads barnavårdsnämnd, yttra några ord, och jag skall verkligen försöka att fatta mig kort.

Jag vill då påpeka, att den nu föreslagna skyldigheten för landstingen att inrätta skyddshem redan var föreslagen i den kungl. propositionen 1902. När vidare herr Fant talar om att det icke är av nöden påkallat, att man skulle ålägga landstingen att inrätta skyddshem, vill jag blott hänvisa till den rama faktiska verkligheten. Nu är förhållandet på många ställen, att barn, som av barnavårdsnämnd förordnats att intagas på skyddshem kunna få gå ett halvt år och däröver, innan någon plats kan upplåtas åt dem på sådant hem. Ett sådant förhållande måste verka skadligt i flera riktningar. Barnavårdsnämndens auktoritet går alldeles i kras, kan man säga, när den icke har någon möjlighet att verkställa sina beslut. De barn, som skulle in på skyddshem men icke kunna tagas in, komma antingen att gå kvar i sitt hem och sin gamla omgivning och där sprida smittan omkring sig, såsom herr statsrådet sade, under den långa tid, som förflyter, till dess de kunna komma in, eller också skola de skickas ut på landet och inackorderas i vanliga lanthem och åstadkomma där samma smitta.

Under sådana förhållanden kan jag icke se annat, än att det är absolut nödvändigt, att det blir åläggande för landstingen att inrätta skyddshem. När herr Fant säger, att detta icke kan vara av nöden, därför att åtskilliga landsting redan hava inrättat eller stå i begrepp att inrätta skyddshem, vill jag bara svara därtill, att är förhållandet detta, så är det ju icke den ringaste fara att

besluta dylik skyldighet för landstingen, ty då drabbas ju icke mer än ett fåtal av denna bestämmelse.

Sedan skall jag endast med ett par ord be att få svara greve Spens. Han målade upp alla möjliga farligheter, som skulle hänga samman med ett beslut i enlighet med utskottets förslag. Det skulle vara omöjligt för landstingen att åstadkomma dessa skyddshem. Jag vill då påpeka, att utskottet föreslår, att de skola vara färdiga först den 1 januari 1922. Vidare sade greve Spens, att varje landsting skall vara skyldigt att upprätta ett skyddshem för gossar och ett för flickor. I utskottets förslag står det i stället, att två eller flera landsting må kunna förena sig om gemensamt skyddshem.

Jag menar sålunda, att nöden visar, att åläggande att inrätta skyddshem bör införas genom lag, och att de vådor därav, som här framställts, icke hava någon grund. Jag skall därför be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rogberg: Herr talman! I avseende på frågan, huruvida en obligatorisk skyldighet skall åläggas landstingen att upprätta skyddshem, förefaller mig saken vara den, att om man utbyter den gällande författningens ord, att skyddshem *böra* finnas, mot en föreskrift, att skyddshem *skola* finnas, kommer man i verkligheten icke långt gent emot ett landsting eller en stad, som icke tillhör landsting, vilken eller vilka skulle vilja undandraga sig denna förpliktelse. Ty antag, att det förslag, som utskottet nu framlagt, av riksdagen bifalles, och antag vidare, att något landsting icke skulle ha sitt skyddshem i ordning till den utsatta dagen, den 1 januari 1922 — vad blir då följden? Jag skulle närmast tro, att Konungens befallningshavande icke fäster sig vid den saken, men möjligtvis att någon förening eller någon socialt intresserad enskild person gör en anmälan om förhållandet till Kungl. Maj:t. Denna anmälan torde bli utställd till vederbörande landstings eller stads förklaring, och det är att förvänta, att denna förklaring skall vara sådan, att mot landstinget ingen åtgärd företages. Men skulle förklaringen vara otillfredsställande, torde Kungl. Maj:t sakna maktmedel att tvinga landstinget eller staden att fullgöra sin skyldighet. Följaktligen måste det efter min uppfattning anses olämpligt, att man med lagens ord så att säga viftar med statsmaktens svärd utan att man har avsikt att låta detsamma komma till användning, där det eljest skulle anses behöfligt. Detta om det formella eller själva ordalagen.

Vad förut här anförts, närmast av herr Fant, visar ju i själva huvudfrågan, att landstingen och städerna ådagalägga ett livligt och tillräckligt intresse för att fullgöra denna behjärtansvärda och viktiga skyldighet.

Herr Klefbeck har erinrat om den skada, som sker såväl för de vanartade barnen som för barnens omgivning, om barnen icke i tid kunna komma till skyddshem. Den nu avtagande ungdomsbrottsligheten liksom den avtagande brottsligheten i allmänhet ger

Lagförslag
rörande
skyddshem
för vanartade
barn m. m.
(Forts.)

Lagförslag
rörande
skyddshem
för vanartade
barn m. m.

(Forts.)

oss anledning att hoppas, att dröjsmålen med barns intagande i skyddshem i framtiden icke skola bliva så långa, som de kanske för närvarande äro och följaktligen ganska oskadliga. Och om för närvarande redan åtta eller nio landsting hålla på med åtgärder för upprättandet av skyddshem, kan man väl förvänta, att nu, då ersättningen till skyddshemmen från såväl staten som kommunerna blivit höjd, benägenheten att frivilligt uppföra skyddshem snarare skall ökas än minskas. Jag kan icke finna något skäl att gå fram med tvång mot landstingen eller städerna, institutioner, som hava en berömvärd verksamhet bakom sig och som städe befitat sig om att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna. Jag tror icke, att något tvång mot dem på detta område skall vara behöfligt.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet Rydén: Herr talman! Jag förstår icke det resonemang, som fördes av den siste ärade talaren. Att detta resonemang är oriktigt torde framgå av en männad redan träffade beslut. Hur har man över huvud taget ansett sig hava rättighet att lagstifta om landstingens skyldighet ifråga om sjukvården, hur har man kunnat genomföra epidemilagstiftningen, lagstifta om kommunernas skyldighet att hålla barnmorska och sådant, om herr Rogbergs meningar varit riktiga?

Likaså skulle jag vilja säga ett par ord med anledning av hans yttrande om den avtagande brottsligheten. De siffror, som tydligen föresvävat den ärade talare äro de, som jämföra den nuvarande brottsligheten, med den brottslighet, som visade sig under så att säga själva högkonjunkturen åren 1917—1918, då den var som allra störst. För min del vågar jag icke — och jag tror icke, att man i allmänhet då man betraktar erfarenheterna på detta område vågar det — gå ut i från att ifrågavarande brottslighet, om man ställer den i relation till brottsligheten före kriget kan anses vara i avtagande, utan tyvärr är det nog i stället så, att den är avsevärt i tilltagande.

Vad som emellertid bedrövade mig, när jag såg utskottets betänkande, var förekomsten av det första namnet under reservationen, där jag fann en gammal trägen arbetare på barnavårdens område, herr Fant. Jag kan förstå det resonemang, som han förde år 1896, då man icke ville gå bröstganges tillväga. Man ville då försöka att föreskriva, blott att landsting *borde* inrätta skyddshem och dylikt. Men jag har mycket svårt att förstå, att då man har 1918 års siffror framför sig, och då man har 16-årig erfarenhet av lagen, man ändock kan föra samma resonemang, ehuru man finner, att av rikets 25 landsting, allenast 8 hava byggt egna skyddshem och att endast en stad av samtliga de städer, som icke deltaga i landsting, hava byggt ett sådant. Jag kan icke tänka mig, att man kan med dessa erfarenheter för ögonen, se saken på samma sätt, som man gjorde år 1902. Livet och erfarenheten ha ju visat, att vad man då hoppades, icke blivit infriat. Det föreligger, mina herrar, på detta område ett mycket

stort behov att göra något. Säsom chef för det departement under vilket denna lagstiftning hör, vill jag vitsorda, att det titt och ofta inkommer ansökningar, angående rätt att få, om jag så får uttrycka mig, överbelägga förefintliga skyddshem. De uppgifter, som medfölja dessa framställningar visa, att förhållandena äro sådana, att jag icke tvekar att säga, att ett verkligt nödläge här föreligger. Fattigvårdslagstiftningskommittén avlät före jul en framställning om att detta lagförslag skulle framläggas för riksdagen. Jag ser också, att i utskottet åtskilliga av dem som tillhöra samma parti som den förste av reservanterna i denna kammare, t. ex. Hederstierna och flera med honom — helt säkert haft dessa förhållanden, som jag nyss pekade på, inför sina ögon — ansett sig böra tillstyrka det föreliggande förslaget. Talar man vid fattigvårdsmän dela dessa samma åsikt. Jag vet, att fattigvårdsinspektören hade önskat, om det funnits någon möjlighet, vara här tillstädes för att inför riksdagen lägga ett ord för denna lags antagande. Och talar man med andra fattigvårdsmän äro omdömena samstämmade: det föreligger ett verkligt behov. Talar man med präster eller med fångvårdsmän, får man höra samma omdöme. Och detta omdöme delas även av barnavårdsnämnderna, där man har den mest omedelbara erfarenheten på området.

Jag ber kammaren om tillgift, att jag vid denna sena timme dristat mig att yttra mig om denna sak. Beklagligt skulle dock vara, om lagen komme att falla på grund av meningsskiljaktighet i föreliggande punkt; och jag skulle vilja vädja till kammaren, att låta sina betänkligheter fara och i stället bifalla utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Greve *Spens* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i punkten 1 av sitt utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Lagförslag
rörande
skyddshem
för vanartade
barn m. m.
(Forts.)

Lagförslag
rörande
skyddshem
för vanartade
barn m. m.
(Forts.)

Ja — 44;

Nej — 27.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Lagförslag om
rätt för nytt-
janderätts-
havare att
inlösa under
nyttjanderätt
upplåtet
område m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 21 mars 1919 dagtecknad proposition, nr 385, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehäft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 200, av herr *Karl Johan Ekman*; och

nr 207, av herr *Lindhagen*; samt

inom andra kammaren:

nr 380, av herrarna *Norman* och *Andersson* i Knäppinge.

Utskottet hade i förevarande utlåtande avfattat sin hemställan under två med A och B betecknade punkter, av vilka den förra innehöll ett lagförslag.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade:

Herr Dahl: I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 41 hemställes,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och det i punkten A) behandlade lagförslaget på det sätt, att först föredrages utskottets lagförslag, där så erfordras paragrafvis, med promulgationsstadganden, ingress och rubrik sist;

att sedan lagförslaget blivit genomgånget, utskottets hemställan i punkten A) föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfattas utlåtandet i dess helhet; och

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas och med avslag å den av herrar Norman och Andersson i Knäppinge väckta motionen nr 380 i andra kammaren, måtte för sin del antaga en under ifrågavarande punkt införd lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Lagförslag om rätt för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m.
(Forts.)

*Utskottets lagförslag.**1 §.*

Förevarande paragraf lydde:

Har en för viss tid, överstigande tjugu år, till brukande upplåten del av en fastighet så bebyggt, att därå den 1 januari 1919 fanns och vid upplåtelse tidens slut fortfarande finnes nöjaktig bostad för brukaren och hans familj, vare brukaren, därest minst en fjärdedel av det värde, området med därå befintliga byggnader äger, belöper å brukaren tillhöriga byggnader, vid upplåtelse tidens slut berättigad lösa det upplåtna området, där ej nedan i denna lag annorlunda stadgas.

Är en del av en fastighet upplåten för brukarens livstid, skall, evad änka njuter brukanderätten till godo eller ej, vid den tid, då den upplåtna brukanderätten upphör, vad i denna lag sägs om brukare på viss tid äga motsvarande tillämpning i avseende å delägarna i brukarens bo, i den mån ej nedan annat stadgas.

Vad i denna lag stadgas om till brukande upplåten del av fastighet skall jämväl tillämpas å till fastighet hörande område, som upplåtits till bostadslägenhet.

Beträffande utlåtan i dess helhet hade reservationer anförts dels av herrar *Dahl, Tengvall, Lindström* och *Andersson* i Knäppinge, vilka ansett, att propositionen bort av utskottet avstyrkas;

dels ock av herr *Ernst Lindblad*, som inom utskottet yrkat, att riksdagen — med avslag å den kungl. propositionen — måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa fullständiga, länsvis gjorda undersökningar om dylika jordupplåtelser samt att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt länsstyrelserna att för nämnda undersökningar utse länsnämnder, bestående av 2 personer, den ene juridiskt bildad och den andre praktisk jordbrukare (den sistnämnde, där så befinnes möjligt, bland de vid kronodomänuppskattningarna använda personer).

Vidare hade i avseende å nu föredragna paragraf reservationer avgivits:

1:o av herrar *Jacob Larsson* och *Alfred Petré*n, vilka av anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande paragraf måtte erhålla följande lydelse:

Lagförslag om
rätt för nytt-
janderätts-
havare att
inlösa under
nyttjanderätt
upplåtet
område m. m.
(Forts.)

1 §.

Har en för viss tid till brukande upplåten del av en fastighet över tjugu år i följd innehafts av annan än ägaren och har området så bebyggt, att därå den 1 januari 1919 fanns och vid upplåtelse- tidens slut fortfarande finnes nöjaktig bostad för brukaren och hans familj, vare brukaren, därest minst en fjärdedel av det värde, områ- det med därå befintliga byggnader äger, belöper å brukaren tillhöri- ga byggnader, vid upplåtelse- tidens slut berättigad lösa det upplåtna området, där ej nedan i denna lag annorlunda stadgas.

Är en del av — — — — annat stadgas.

Vad i denna — — — — bostadslägenhet.

2:o) av herrar *Magnusson* i Kalmar, *Hage*, *Karlsson* i Nynäs- hamn och *Johansson* i Vittinge, vilka på åberopade grunder yrkat, utom annat, att 1 § måtte erhålla följande lydelse:

1 §.

Har en för viss tid till brukande upplåten del av en fastighet över fem år i följd innehafts av annan än ägaren, och har området så bebyggt, att därå den 1 januari 1919 fanns och vid upplåtelse- tidens slut fortfarande finnes nöjaktig bostad för brukaren och hans familj, vare brukaren, därest minst en fjärdedel av det värde, området med därå befintliga byggnader äger, belöper å brukaren tillhöriga bygg- nader, berättigad att vid upplåtelse- tidens slut lösa det upplåtna om- rådet, där ej nedan i denna lag annorlunda stadgas.

Är en del av en fastighet upplåten för brukarens livstid, skall, evad änka njuter brukanderätten till godo eller ej, vid den tid, då den upplåtna brukanderätten upphör, vad i denna lag sägs om brukare på viss tid äga motsvarande tillämpning i avseende å delägarna i brukarens bo, i den mån ej nedan annat stadgas.

Vad i denna lag stadgas om till brukande upplåten del av fastighet skall jämväl tillämpas å till fastighet hörande område, som upplåtits till bostadslägenhet.

Herr Lindbagen: Vid denna paragraf äro fogade två reser- vationer, en av herrar Jacob Larsson och Alfred Petrén och en av herr Magnusson i Kalmar m. fl. Kungl. Maj:ts förslag liksom utskottets förslag har uti en viss viktig del icke upptagit den av jordkommissionen förordade förändringen i gällande författning, som skulle gå ut därpå; att det icke vore en nödvändig förutsätt- ning för lösningsrätt, att upplåtelsen, som skulle kunna föranleda sådan lösningsrätt, hade en sammanhängande tid av över 20 år, utan det skulle vara tillräckligt om den tid, under vilken besit- taren suttit där, på grund av muntligt tillstånd eller avtal sam- manlagt övergick 20 år. Vad då först angår den saken, så är det ju omöjligt att så här dags på dagen och då kammaren knappast är tillstädes ingå i detalj beträffande den saken. Åtskilliga be- tänkligheter å ena sidan och påståenden å andra sidan ha gjort sig gällande, såsom herrarna finna av handlingarna. För min del

vill jag göra det tillägg till detta, att då man här bland annat betonar att det icke skulle ha någon större betydelse. och att det voro så få fall, där det skulle komma ifråga, så veta väl många av oss också, att det finns stora trakter här i landet, där de stora jordägarna hava för vana att upplåta områden på kortare tid än 20 år för varje gång. Innehavarna kunna sitta en generation och ändå ha kortare upplåtelseid, t. ex. för 10 år i sänder. Det var fallet, om jag icke missminner mig, på det stora godset Krapperup i Skåne, där jag en tid sysslade med sådana saker. Där var 10 års upplåtelseid, och arrendatorerna fingo aldrig längre upplåtelseid, men kunde ändå sitta i långa tider. Vad är det för en fason på en lagstiftning, som stadgar, att om man har upplåtelse på 20 år i följd, skall lösningsrätten gälla, men om jordägare icke har annan praxis än att upplåta på t. ex. 10 år i följd och lägenhetsägaren sitter sina 70 à 80 år, då skall han icke ha sådan lösningsrätt? Det finns inte rimligt förnuft i sådant stadgande. Jag har velat gå ännu längre. Det förefaller mig, som om denna bestämmelse om 20 år saknar all konstitutiv betydelse i detta fall. Huvudsaken är, att en person fått tillstånd att uppföra egna byggnader och sedan kunnat uppföra egna byggnader. Om han då suttit där några dagar eller 75 år, är det lika stor brutalitet att vråka honom i ena som i andra fallet. Man kunde säga, att det finns behjärtansvärda skäl för att han får sitta kvar, om han suttit där länge, ty då har han fått en viss hemkänsla; men om han endast suttit där några dagar i sina byggnader, har han fått bra liten valuta. Har han där emot suttit i dem i 75 år, har han kunnat få valuta. Hur man vänder detta, är det en formell och godtycklig bestämmelse, som uppdrager gränser, som sakna betydelse för andra än jurister och icke för de människor, det här gäller.

Nu hava reservanterna, herr Magnusson m. fl. ansett det resonemanget riktigt, man velat kompromissa litet i alla fall med det övriga utskottet och föreslagit en bestämmelse om 5 år. Da 5 år enligt min uppfattning äro bättre än 20 år, och då jag icke har utsikt att vinna bifall till ett yrkande om ännu kortare tid, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den lydelse i § har i herr Magnussons med fleras vid betänkandet fogade reservation. I detta yrkande ingår också ett uppskattande av herrar Jacob Larssons och Petréns reservation, fastän dessa herrar icke gå så långt.

Herr Lindblad, Ernst: Herr talman. Jag vill i största korthet yrka avslag å utskottets hemställan.

Jag har i min reservation frambållit, att även om man har sympati för själva saken, måste i första rummet en sorgfällig undersökning ske av de verkliga fallen inom olika trakter och län, och jag vill rikta en världsam uppmaning till Kungl. Maj:ts regering att verkligen föranstalta en sådan genomgående utforskning av dessa fall, ty de äro synnerligen olikartade.

Lagförslag om
rätt för nytt-
janderätt-
havare att
inlösa under
nyttjanderätt
upplåtet
område m. m.
(Forts.)

Lagsförslag om
rätt för nytt-
janderätts-
havare att
inlösa under
nyttjanderätt
upplåtet
område m. m.

(Forts.)

Om man nu ser på de reservationer, som äro avgivna dels av herrar Jacob Larsson och Petrén och dels av den socialdemokratiske fraktionen inom utskottet, inser man, vart de egentligen vilja komma. Med tillämpning av dessa bestämmelser skulle det vid vartenda torp i Sverige, som är upplåtet — enligt den ena reservationen på 20 år och enligt den andra reservationen på 5 år — kunna medgivas torparne rätt att inköpa sitt torp, blott de ville begagna tillfället att under sin återstående arrendetid uppföra en byggnad, som är värd en fjärdedel av hela torpets värde. Antag, att torpet är värt 10,000 kronor, så behöva de blott uppföra en byggnad av 2,500 kronors värde för att de på grund av den bestämmelse, som här föreslås skulle få rättighet att inlösa torpet. Är det verkligen herrarnas mening att föra saken därhän? Då skall jag tala om, att torparinstitutionen kommer att av sig självt försvinna, innan sådana möjligheter kunna effektueras; och jag vill varna för att driva saken så långt, ty då tvingas man att bruka sina torp med statdrängar, och det tror jag varken att arbetarna själva eller torpställena komma att ha gott av.

Jag ber att få yrka bifall till min reservation.

Herr Dahl: Då denna fråga förlidet år var föremål för riksdagens behandling, försökte jag i min mån att medverka till en lösning i överensstämmelse med det slut, vartill riksdagen till sist kom. Nu har det på väsentliga punkter i den föreliggande propositionen föreslagits ändringar i den i fjol antagna lagen. Tiden är nu så långt framskriden, att det icke kan ifrågasättas att ingå på några detaljer, men för att motivera den ställning jag och mina medreservanter intaga, nödgas jag i korthet rekapitulera de skiljaktigheter, som äro av mera väsentlig beskaffenhet.

Enligt den i fjol beslutade, nu gällande lagstiftningen, äro förutsättningarna för inlösen av lägenhetens jord väsentligen dessa. Avtal skall hava ingåtts om upplåtelse på viss tid, överstigande 20 år. Lägenheten skall hava bebyggts av lägenhetsinnehavaren eller av en förutgående innehavare, vars rätt den nuvarande besitter. Värdet av byggnaderna skola överstiga hälften av hela lägenhetens värde, jord och hus tillsammans. Slutligen skall jordägaren icke begagna sig av den företrädesrätt till inlösen av byggnaderna, som är honom tillförsäkrad.

I dessa avseenden hava nu väsentliga förändringar föreslagits. Lösningrätten har utvidgats sålunda, att icke blott då avtal på viss tid över 20 år föreligger, utan även då lägenhetshavaren och den, från vilken han härleder sin rätt, innehaft sin lägenhet i mer än 20 år får lösningrätt äga rum. Således, om upplåtelse skett allenast med tyst medgivande, blott detta är bevisligt, kan lösningrätt inträda, om innehavet av lägenheten äger denna tidsutsträckning av över 20 år. Vidare har det stadgats, att husen icke behöva vara uppförda av lägenhetsinnehavaren eller den, vars rätt han innehar, utan de kunna vara uppförda av jordägaren blott dennes rätt sedan av lägenhetens innehavare förvärvats. Vidare

har minimivärdet av husen minskats från hälften till en fjärdedel av lägenhetens värde; och slutligen, vilket är det väsentligaste: den företrädesrätt till inlösen, som den nuvarande lagen medgiver åt jordägare, har väsentligen beskurits och bibehållits endast i ett visst undantagsfall eller då huvudfastighetens boningshus eller tomtplats äro belägna på ett avstånd från lägenheten av mindre än 200 meter eller eljest den omständigheten att lägenhetshavaren inlöser husen skulle medföra avsevärda olägenheter för jordägaren.

Jag ber att få säga, att jag redan från början inom utskottet tillkännagav, att jag i en viss omfattning vore beredd att gå med på en jämkning av den i fjol beslutade lagen. Således ville jag låta villkoret, att husen skulle vara uppförda av lägenhetshavaren eller av föregående lägenhetshavare, vars rätt den nuvarande innehade, bortfalla. Vidare ansåg jag, att man borde få utsträcka lösningsrätten till de fall, då upplåtelse skett på tjugu år, men tiden utlupit och nyttjanderätten genom tyst medgivande blivit förlängd. Man reflekterade dock icke på vänstersidan på någon som helst avprutning på propositionen, och vid det förhållandet kunde jag för min del icke komma till något annat resultat än att man borde ytterligare någon tid avvakta resultatet av fjolårets lag, innan man gav sig in på så vittgående ändringar, som här äro föreslagna. Vad som vid utskottsbehandlingen och sedan här i kamraren förekommit har icke kunnat bringa mig att vika från denna min uppfattning. Särskilt vill jag då fästa mig vid den viktigaste av skiljaktigheterna: upphävandet av jordägarens företrädesrätt att lösa byggnaderna. Jag skall icke här upptaga tiden med någon vidlyftigare utläggning av denna fråga, utan jag skall inskränka mig till att åberopa vad föredragande departementschefen i detta avseende anfört vid fjolårets proposition. Han yttrade där: »Det lär svårligen kunna förnekas, att en ömsesidig lösningsrätt i rent praktiskt hänseende är förenad med ej oväsentliga fördelar. Först och främst lär den vara ägnad att förmildra de invändningar om intrång i jordägarens rätt, som kunna komma att göras mot den föreslagna lagstiftningen. Vidare bör erkännas, att jämväl användande av jordägarens lösningsrätt leder till en utgång, väsentligt bättre än den, som kan befaras under oreglerade förhållanden. Även genom jordägarens inlösen av byggnaderna förenas äganderätten till jorden och till byggnaderna hos samme man; en lägenhet lämpad att utgöra ett eget hem fortbestår, och man undgår det förspillande av allmännyttiga värden, som ligger däri, att byggnader slopas och med dem förenade anläggningar åminstone delvis förlora sin betydelse. Såsom egnahems-sakkunniga framhållit, undvikes ock faran för att under de sista åren av upplåtelse-tiden brukaren skall låta byggnaderna förfalla. På samma gång det allmännas intresse sålunda i viss mån bevaras, blir husägarens ställning fördelaktigare. I stället för att han eljest skulle kunna bortföra sina byggnader, som härigenom bleve i huvudsak värdelösa, får han rätt till betalning för desamma efter det värde de äga på den plats, där de äro uppförda.» Ut i allt vad justitie-

Lagsförslag om rätt för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m.
(Forts.)

Lagförslag om
rätt för nytt-
janderätts-
havare att
inlösa under
nyttjanderätt
upplåtet
område m. m.
(Forts.)

ministern då anförde kan jag på det livligaste instämma. Det är huvudsakligen den anordning av lösningsförfarandet, som fjolårets proposition upptager, som enligt min mening då möjliggjorde ett biträdande av propositionen. Att anordna lösningsförfarandet utan bibehållande av jordägarens företrädesrätt till inlösen förefaller åtminstone mig vara ett så avsevärt intrång i jordäganderätten, att jag icke är beredd att biträda ett sådant förslag.

Vad beträffar de särskilda reservationer, som nu finnas vidfogade utskottets utlåtande, skall jag icke gå närmare in på desamma. Jag vill dock icke underlåta, att i avseende på den av herr Magnusson m. fl. avgivna reservationen, som nu biträts av herr Lindhagen, anmärka, att det förefaller mig i allt fall vara häpnadsväckande, om upplåtelser med så kort tidslängd som fem år, vilka icke kunna anses innebära förutsättning för berättigat antagande av lägenhetsinnehavaren, att han skulle få under mera bestående tid förbli innehavare av lägenheten, kunde medföra lösningsrätt. Herr Lindhagen har visserligen i sin reservation till jordkommissionens utlåtande yttrat, och han upprepar nu detta, att tidsmomentet icke spelar någon roll. Lösningsanspråket bör enligt hans mening vara lika väl grundat, om lägenhetsinnehavaren suttit några dagar, som om han suttit några år. Men jag undrar, om herr Lindhagen är beredd att utdraga konsekvenserna av en sådan uppfattning. Om herr Lindhagen tager emot någon god vän i sitt gästrum för några dagar, skulle herr Lindhagen därför vilja anse, att denne hade välgrundad rätt att lösa till sig denna del och huset?

Jag ber, herr talman, att såsom frågan nu blivit lagd få yrka avslag på den kungl. propositionen.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Utskottets ärade ordförande har redogjort för, i vilka hänseenden det nu föreliggande förslaget skiljer sig från den lag, som antogs förlidet år, och jag vill ge den ärade talaren rätt i, att en av de väsentligaste av dessa skiljaktigheter ligger just i begränsningen av jordägarens prioritet i fråga om begagnandet av lösningsrätt. Men jag tror, att han ser saken något väl ensidigt, då han vill stämpla denna begränsning såsom ett våldsamt ingrepp i den enskilda jordäganderätten. För mig ligger saken så, att vi här hava att räkna med två slags äganderätt. Här står äganderätt mot äganderätt, å ena sidan jordäganderätten till ett stycke mark, som vederbörande upplåtit under nyttjanderätt, och å andra sidan lägenhetsinnehavarens äganderätt till det hem han uppfört på denna mark. Fråga är, vilkendera äganderätten, som bör tillerkännas största betydelse ur social synpunkt. Hela syftet med lagen är ju att bereda trygghet för dessa, som på ofri grund uppfört egna hem. Man vill förebygga att dessa hem, som skapats av lägenhetsinnehavarnas arbete, skola spolieras. Det är syftet med lagen; och då förefaller det mig, som om det är i full konsekvens med detta lagens syfte, att man inskränker jordägarens lösningsrätt till sådana fall, då lägenhets-

innehavarens lösningsrätt skulle för jordägaren medföra avsevärd olägenhet. Jag har därför från min sida icke någon betänklighet mot att i det stycket biträda Kungl. Maj:ts förslag. Vi ha ju redan, så kort tid efter det den i fjol antagna lagen trätt i kraft, av vad i propositionen anförts funnit, att det gjorts erinringar om att denna lag är och måste vara ineffektiv i det skick, vari den av fjolårets riksdag antogs. Jordkommissionen har ansett denna sak vara av den vikt, att den funnit sig böra från sitt omfattande arbetsområde utbryta denna del och hemställt om en revision, på det att lagen måtte bliva verkligt effektiv. Bland de punkter, på vilka jordkommissionen framför allt riktat sin uppmärksamhet, förekommer först och främst jordägarens obegränsade rätt att möta lösningsanspråk från lägenhetsinnehavarens sida med motanspråk att få lösa byggnaderna på hans lägenhet, och vidare den begränsning, som gjorts, med avseende på byggnadernas relativa värde i förhållande till lägenhetens hela värde. Jag har för min del ansett, att man borde gå ett steg längre, än vad Kungl. Maj:ts förslaget i sin proposition. Jag har därför beträffande första paragrafen reserverat mig för en sådan formulering, som innefattas i det till lagrådet för utlåtande remitterade lagförslaget, vilket avsåg, att då det gällde upplåtelse, som var föremål för avtal på viss tid, lösningsrätten för lägenhetsinnehavaren skulle inträda, då lägenheten mera än 20 år i följd varit i annans besittning än jordägarens, detta särskilt för att träffa två fall, som nu äro uteslutna. Det ena är det som herr Lindhagen erinrade om, eller att jordägaren upplåter ett stycke mark till bebyggande eller brukande på kortare tid, men prolongerar detta kontrakt, så att det kommer i annans hand under längre tid än 20 år. Jag instämmer med herr Lindhagen däri, att jag icke kan se, vilken reell skillnad som föreligger mellan det fall, då upplåtelsen från början avsett minst 20 år och det fall, då lägenhetsinnehavarens besittningsrätt på grund av upprepade kortare avtal fortfarit över 20 år. Men det är även en annan kategori av brukare, som nu är utesluten. Det är ingenting sällsynt, att lägenhetens första besittningstagande skett efter tyst medgivande från jordägarens sida, vilket senare blivit ersatt med formligt, muntligt eller skriftligt avtal på viss tid. Även om under sådana förhållanden besittningsrätten varat över 20 år, skulle efter nu gällande lag lösningsrätten icke kunna äga rum.

För att giva denna första paragraf en sådan formulering, att den kan täcka även dessa kategorier av brukare, har jag reserverat mig till förmån för en formulering av paragrafen i överensstämmelse med jordkommissionens förslag. En av de viktigaste förändringar som nu föreslås är dock den, att en längre tids besittning av en lägenhet, utan att avtal om viss tids upplåtelse föreligger, skall berättiga till inlösnings. Det var denna rätt, som i fjolårets proposition var upptagen i § 18, och om denna paragraf var det som största striden här i kammaren stod. Det har av dem, som haft speciellt uppdrag att förmedla verkställighet av

Lagförslag om rätt för nyttjanderättsinnehavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtelserområde m. m.
(Forts.)

Lagförslag om
rätt för nytt-
janderätts-
havare att
inlösa under
nyttjanderätt
upplåtet
område m. m.

(Forts.)

fjölårets lag, erinrats, att lagen till stor del förfelar sitt syfte, därest icke lösningsrätt tillerkännes dylika lägenhetsinnehavare. Alla myndigheter hava utan undantag tillstyrkt denna avfattning, och lagrådet har även i år förklarat sig anse detta krav fullständigt berättigat. Genom fjölårets lag med borttagande av 18 § uteslöts en stor del av dem, som kanske framför alla andra äro i behov av att vinna den trygghet vid besittningen av ett eget hem, som med lagen åsyftades.

I avseende å den nu föredragna 1 § ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och herr Alfred Petrén vid betänkandet fogade reservationen. Jag har även i avseende å ett par andra punkter reserverat mig, men vill tillsvidare icke yttra mig angående dessa reservationer.

Herr Hult: Herr talman! Efter den utförliga redogörelse för lagförslagets innehåll, som lämnats av de två sista talarna, kan jag inskränka mig till att säga endast några få ord.

För min del tror jag icke, att det var så synnerligen många ledamöter i denna kammare, vilka förra året deltog i det beslut, varigenom denna lagstiftning genomfördes, som ett enda ögonblick tänkte sig, att densamma med den inskränkning i fråga om lagens tillämpning, som då gjordes skulle komma att bestå så synnerligen länge. Man vidtog ju nämligen sådana ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, att lösningsrätten kom att omfatta endast ett fåtal lägenheter, och nu vitsordas från alla håll i landet, att olägenheterna härav äro betydande och att lagen icke blivit effektiv för det syfte, som avsågs med densamma. Nu har det framhållits i utskottet och även sagts av reservanterna, att man anser det vara för tidigt att redan nu rucka på denna lag, som icke tillämpats ens ett år. Härtill vill jag erinra, att någon ytterligare erfarenhet om den nu gällande lagens verkningar knappast torde behöva avvaktas, därför att densamma har tillämpning endast på ett litet fåtal upplåtelser. Det framlagda förslaget avser ju också huvudsakligen att utvidga området för lagens tillämpning, och det är detta man nu har att taga ställning till.

Jag har för min del vid deltagandet i utskottsbehandlingen av detta ärende icke kunnat finna annat än att lagförslaget är väl avvägt, såsom det av Kungl. Maj:t framlagts, och det har även i huvudsak vunnit anslutning av utskottets majoritet. Endast i 3 § har det gjorts en del ändringar, som de flesta i utskottet också varit med om. Vid sådant förhållande skall jag, herr talman, icke uppehålla tiden längre, utan inskränker mig till att yrka bifall till utskottets förslag, sådant det föreligger.

Herr statsrådet Löfgren: Jag ber att få inskränka mig till att endast hänvisa till den redogörelse för lagens innehåll och syfte, som lämnats av föregående talare och till att tillkännagiva, att regeringen är beredd att acceptera förslaget i den form, som det fått i utskottet.

Det är mycket ledsamt att behöva lägga fram ett förslag om ändring i en lag, som gällt endast helt kort tid. Den väsentligaste orsaken därtill är emellertid den, såsom också framgår av den lämnade redogörelsen, att Kungl. Maj:ts förslag vid förra riksdagen till väsentlig del beskurits under riksdagsbehandlingen. Sedan dess har erfarenheten visat nödvändigheten av att få en vidsträcktare tillämpning av lagen och att en del inskränkningar tagas bort, för att den skall kunna bli effektiv. Av en reservant från högerpartiet här i kammaren har också erkänts, att lagen behöver en revision; men han anser, att denna icke borde företagas förrän efter en mer omfattande utredning, som skulle ske genom undersökningar länsvis. Jag vill däremot erinra, att sådana undersökningar kunna anses redan ha ägt rum. Man har, innan man framlade detta förslag, infordrat yttranden från olika myndigheter, däribland Konungens befallningshåvande i de olika länen, och dessa ha naturligtvis förrättat undersökning om förhållandena, innan de avgåvo sina yttranden, vilka på det hela taget just tillstyrka de förändringar, som föreslagits av Kungl. Maj:t. Under sådana förhållanden uttalar jag den förhoppning, att kammaren måtte antaga utskottets förslag, särskilt som detta i likhet med Kungl. Maj:ts icke går fullt så långt som till exempel jordkommissionen velat gå eller än mindre så långt, som yrkats av vissa motionärer. Det i visst avseende skiljaktiga förslag, som jordkommissionen framlagt och som väsentligen upptagits i herr Jacob Larssons reservation, kan jag i mycket finna berättigat. Men gent emot de anmärkningar, som framstälts av lagrådet, har jag icke ansett mig böra låta detta ingå i det slutliga inför riksdagen av Kungl. Maj:t framlagda förslaget.

Lagförslag om rätt för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag begärde ordet för att yttra mig i anledning av vad herr Lindblad anförde och särskilt i anledning av herr Dahls yttrande gent emot vad jag först yttrade.

Det är påtagligt, att vi här röra oss med två olika uppfattningar om jordens uppgift och ändamål och tangerar också det mycket ömtåliga begreppet om äganderätten till jorden. Man väger å ena sidan den olägenhet, som en stor jordägare kan hava av att denna mark blir utlöst, och å andra sidan den olägenhet, som en lägenhetsinnehavare har av att icke få lösa marken. Vari bestå de två olägenheterna? Den ena är, att jordägaren får ett stycke mindre mark av den jord, som han personligen icke bebor, men får behålla sitt ofta präktiga hem. Den andres olägenhet består i, att han blir av med sitt hem, blir hemlös. Vilken olägenhet är större? Herr Lindblad med sina naturligtvis mänskliga synpunkter knäpper ihop händerna såsom när han är i söndagshumör och går i sin hemorts kyrka. Han varnar bedjande och angående de olägenheter, som jordägaren lider, säger han och menar att jorden icke kan obegränsat exploateras på det sättet.

I alla tider hava dock just de stora samhällsrörelserna gått ut över alla sådana anspråk, och jag får erinra om att redan profeten

Lagförslag om
rätt för nytt-
janderätts-
havare att
inlösa under
nyttjanderätt
upplåtet
område m. m.
(Forts.)

Esais säger: Ve Eder, som läggen åker till åker, så att plats icke finnes för andra att bygga och bo i landet! Detta ordet *ve* är ett mycket strängare memento än något som förekommer i motionerna eller i reservationerna, och detta *ve* drogs ut i sina konsekvenser i den franska och den ryska revolutionen på ett mycket mer omstörtande sätt än nu ifrågasatts. Här sättes i fråga att blott taga någon liten hänsyn till de människor som bo i samma land, en sådan lugn, parlamentarisk hänsyn, som man kan fordra och som kammaren mycket väl kan komma att taga vid ett eventuellt sammanträde av riksdagen i augusti, då detta förslag nog kommer igen, vilket jag hoppas, liksom ifråga om många andra, som fallit vid denna riksdag.

Med denna inledning vill jag först framhålla, att den lag varom beslut fattades förra året, var något som man fäste stora förhoppningar vid. Men jordägarens företrädesrätt att under alla förhållanden lösa till sig de byggnader, som här äro i fråga, innebär en oerhörd hänsynslöshet mot alla som vilja bygga och bo i landet och som vilja ha ett eget hem och hava rätt till att ha ett sådant hem, som är grundvalen i samhället. Att jordägare skulle få lösa till sig husen, var icke meningen med lagen, ty det var egentligen en överraskning. Då man skulle skaffa lägenhetsinnehavaren fast varaktighet vid jorden, fick man en lag, som tog från dem hemmet lika bra som om de varit utan lagen. Nu sade herr Dahl, att han undrade, vad herr Lindhagen skulle tycka, om han bad en god vän komma till sig, och denne vännen stannade i hans hem för evig tid, även om han blott vore inbjuden på några dagar. Jag fäster uppmärksamheten på det konkreta förhållandet, att den där vännen, som herr Dahl talade om, måste ha fått tillfälle att bygga ett helt hus på en lämplig plats inom mitt område. Då är lagen nu sådan, att jag har tillstånd att förelägga honom att flytta bort huset inom kort tid, men meningen, när han byggde, var väl icke, att han inom kort skulle taga bort huset, utan att det skulle få vara där någon tid framåt. Ett annat är förhållandet, om herr Dahl bjuder in en vän till sin gård och han ligger i ett rum några nätter, då kan han icke lägga sig till med herr Dahls hus. Men om han får bygga ett eget hus i en avkrok på herr Dahls område, som herr Dahl icke behöver, så bör herr Dahl, ifall hans vänskapliga känslor skulle upphöra, icke få taga tillbaka det område där huset är byggt, när han vill. Det bör väl vara någon differens på åtskillnad i alla fall.

Herr Lindblad hade egentligen reserverat sig för att få en utredning, fast han sedan gått på avslag. Utredningen skulle gå ut på att undersöka, huru denna angelägenhet ställde sig i de olika länen ifråga om behovet. Ja, jag erkänner att det skulle vara intressant, att få detta på papperet och kunna överblicka situationen. Emellertid har torpkommissionen i viss mån gjort en sådan utredning och man vet väl i övrigt, huru allt förhåller sig, åtminstone var och en av de här närvarande vet, huru det står till i hans ort, så att man icke behöver uppehålla tiden med en lång utred-

ning i denna sak. Detta uppskov skulle i alla fall bli mycket riskabelt, ty vissa kontrakt gå ut för varje år och många skulle under tiden förlora sina viktigaste rättigheter. Jag har haft besök av personer, som frågat mig: »Huru går det för oss, ty här ha vi ett litet hem, som vi absolut vill ha kvar; det har varit den enda hållpunkten för oss i livet, som vi även hoppats få behålla. Nu ha vi fått en lag, som vi hoppats så mycket av, men jordägaren säger: Nej, jag löser till mig det här huset». Då har jag svarat, att det kommer ett nytt förslag inför riksdagen, som jag icke kan tro annat än att det går igenom, men det har jag icke bestämt kunnat försäkra dem, och nu ser jag, att man icke bör göra sig alltför stora illusioner trots världskriget. Dessa människor få i alla fall nu genom första kammarens avslag på denna punkt gå från sina hem, såvida icke Kungl. Maj:t finner saken så angelägen och behjärtansvärd att han inför en kommande urtima riksdag framkommer med proposition med nytt förslag i ämnet, vartill jag på det livligaste under angivna förutsättningar yrkar bifall.

Lagförslag om rätt för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m.
(Forts.)

Herr Lindblad kastade ut ett hot om att, ifall meningen vore att gå fram på detta sätt, kunde man vara övertygad om, att alla torp skulle komma att försvinna; jordägarna komme att sköta jorden genom statare och avfolka dessa torp. Det hotet tror jag icke var så allvarligt menat, och jag tror icke heller, att herr Lindblad talade å jordägarnas vägnar. Ty det vore oriktigt mot folket och det vore icke heller riktigt mot landet. Om man har någon känsla för tidens sociala krav, kan man icke gå så långt. Men i alla fall kan det ligga åtskilligt under detta hot; men det går dock icke så lätt att verkställa, ty det kommer en hämdens timme, då allt våld mötes med annat våld. Det duger därför kanske icke att slå sig till ro; och till och med en så fredlig inrättning som jordkommissionen bör anteckna sig detta hot till minnes, då den skall lägga fram det av Kungl. Maj:t begärda lagförslaget; det kan vara nödvändigt att skärpa författningen, då man tyckes kunna äventyra sådana saker. Men jag tror dock, att det var ett överilat ord, ett sådant som kommer fram sent på kvällen, då vi icke äro upplagda för att tänka så klart.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Dahl: Endast ett par ord! Såsom huvudsakligt skäl har såväl i propositionen som under debatten åberopats, att den nuvarande lagen i tillämpningen vore ineffektiv. Jag erinrar om, att under de få månader, som lagen varit under tillämpning, har icke gärna något stort antal arrendekontrakt kunnat utlöpa. Det är således missvisande, då man vill bedöma lagens verkningar på grund av dessa få månaders resultat.

Vidare vill jag framhålla att om man reflekterat på den utvidgning av lösningsrätten, som jag föreslagit, att den skulle omfatta jämväl sådana avtal, som varat över tjugu år och sedan tyst förlängts, att därigenom skulle ett mycket stort antal lägenheter

Lagförslag om kunna bli föremål för inlösnings, och helt visst ett stort antal rätt för nyttjanderätts-havare att av just dem som ombuden i sina rapporter talat om.

Herr Trygger: Det är alldeles klart, att det i en fråga som denna skall vara olika meningar. Det är ju olika intressen, man har att väga mot varandra. Då vid förra riksdagen Kungl. Maj:t framlade sitt förslag, prövades det här synnerligen omsorgsfullt, och vi kommo efter noga öfvervägande till det resultatet, att vi icke kunde vara med på det förslag som framlagts, utan måste göra vissa begränsningar i jordägarnas intresse. Nu kommer Kungl. Maj:t i år med ett nytt förslag, som innehåller allt vad som fanns i det förra förslaget, men som vi ströko eller ändrade, och dessutom bestämmelser, som ytterligare ingripa i jordägarnas rätt. Det skulle vara bra egendomligt, om vi nu bifölle ett dylikt förslag, då man icke kan stödja sig på en verklig utredning och vunnit erfarenhet. Det bör väl ändå vara någon måtta med detta lagstiftande, och man kan väl icke ena dagen rösta på ett sätt och andra dagen på ett annat, utan att något inträffat som är tillräckligt skäl för en dylik förändring. Jag påstår bestämt, att åtminstone jag icke hört sådana skäl här framlagda, att det skulle vara mig möjligt att nu rösta för något, som jag förra riksdagen ansåg mig böra avvisa. Äganderätten är väl ändå något, som man icke har rättighet att utan vidare kasta bort, eftersom det är på den, som den nuvarande samhällsordningen grundar sig.

(Forts.)

Herr Lindhagen talade om, att i fall vi icke idag taga förslaget, kan det komma att framläggas på nytt, kanske för den urtima riksdag, som sammanträder i höst, och att det då skulle gå igenom i den nya första kammaren. Ja det må så vara. Det är regeringens rätt att lägga fram sina förslag; och det är den riksdagsrätt, som sitter att pröva dem och avgöra dem efter vad den anser nyttigt för landet. Men vi måste ovillkorligen förbehålla oss samma rätt, så länge vi sitta i riksdagen. Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att rörande nu föredragna paragraf framställdes följande yrkanden: 1:o) att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o) att paragrafen skulle antagas med den lydelse, som reservationsvis påyrkats av herr Magnusson i Kalmar m. fl.; 3:o) att det förslag till paragrafens avfattning skulle antagas, som innehölles i den av herrar Jacob Larsson och Alfred Petrén vid lagrummet afgivna reservationen; samt 4:o) att paragrafen skulle avslås.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på avslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav herr talmannen hemställde, huruvida kammaren ville till kontraposition därvid an-

taga godkännande av utskottets förslag till den ifrågavarande paragrafens lydelse; och förklarade herr talmannen sig anse denna fråga vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll. Med anledning härav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående 1 § av andra lagutskottets i utlåtande nr 41, punkten A, framställda lagförslag antager godkännande av utskottets förslag i denna del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, kommer annan kontraposition för nämnda votering att bestämmas.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 3.

Därpå uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår 1 § av andra lagutskottets i utlåtande nr 41, punkten A, framställda lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes ifrågavarande paragraf.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit på följande sätt:

Ja — 45;

Nej — 23.

Ordet lämnades nu på begäran till herr *Lindhagen*, som yttrade: Jag skall be att få till protokollet antecknad min reservation mot det fattade beslutet, varigenom åtskilliga av landet innehavare, vilkas kontrakt utgå under nu löpande året genom kammarens faderliga omsorg blivit satta på bar backe.

Vidare tillåter jag mig också att uttala en liten förvåning eller förundran, på grund av det antagna propositionssättet, som talmannen använde. Vi blevo litet var ganska förbryllade genom det, då olika meningar icke kunnat komma till sin rätt på samma

Lagförslag om rätt för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m.
(Forts.)

Lagförslag om sätt som eljest. Men det är ju talmannens uppfattning förmodligen här i kammaren, att detta går för sig, och man får taga seden dit man kommer. Jag har frågat gamla ledamöter i kammaren, och en sade, att han icke varit med om något sådant, en annan påstod att han endast varit med om en sådan omröstning, nämligen 1912.

område m. m.

(Forts.)

Härefter föredrogos i ett sammanhang

Övriga delar av utskottets lagförslag.

Herr Dahl: Herr talman! Jag hemställer om avslag å samtliga följande paragrafer i lagförslaget.

Efter härmed slutad överläggning avslagos nu föredragna delar av ifrågasvarande lagförslag.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten B.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att motionerna nr 200 och 207 i första kammaren, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande denna punkt hade reservationer avgivits

dels av herrar *Jacob Larsson* och *Alfred Petrén*, vilka av anförda saker ansett, att utskottet bort hemställa,

B) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under vilka förutsättningar ett vid upplåtelse av nyttjanderätt till del av fastighet betingat villkor, att vid upplåtelse tidens slut brukaren tillhöriga byggnader å det upplåtne området skulle utan lösen tillfalla jordägaren, skulle kunna förklaras icke utgöra hinder för tillerkännande åt brukaren av lösningsrätt, som avsåges i lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

C) att motionerna nr 200 och 207 i första kammaren, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) och B) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

dels ock av herrar *Magnusson* i Kalmar, *Hane*, *Karlsson* i Ny-näshamn och *Johansson* i Vittinge, vilka anförde:

»Med hänvisning till den motivering, som i Kungl. Maj:ts proposition nr 385 sid. 44 andra stycket (herr Lindhagens reservation i jordkommissionen) anföres, påyrkas, att riksdagen ville hos Kungl.

Maj:t hemställa om skyndsamt förslag till sådant tillägg i lagen, att, då lösningsrätt avvisas på grund av avsevärd olägenhet för huvudfastigheten, lägenhetsinnehavaren må kunna i skäligen fall berättigas flytta byggnaderna till annat för huvudfastigheten tjänligt område, som då i stället får lösas.

Dessutom yrka vi bifall till den under punkt B) av herrar Jacob Larsson och Alfred Petrén vid betänkandet fogade reservationen.»

Herr Lindhagen: Vid denna punkt hava fogats två reservationer, en av herrar Jacob Larsson och Alfred Petrén om skrivelse i visst syfte och en av herrar Magnusson m. fl. om skrivelse i enahanda syfte, och dessutom i ett annat syfte, på grund av där- om väckt motion. Herrarna se av reservationen, som återfinnes på sid. 27, vari skrivelsen består. Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den av herrar Magnusson m. fl. avgivna reservationen, ett yrkande som bör stå i en viss harmoni med herr Lindblads önskan om utredning av dessa saker, ty här är fråga om ytterligare utredning och ytterligare lagförslag.

Herr Dahl: Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Magnusson i Kalmar m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning för vis tid i rätten att bortföra stråfoder m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner.

Genom en den 22 april 1919 dagtecknad proposition, nr 397, vilken hänvisats till lagutskott, och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att bortföra stråfoder m. m.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 226, av greve *Alexander Hamilton* samt herrar *K. J. Gustafsson*, *Ollas A. Ericsson* och *J. B. Johansson*; och

*Lagförslag om rätt för nyttjanderätts-
havare att
intåsa under
nyttjanderätt
upplåtel-
sområde m. m.*
(Forts.)

*Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
bortföra strå-
foder m. m.*

Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
bortföra strå-
foder m. m.
(Forts.)

nr 234, av herr *Pers*; samt
inom andra kammaren:

nr 440, av herr *Ander*; och
nr 459, av herr *Olofsson*.

Greve Alexander Hamilton och hans medmotionärer hade i sin motion yrkat, att förevarande proposition måtte av riksdagen avslås.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande avfattat sin hemställan under två med A och B betecknade punkter, av vilka den förra innehöll ett lagförslag.

Vidkommande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Dahl: I avseende på föredragningen tillåter jag mig hemställa,

att utlåtandet må företagas till avgörande punktvis och det i punkten A) behandlade lagförslaget på det sätt, att först föredrages utskottets lagförslag, där så erfordras paragrafvis med rubrik sist;

att sedan lagförslaget blivit genomgånet utskottets hemställan i punkten A) föredrages;

att vid behandling av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; och

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr Dahl sålunda hemställt bifölls.

Punkten A.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas, och med avslag å den av greve Alexander Hamilton med flera väckta motionen nr 226 i första kammaren, måtte för sin del antaga lag om inskränkning för viss tid i rätten att bortföra stråfoder m. m., så lydande som utlåtandet visade.

Enligt en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Tengvall*, *Andersson* i Knäppinge och *Nilsson* i Vibberbo yrkat bifall till den av greve Alexander Hamilton med flera väckta motionen.

Utskottets lagförslag.

1 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Där å fastighet, som omfattar större areal jord än fem hektar, eller å fastigheter, som äro i sambruk och tillhoppa omfatta större areal odlad jord än nyss sagts, icke finnes minst ett större kreatur eller däremot svarande antal mindre djur för varje areal av 2,5 hektar odlad jord, må från fastigheten eller fastigheterna ej bortföras stråfoder, otröskad säd eller grönfoder, så vitt ej till bortförandet lämnats tillstånd i den ordning Konungen bestämmer.

I denna lag förstås med större kreatur häst *över tre års ålder och nötkreatur över två och ett halvt års ålder* samt med mindre djur *unghäst, föl, ungnöt, kalv, får get och svin*. Vid tillämpningen av lagen skola *två unghästar eller föl, två ungnöt eller kalvar, tio får, tolv getter* eller fyra svin anses motsvara ett större kreatur. Konungen äger, där förhållandena därtill föranleda, för viss del av riket meddela särskilda bestämmelser rörande de ämnen som i detta stycke avses.

(i utskottets förslag:)

Där å fastighet, som omfattar större areal odlad jord än fem hektar, eller å fastigheter, som äro i sambruk och tillhoppa omfatta större areal odlad jord än nyss sagts, icke *stadigvarande hålles* minst ett större kreatur eller däremot svarande antal mindre djur för varje areal av 2,5 hektar odlad jord, må från fastigheten eller fastigheterna ej bortföras stråfoder, otröskad säd eller grönfoder, så vitt ej till bortförandet lämnats tillstånd i den ordning Konungen bestämmer.

I denna lag förstås med större kreatur *häst och nötkreatur över två års ålder* samt med mindre djur *yngre häst och nötkreatur, än nyss sagts, får get och svin*. Vid tillämpningen av lagen skola *två hästar eller nötkreatur under två års ålder, sex får, sex getter* eller fyra svin anses motsvara ett större kreatur. Konungen äger, där förhållandena därtill föranleda, för viss del av riket meddela särskilda bestämmelser rörande de ämnen, som i detta stycke avses.

Lagförslag om inskränkning i rätten att bortföra stråfoder m. m.

(Forts.)

Greve Hamilton, Alexander: I en motion, har jag jämte några ledamöter av kammaren yrkat avslag på den proposition som nu är föremål för utskottets utlåtande. Vi hava därvid framhållit, att lagstiftningen i denna fråga kommer för sent, att den sålunda ej har stöd i nu rådande förhållanden, att den verkar skadligt, genom att ingripa i jordbrukarens handlingsfrihet och slutligen att den genom begränsning av den enskildes rätt att förfoga över jordbrukets avkastning kan åstadkomma förluster, som för många kunna bliva ruinerande. Endast den sista synpunkten har vunnit något beaktande av utskottet. Jag har icke av utskottets utlåtande blivit övertygad, att lagen är av behovet påkallad. Rovdrift har förekommit, men de omständigheter, som gynnat den, äro nu i avtagande. Den kommer att försvinna av sig själv. Det är därför orätt att pålägga rikets jordbrukare ett förmyndarskap av det skäl, att jordspekulation har skett under klandervärda former. Visserligen kan syftet vara gott, men ändamålet helgar inte medlen.

Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
bortföra strå-
foder m. m.
(Forts.)

Flera bevis skulle kunna anföras på de skadliga verkningar som kunna bliva följden av lagens antagande, men i denna sena timme vill jag nu icke besvara kammaren med att åhöra dem. Jag vill blott såsom min bestämda åsikt framhålla, att om en jordbrukare skall kunna avvinna jorden största möjliga avkastning, är det alldeles nödvändigt, att han får hava frihet i sin gärning och att han må kunna vidtaga de dispositioner, som omständigheterna kräva. Om nu denna lag antages, bindes jordbrukaren, och vi glida fram mot ett system, där staten skall bestämma allt i den enskildes hushållning. Härtill vill jag icke bidraga och därför yrkar jag avslag å utskottets hemställan samt bifall till den av mig väckta motionen.

Herr Lindblad, Ernst: Jag undrar, om icke den siste ärade talaren i någon mån missförstår den lagstiftning, som här är ifrågasatt.

Tager man kännedom om det i utskottsbetänkandet förda resonemanget, tror jag, att man är berättigad att säga, att här är icke meningen att gå fram med någon rigorös lagstiftning eller med någon verklig tvångslagstiftning, utan jag är övertygad om, att man med klokt handhavande av lagen skall komma till ett gott resultat. Det är icke för att klämma åt jordbrukarne, så att de icke kunna handla och vandla med sin gröda, efter egna önskningsar, som man nödgats tillgripa denna lag, utan det är för att komma åt de tydliga och uppenbara missbruket och den talare, som riktade sig mot lagen, har inom sitt län, om han vill erkänna det, sådana allvarliga missbruk. Det förekommer liksom i Södermanland och åtskilliga andra län dylika missbruk, som konstaterats och som ägt rum i många år. Det är därför ingalunda rätt att kalla denna lagstiftning en kristidslagstiftning, utan det är en lagstiftning, som borde ha kommit till stånd långt före detta, och jag vill jämföra denna med den lag, som vi antogo för många år sedan, ifråga om skogsavverkning. Vi införde då en återväxtlag, och lika fullt som man kan säga, att den, som avverkar och säljer virke i stora kvantiteter från sin skog, måste sörja för återväxten, är det också meningen här, att den, som säljer foder från egendomen, måste tvingas att giva tillbaka åt jorden något av den gödseltillgång, jorden ovillkorligen fordrar. Här måste varje jordbrukare erkänna, att det är rena missbruk, som mångenstädes florerar.

Lagen fordrar ju blott *halv* kreatursbesättning, kan man säga för att få tillstånd att sälja halm. Jag har såsom domänintendent under alla dessa år fått åtskilliga framställningar från kronans arrendatorer om tillstånd för dem att sälja foder från deras boställen, och jag vågar säga, att, om detta med förstånd tillämpas såsom man förutsätter då tillståndet i fråga om boställen beroende av domänintendenten och domänstyrelsen heller inga svarigheter skola uppställas för vederbörande Kungl. Maj:ts befallningshavande att sälja foder i de fall, då man är övertygad om, att åt jorden kommer att återges vad jorden behöver.

Med anledning därav ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
bortföra strå-
foder m. m.*

(Forts.)

Herr Bellinder: Herr greve och talman, mina herrar! Då Kungl. Maj:t framlade sin proposition av den 22 april innevarande år med förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att bortföra stråfoder, blev jag verkligen både överraskad och förvånad, och denna förvåning har, efter vad till min kännedom kommit, också varit ganska allmän. Man trodde, att det nu skulle vara slut med dessa restriktioner och kristidslagar, som vi fått dragas med under de gångna krisåren. Nu är kriget slut, och vi hade hoppats, att även kristiden en gång skulle taga slut. Då är det väl bra underligt, att jordbrukarna, som burit tvångströja flera år, skulle erhålla ytterligare en sådan tvångslag. Jag kan icke förstå, huru herrar jordbrukare, som sitta i andra lagutskottet, kunnat vara med om denna lag; men förmodlingen hava de tänkt på de jobbare, som köpt egendomar och sålt dem med oskäligen vinst, sedan de sålt från egendomen både kreatur och foder. Det är dessa de velat träffa. Men om lagen går igenom, blir det så, att det är icke dessa, man träffar, utan en hel del lojala jordbrukare, som ärligt och rationellt skött sin jord. Ty det är känt för oss, som icke följt med blott det praktiska jordbruket utan även hava studerat lantbrukslitteraturen, särskilt den tyska, att jordbruket kan skötas rationellt vare sig utan kreatur eller med svag kreatursbesättning eller med full kreatursbesättning, beroende på omständigheterna, och därefter får man rätta sig. Jag har själv erfarenhet av, att man kan sköta jordbruket icke kreaturslöst, men med svag kreatursbesättning och att det med dylik besättning kan skötas med utmärkt resultat, synnerligast är det fallet med jordbruket på mulljord och mossjord. Där är icke kreatursgödseln så nödvändig utan fastmer den artificiella gödseln, och med den kommer man längre än med ladugårdsspillningen. Man får icke bedöma en gårds riktiga skötsel efter antalet kreatur, om det är många eller färre kreatur på densamma, eller om man gödslar med kreatursgödsel eller konstgödsel. Att bedöma jordbrukets skötsel på sådant sätt är alldeles oriktigt, och vad särskilt månheten om att anskaffa den s. k. nödiga människofödan eller spannmålen beträffar, så tror jag, att det går bättre att få fram den på de ställen, där man använder en svag kreatursbesättning, än där man har en större kreatursbesättning, ty där behöver man använda mycket spannmål för den. Nu är det visserligen sant, som den föregående ärade talaren sade, att man kan få licenser, om man önskar sälja foder. Men det är odiöst att behöva med avseende på sin jords skötsel gå till myndigheterna och fråga, om man får avyttra det eller det. Och vad angår antalet kreatur, som är bestämt till denna lag, så är det ett nonsens att schablonmässigt säga, att det skall vara minst ett större kreatur på vart femte tunnland. Det är bekant, att man kan föda en ko på ett tunnland och två kor på tre tunnland o. s. v., beroende på jordbrukets intensitet, men det finnes

Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
bortföra strå-
foder m. m.
(Forts.)

även jordbruk, där man inte håller ens en ko på vart tionde tunnland, och det kan vara ekonomiskt, om jorden är av sådan beskaffenhet, att driften lämpligen ordnas på det sättet. Att på det viset stifta lagar tycker jag icke, att vi jordbrukare kunna vara med om, och jag hoppas därför, att kammaren icke antar denna lag.

Här säges i den kungl. propositionen, att detta lagförslag är avsett att utgöra ett led i de senare årens lagstiftning till motverkande av fastighetsspekulationen och dess skadliga verkningar. Jag trodde verkligen, att kedjan av restriktioner skulle kunna vara slut nu; men denna lag skulle vara ett ytterligare led i restriktionskedjan. Och vad beträffar, att det skulle bliva slut på fastighetsspekulationerna genom den här lagen, så kommer den alldeles post festum. Det är allmänt känt, att högkonturen är över. Nu börja egendomarna falla i pris, och jag tror icke att många hädanefter komma att köpa egendomar för att göra vinst på dem. Sälunda kommer lagen för sent, och även av det skälet är den obehövlig.

Vidare har jag den anmärkningen mot utskottet, att det gör denna lag icke till en kristidslag, utan till en varaktig lag. Det synes mig orimligt, att när Kungl. Maj:t framlägger en lag med anledning av kristiden och vill begränsa den till den 1 juli 1920, då tar detta lagutskott på enskild motionärs begäran och förlänger lagen, så att den skall räcka ytterligare ett par år. Då är den ännu mindre motiverad, och det är ännu orimligare att vilja för en längre framtid bestämma, att våra jordbrukare icke få ha fri dispositionsrätt över sitt stråfoder. Jag hoppades annars, att den näringsfrihet som råder i vårt land, skulle få göra sig gällande även i detta fall. Jag yrkar, herr greve och talman, avslag på proposition och även på utskottets förslag.

Herr Ingeström: Greve Hamilton börjar sin motion med att säga att här är fråga om en lag, som bär kristidslagens stämpel. Det är åtminstone icke den uppfattning, som de värmländska jordbrukarna ha, det kan jag till fullo vitsorda, ty det är med stor tillfredsställelse man uti Värmland läst tidningsnotisen om att vi kunna hoppas få denna lag antagen. Det råder nämligen i Värmland så stora missförhållanden, att det är nödvändigt att göra något för att söka få dessa missförhållanden avhjälpta. Och jag är övertygad, att om de herrar, som nu se en sådan fara i denna lagstiftning, skulle göra en tur ned till södra Värmlands herrgardar, skulle de säkerligen enhälligt vara med om att skapa en sådan lagstiftning, ja en lagstiftning kanske långt strängare än den föreliggande.

Den statistik, som är bifogad propositionen, visar, att i tre län, Stockholms, Uppsala och Värmlands län, där detta missförhållande är mest framträdande, finnas c:a 500 egendomar med en åkerareal på över 50 hektar, där kreatursantalet är mycket för litet, och hälften av egendomarna står nästan helt och hållet utan kreatur. Vart det skall taga vägen, särskilt i Värmland, där jor-

den i sig själv är svag, förstår var och en. Det går icke att med ekonomisk fördel sätta en sådan utsugen egendom åter i växtkraft, utan den kommer i många fall att utläggas till skog. Detta är en fråga, som så vitt jag förstår, har en nationalekonomisk räckvidd, av ganska stor vikt.

Vad beträffar mjölkproduktionen är detta lagförslag av stor betydelse för Värmland. I Värmland är mjölktillgången synnerligen ringa och de stora bolagen söka genom sina agenter köpa upp all mjölk i södra Värmland och dra den norr ut, och bolagen betala på mångåriga kontrakt för denna mjölk fabulösa pris.

Nu behöver man beträffande denna lagstiftning icke hysa sådana betänkligheter, som den föregående talaren framhållit, då den icke drabbar de lojala jordbrukarna, utan endast dem, som jag skulle vilja kalla illojala. Lagförslaget har också tillstyrkts av lantbruksstyrelsen, och Sveriges allmänna lantbrukssällskap har givit det sitt förord. När vi utan någon meningsskiljaktighet kunnat lagstifta om åtgärder, som äläggas skogsägarna, nämligen att se till, att deras skogsmarker äro bevuxna så bör det vara mycket viktigare för oss att ordna så att icke den åkerjord, som landet nu har får gå tillbaka. Det måste vara en inkonsekvens att giva stora anslagssummor till avdikning och odling och icke ha någon garanti för, att den odlade jorden bibehålles i sin växtkraft.

Nu säger man mot detta lagförslag, att det kommer för sent. Ja, det kan man ju tycka; men så är icke förhållandet, ty man kan säga, att om lagen funnits föregående år, så hade det möjligen icke varit så lämpligt, ty då fanns icke i landet något kraftfoder, och möjligen hade då städernas och industriens behov av stråfoder kanske icke kunnat tillfredsställas så väl, som man nu kan vänta bliva fallet under kommande år.

Då det sålunda torde vara uppenbart, att denna lagstiftning icke kan betraktas såsom en lagstiftning, riktad mot jordbrukarna, de lojala jordbrukarna, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bellinder: Gerr greve och talman, mina herrar! Den sista ärade talaren utmålade, huru förhållandena äro i Värmland och att där hade varit jordbrukare, som förstört och försämrat sin jord, men det vore märkvärdigt, om man skulle mot dessa sätta en lagstiftning, som hindrade andra jordbrukets utövare i deras näring, och icke i stället på sådana gårdar tillämpade den lag, som redan finnes nämligen den vid förfoganderättslagen fästa vanhävdslagen. Enligt den har man ju rättighet att hindra vanhävd på sådana egendomar. Då träffade man blott den, som vanhävdade sin jord, men man träffade icke *alla* jordbrukare i landet, hur väl de än sköta sin jord.

Herr Ingeström: Den föregående talaren rekommenderade, att man i sådana här fall skulle använda den s. k. förfoganderättslagen med den vidhäftade vanhävdslagen. Att det finnes någon

*Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
bortföra strå-
foder m. m.*

(Forts.)

Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
bortföra strå-
foder m. m.
(Forts.)

vanhävdslag vidhäftad förfoganderättslagen, känner jag icke till, men om den ärade talaren satt sig bättre in i förhållandena, skulle han nog ha kommit till insikt om, att det är alldeles omöjligt att härvidlag använda förfoganderättslagen, därför att egendomarna oftast befinna sig i sådant skick, att man icke kan få någon arrendator — särskilt som man, när man utarrenderar en sådan under statens tvång lagd egendom, man måste ha bestämmelser eller garantier för att jorden skötes på ett rationellt sätt. Därför hava vi där i Värmland icke ansett oss kunna lägga beslag på annat än några mindre egendomar.

Herr Dahl: Jag kan mycket väl förstå de betänkligheter, som här hava uttalats av herr Bellinder. Under hand har jag hört från åtskilliga andra jordbrukare sådana betänkligheter framhållas, och när lagen först kom i utskottet, stod jag mycket tveksam, huruvida man skulle våga sig på så pass stränga restriktioner för jordbruksnäringen, som denna lagstiftning kan anses innefatta. Men ju mera man tänker sig in i frågan och ju mera man inhämtade upplysningar från olika landsdelar, desto mera blevo vi inom utskottet övertygade, att den var erforderlig. Jag ber få hänvisa till, att såväl lantbruksstyrelsen som odlingskommittén på det allra eftertryckligaste och varmaste förordat en lagstiftning i denna riktning. Jag tror emellertid, att herr Bellinder något överskattat de olägenheter, som skulle uppkomma av en sådan lagstiftning. Han har säkerligen förbisett vad utskottet med synnerligen stark betoning framhållit i fråga om den förväntade tillämpningen av lagen. Utskottet säger på sidan 9, att det torde väl vara »självfallet, att de jordbruk, vilka redan nu ordnats för rationell drift utan kreatursbesättning — ej endast sådana jordbruk, som till följd av jordens beskaffenhet möjliggöra sådan drift, utan även sådana, för vilka finnes tillfälle till köp av naturlig gödsel, — skola utan förbehåll bibehållas vid tillämpad driftsordning».

Nu kommer herr Bellinder möjligen att invända, att det är påkostande att behöva begära tillstånd att bibehålla en förnuftig och rimlig driftsordning av sitt lantbruk. Härtill vill jag säga, att det ansökningsförfarande, som man här ifrågasätter, blir avsevärt förenklat och av en sådan utformning, att den lojala jordbrukaren, icke skall kunna förvägras att försälja stråfoder, då sådan försäljning ingår såsom ett led i en ekonomiskt försvarlig drift.

Herr talman, jag begär att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bellinder: Herr greve och talman! Jag har icke förbisett, att andra lagutskottet fäst uppmärksamheten på vikten av ett välvilligt förfarande mot jordbrukarna, men jag beklagar, att den välvilja, som visats utav lagutskottet mot jordbrukarna, finnes blott i motiveringen. Det är naturligtvis lagen, som kommer att tillämpas av vederbörande. Det är ingen säkerhet för, att den, som bedriver ett rationellt jordbruk, ej kan få lagen tillämpad på

sig, och de, som skola tillämpa lagen, lära icke gå till denna motivering, utan de studera blott lagparagraferna.

*Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
bortföra strä-
foder m. m.*

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av nu föredragna paragraf samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § av andra lagutskottets i utlåtande nr 42, punkten A, framställda lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås ifrågavarande paragraf.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 36;

Nej — 19.

Övriga delar av utskottets lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av ett reformerat stavningssätt.

*Ang.
införande av
ett reformerat
stavningssätt.*

Med föranledande av en inom andra kammaren av herr *Hage* väckt motion, nr 280, hade nämnda kammare på hemställan av sitt första tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen, i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig och sakkunnig utredning om reformering av stavningssättet och vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ären-

Ang.
införande av
ett reformerat
stavningsätt.

det till sitt första tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande av angivna orsaker hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

(Forts.)

Reservation hade anmälts av herrar *Bergman*, *Gullberg* och *Dalberg*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava viss ändrad lydelse och utmynna i hemställen, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Bergman: Detta är ingen stor fråga, mina herrar. Tiden är därjämte långt framskriden, och därför skall jag endast med ett par ord motivera den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Det är tre synpunkter, som äro viktiga vid betraktande av rättstavningsfrågan. Den första synpunkten är: Vad säger den vetenskapliga sakkunskapen? Och i det avseendet är det ju ett faktum, att så gott som alla den moderna svenska språkforskningens män äro anhängare av en reformerad stavning — man må tycka om det eller icke, men det är dock ett faktum. Det finns säkerligen ingen mera radikal nystavare än just den mest framstående av den nordiska språkforskningens representanter i vårt land för närvarande professor Adolf Noreen. Men alla hans kolleger inom facket äro anhängare av en reformerad stavning; nyanserna gälla blott den lämpliga avvägningen: hur långt man bör gå. Det är den första synpunkten, den vetenskapliga. Den andra synpunkten är: Vilken inverkan kan det ha på besparingen av tid för ungdomens undervisning? I fall man använder en onödig tid på onödiga detaljer, så är det ju opraktiskt. Det är den pedagogiska synpunkten. Men så finns det också en tredje synpunkt: Gå icke längre i avseende på stavningsreformer än vad som är nödvändigt ur de bägge nyss anförda synpunkterna. Chockera icke i onödan gamla traditioner, för så vitt de äro oskadliga och icke råka i någon avsevärd konflikt med någon viktigare synpunkt! Det är med tanke därpå som vi också ha yrkat, att vid den eventuella utredning, som kan komma till stånd, även det praktiska livets män skola vara med. De torde hava sinne just för den sistnämnda synpunkten. Och den bör ju icke heller förbises.

På grund av vad jag sålunda anført och med hänvisning till vad som för övrigt i korthet är sagt i den vid utskottets utlåtande fogade reservationen anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till samma reservation.

Herr Borell: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att med hänvisning till innehållet i de yttranden som avgivits i ärendet av Svenska akademien och av läroverksöverstyrelsen samt till vad utskottet anført, yrka bifall till utskottets hemställen.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bi-

fall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bergman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Ang.
införande av
ett reformerat
stavningsätt.*

(Forts.)

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 22, i anledning av andra kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12 i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i gällande restindrivningsförfordning; och

nr 23, i anledning av kammarens beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 8 rörande herr Tengdahls motion nr 281. om skrivelse till Kungl. Maj:t angående indragning av väg- och vattenbyggnadskåren.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undanröjande av förefintliga bestämmelser, som hindra kvinnors tillträde till civil statstjänst på samma villkor som för män, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt samhället av ökat inflytande på biografväsendet, angående vidtagande av åtgärder till förhindrande av de menliga följderna för det uppväxande släktet av biografväsendet, angående anordningar av föreläsningar för landsbygdens ungdom och angående åstadkommande av en vidgad folkbildningsverksamhet och av förädlande folknöjen för ungdom.

*Ang. åtgärder
för bekäm-
pande av
dåliga ung-
domsnöjen
m. m.*

Andra kammarens första tillfälliga utskott, som i ett sammanhang behandlat följande fyra inom nämnda kammare väckta motioner, nämligen nr 11, av herr *Bengtsson* i Norup m. fl., nr 25, av herr *Carlström*, samt nr 299 och 300, av herr *Zander*, hade hemställt:

1) att andra kammaren för sin del måtte, med anledning av herr *Bengtssons* i Norup m. fl. motion nr 11 och herr *Zanders* motioner nr 299 och 300, besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, vad från statsmakternas sida ytterligare kunde göras för en vidgad folkbildningsverksamhet och för åstadkommande av förädlande folknöjen för ungdomen i avsikt att bekämpa de dåliga ungdomsnöjena, därvid även

Ang. åtgärder
för bekäm-
pande av
dåliga ung-
domsnöjen
m. m.
(Forts.)

frågan om ett särskilt statsorgan för denna verksamhet borde tagas under övervägande, och för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda;

2) att herr Carlströms motion nr 25 måtte härmed anses besvarad.

Andra kammaren hade bifallit sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnats till första kammaren, som hänvisat detsamma till förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservationer hade avgivits

dels av herr *Oscar Olsson*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut;

dels ock av herrar *Bergman* och *Malkolm Petterson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava delvis ändrad lydelse och att utskottet bort hemställa, att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, vad från statsmakternas sida ytterligare kunde göras för en vidgad och fördjupad folkbildningsverksamhet och för bekämpande av det sämre nöjeslivet, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Ja, denna fråga tillhör de mera viktiga frågor, som i dag förelegat på kammarens bord, i all synnerhet om man tager hänsyn till det beslut beträffande demokratiens genombrott, som i dag utan stort buller och bråk fattats. Det är väl tämligen tydligt — och det har visat sig av erfarenheterna i världen — att när massorna hava släppts fram eller brutit sig fram till ledningen av sitt lands öden och ansvaret för detta, så kan det ställas i ganska direkt förhållande till folkbildningen hos de olika nationerna, hur pass de under sitt folks ödestimma hava kunnat bära det ansvar, som genom makten har kommit i deras händer. Det torde ej heller behöva vidare talas om, huru pass viktigt det är, när hela folket, alla dess män och kvinnor praktiskt taget, har släppts fram till delaktighet i makten och ansvaret, huru viktigt det är att folkbildningen på bästa sätt främjas och ordnas. Första kammarens första tillfälliga utskott har emellertid ansett, att den saken icke är så förfärligt viktig. Det går nog bra ändå, utan att man behöver offra så mycken tid och omtanke på den saken.

Det är en synpunkt, som utskottet särskilt anført till stöd för sin mening, att första kammaren icke bör biträda andra kammarens i detta ärende fattade beslut om en utredning av det lämpligaste sättet för folkbildningsfrågans läggning här i landet, och det är, att folkbildningsarbetet skall utveckla sig i frihet. Man har be-

kymrat sig för att folkbildningsarbetet genom en sådan ordning. som andra kammaren ifrågasatt, skulle komma under någon sorts förmynderskap, som skulle vara för folkbildningsarbetet olidligt.

Det är rätt intressant att jämföra andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande med första kammarens första tillfälliga utskotts. Man kan ur andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande läsa sig till, att i detta utskott verkligen sitta personer, som icke bara hava sett på folkbildningsarbetet på avstånd utan även varit aktiva deltagare i och hava djupt intresse för detta folkbildningsarbete och som därför framlagt ett förslag, som är så pass praktiskt och så pass väl motiverat, att man tryggt kan utgå ifrån att alla större folkbildningsföretag och varje folkbildningsrörelse här i landet varmt instämmer i vad detta utskott föreslagit. Utskottet har också infortrat utlåtanden ifrån de olika folkbildningsföretagen, främst då från folkbildningsförbundet; och folkbildningsförbundet lika väl som övriga folkbildningsföretag hava icke varit rädda för detta »förmynderskap», som första kammarens första tillfälliga utskott, tydligen på grund av ett rätt så långt avstånd från detta folkbildningsarbete, har funnit ligga däri. Den frivillighet på det svenska folkbildningsarbetets många olika områden, som just nu är en så pass glädjande företeelse, har också hos folkbildningsrörelsens målsmän på alla olika områden väckt till liv en känsla av behov att åtgärder vidtagas för att intet på detta område skall förfaras. Det är också därför som särskilt folkbildningsförbundet så starkt har strukit under behovet av större planmässighet i detta arbete.

Utskottet har tydligen varit speciellt avvogt stämt emot den punkt i andra kammarens beslut, som talar om att utredningen skall behöva omfatta ett statsorgan för folkbildningsväsendet. Nu vill jag emellertid fästa uppmärksamheten på att ett sådant statsorgan redan finnes, både i föreläsningskonsulenterna och bibliotekskonsulenterna samt i folkhögskoleinspektören och att ett centralt statsorgan, om ett sådant skulle komma till stånd, endast skulle behöva samorganiseras med de olika statsorgan, som således redan finnas för det fria folkbildningsväsendet. För övrigt skulle jag nog kunna viska till kammaren i förtroende, att så långt folkbildningsarbetets målsmän kunnat se, kan ett sådant centralt statsorgan endast bliva skolöverstyrelsen, och det blir således icke fråga om något nytt ämbetsverk i det hänseendet.

Vad slutligen beträffar nöjesfrågan, så har andra kammarens första tillfälliga utskott i det fallet hävdad den meningen, att utredningen bör omfatta frågan om vad som kan göras från statens sida för åstadkommande av förädlade folknöjen för ungdomen i avsikt att bekämpa de dåliga ungdomsnöjena.

Det är en fråga, som också första kammaren haft uppe till behandling och detta förresten vid mera än ett tillfälle, och man får väl säga, att det skulle vara ett bra tarvligt utslag av första kammarens intresse för detta ämne, ifall första kammaren skulle nöja sig med det beslut, som första kammaren fattat med avseende

*Ang. åtgärder
för bekäm-
pande av
dåliga ung-
domsnöjen
m. m.*

(Forts.)

Ang. åtgärder
för bekäm-
pande av
dåliga ung-
domsnöjen
m. m.
(Forts.)

å utredning för åtgärders vidtagande till kortspelsraseriets bekämpande. Något mera positivt borde kanske första kammaren ändå bestå sig, eftersom det här den gången så starkt talades om huru illa ställt det var på åtskilliga ställen här i landet och hur väl det behövdes en verklig nöjeskultur.

Då således, såvitt jag kan finna, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande står i full överensstämmelse med önskingar på alla håll inom den svenska fria folkbildningsrörelsen, och då vidare, såvitt jag kan förstå, andra kammarens första tillfälliga utskott i sitt utlåtande har på alla punkter synnerligen väl motiverat de saker, som böra tagas upp vid den blivande utredningen, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Här föreligger nu ännu en reservation, som i sak just icke synes innebära något annat än vad andra kammaren har beslutat utom det att denna andra reservation icke tager med i betraktande det statsorgan, som andra kammaren har talat om. Jag har redan förut påvisat, hur pass litet det betyder, om den saken kommer med i utredningen eller icke. Det är något, som en utredning i frågan icke kan komma förbi, och då jag anser det vara ganska värdelöst att tvista om formuleringen, då besluten till innebörden äro lika, så anser jag, att ehuru det kan vara skäligen likgiltigt från sakens synpunkt, vilken reservation kammaren går med på, det icke bör ligga i kammarens intresse att besvara andra kammaren med en återremiss av frågan. För min del ber jag följaktligen, herr talman, att få yrka bifall till andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Den andra reservation som den föregående ärade talaren yttrade sig om i slutet av sitt anförande är den, som jag och herr Malkolm Petterson hava avgivit, och det är riktigt, som han säger, att den i viss mån skiljer sig från hans yrkande, som ju sammanfaller med andra kammarens beslut. Vi ha nämligen tagit bort talet om ett statsorgan. Vi ha också i övrigt modifierat uttrycken i andra kammarens beslut, så att man ej skall kunna lägga in den meningen, att staten skulle bliva något slags arrangör av folknöjen. Det är naturligtvis icke meningen, men formuleringen av andra kammarens »kläm» kan lätt missuppfattas så. Vi ogilla för vår del tanken på något sådant. Genom den reservation vi avgivit, äro alltså de betänkligheter man kan hysa emot andra kammarens beslut avlägsnade.

Det är nämligen dessa två saker som föranlett betänkligheter, hos dem, som haft invändningar emot nämnda beslut. Det borde under sådana förhållanden väl vara möjligt för första kammaren att bifalla denna reservation och därigenom visa, att kammaren dock vill göra något emot det sämre nöjeslivet. Det är ju det som det gäller. Då kammaren för några veckor sedan beslöt att uttala sig för en utredning emot kortspelet, som bara var en liten

detalj i denna stora fråga, anser jag, att det skulle vara ganska inkonsekvent av kammaren, om den nu, då frågan i sin helhet och i större sammanhang är upprullad, och då det föreligger ett förslag, ur vilket man tagit bort alla de stötestenar, som med något fog kunde hava utgjort ett hinder för kammaren att ansluta sig till andra kammarens beslut — det skulle vara inkonsekvent, säger jag, och i hög grad beklagligt, om kammaren nu skulle avslå varje förslag om att göra något i saken och ställa sig på rent negativ ståndpunkt, under det andra kammaren även i denna fråga liksom i den nyssnämnda frågan förut har visat, att den vill göra något emot neddragande och förråande folknöjen. Jag tillåter mig därför att på det enträgnaste hemställa, att kammaren måtte biträda den reservation, som är framställd av mig och herr Malkolm Pettersson och som går ut på att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, vad från statsmakternas sida ytterligare kan göras för en vidgad och fördjupad folkbildningsverksamhet och för bekämpande av det sämre nöjeslivet, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

*Ang. åtgärder
för bekäm-
pande av
dåliga ung-
domsnöjen
m. m.
(Forts.)*

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Utskottet har givetvis intet emot, att folkbildningsverksamheten på allt sätt främjas, liksom utskottet är ense med de båda föregående talarne därom, att det sämre nöjeslivet bör bekämpas. Utskottet tror dock att bägge dessa syften vinnas bäst därigenom, att de målsmän, som nu arbeta för folkbildningsarbetet och för förströelse — och nöjeslivets höjanda, få komma fram med de initiativ till fortsatt verksamhet och utveckling, som kan växa fram ur dessa särskilda rörelsens egen inneboende livskraft.

Det stöd från statsmakternas sida, som i de särskilda fallen kan vara erforderligt, har hittills icke uteblivit. Riksdagen har med frikostig hand understött såväl folkbildningsverksamheten som de föreningar för förädlande nöjen och förströelser, som därom ha gjort framställning och som befunnits driva en sådan verksamhet, att den varit förtjänt av understöd. Jag tror inte, att man skulle vinna mycket genom att tillsätta en kommitté, som skulle sitta och helt teoretiskt besluta om vad som ytterligare bör göras i dessa hänseenden.

Det är sålunda icke alls något motstånd mot själva saken från utskottets sida, det är helt enkelt den uppfattning utskottet har, att de verksamhetsgrenar, det här är fråga om, bäst främjas utan något direkt ingripande från statens sida på här föreslaget sätt, som har dikterat utskottets beslut. Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på föreliggande utlåtande framkommit följande yrkanden: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o)

Ang. åtgärder för bekämpande av dåliga ungdomsnöjen m. m.
(Forts.)

att första kammaren skulle biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut; samt 3:o) att det förslag skulle antagas, som innehölles i den av herr Bergman och Malkolm Petterson vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 2:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, biträdes andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 41;

Nej — 7.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,10 på natten.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 26 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Anmälades och bordlades första lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m. ävensom de i ämnet väckta motionerna; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § utsökningslagen.

Föredrogos, men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo statsutskottets utlåtanden nr 154—156 och 166—177 samt sammansatta stats- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1.

Vid föredragning av sammansatta stats- och jordbruksutskottets memorial nr 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo bevillningsutskottets betänkanden nr 48 och 49.

Vid föredragning av bankoutskottets memorial nr 63, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande två punkter i bankoutskottets utlåtande nr 53, angående vissa ändringar i avlöningsstaten för riksgäldskontoret m. m., godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 64—74, första lagutskottets utlåtanden och memorial nr 29—32, andra lagutskottets utlå-

tande nr 43, jordbruksutskottets utlåtanden nr 99—102 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 21.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,20 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 27 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 21, 22 och 23 innevarande månad.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 26 maj 1919.

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Värmlands län insänts en den 23 maj 1919 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att sedan majoren Lars Johan Knut Larsson blivit av Värmlands läns landsting utsedd till ledamot av riksdagens första kammare för en tid av sex år, räknade från och med år 1914, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 14 § av lagen om val till riksdagen generalen *Gustaf Fredrik Oscar Ugglå* blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1920.

Vid den granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet
G. Grefberg.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 157, i anledning av riksdagens år 1918 församlade revisorers

berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1917;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter jämte i ämnet väckta motioner;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 98, gjorda framställning om anslag till pensionsförsäkringens genomförande jämte i ämnet väckta motioner;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 99, gjorda framställning om bidrag till understöd åt de personer, som genom lagen den 8 juni blivit delaktiga i den allmänna pensionsförsäkringen;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 100, gjorda framställning angående vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 101, gjorda framställning angående ersättning till postsparbanken för bestyret med pensionsutbetalningar m. m.;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående beredande av förbättrade lokaler åt länsstyrelsen i Stockholms län och byggnadsstyrelsen m. m.;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anvisande av medel för utförande av om- och påbyggnadsarbeten å de i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm befintliga byggnaderna;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be-myndigande för Kungl. Maj:t att för beredande av lokaler åt rikets allmänna kartverk inköpa fastigheten nr 3 i kvarteret Eken med adressnummer 4 vid Engelbrektsgatan i Stockholm m. m.;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för underhåll och vård under år 1919 av de s. k. Drottningholmsbroarna;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning av det ordinarie reservationsanslaget till arvoden åt extra länsnotarier m. m.;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjätte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående ersättning till postsparbanken för dess bestyr med utbetalningar m. m. för riksförsäkringsanstalten; samt

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inhämtande av riksdagens medgivande, att vissa ersättningsbelopp må få utbetalas av anslaget till tullverket; ävensom

jordbruksutskottets memorial nr 87, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronoegendomar.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 220, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om reglering av vissa inom statsförvaltningen anställda kvinnliga biträdens avlöningsförmåner m. m.;

nr 224, i anledning av väckt motion om anslag till inköp åt förre bromsaren I. Konrad Lundin av ett par konstgjorda ben;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt statsbidrag till vissa alkoholistanstalter;

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsbidrag till driftkostnaderna under år 1918 vid erkända alkoholistanstalten hemmet Gunnarskog;

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst undantag från de i åtskilliga fall stadgade förbud att med civil befattning förena annan tjänst å rikets stat;

nr 228, angående de i regeringsformen 63 § föreskrivna kreditivsummor; samt

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts under riksstatens för år 1920 fjärde huvudtitel gjorda framställning angående fullföljande av arbetena å kasernetablissemang för femton infanteriregementen.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 243, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personlig tjänst hos skolöverstyrelsen för extra biträdet C. H. Nilsson.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtanden nr 33 och 34.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att på morgondagens föredragningslista två gånger bordlagda ärenden upptagas i följande ordning: främst statsutskottets utlåtanden, därefter bevillningsutskottets betänkanden, vidare bankoutskottets och jordbruksutskottets utlåtanden, alla i nummerföljd, samt därefter övriga ärenden.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,10 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*